

**Japanin uskonnot, tavat ja normit Tuulikki Korpisen kuvaamana
1939–1946**

Roosa Norring, 014584266

Suomen ja Skandinavian kirkkohistorian maisterintutkielma

Tammikuu 2021

HELSINGIN YLIOPISTO – HELSINGFORS UNIVERSITET		
Tiedekunta/Osasto – Fakultet/Sektion Teologinen tiedekunta, kirkkohistoria		Laitos – Institution Helsingin yliopisto
Tekijä – Författare Roosa Norring		
Työn nimi – Arbetets titel Japanin uskonnot, tavat ja normit Tuulikki Korpisen kuvaamana 1939–1946.		
Oppiaine – Läroämne Kirkkohistoria		
Työn laji – Arbetets art Maisterintutkielma	Aika – Datum Tammikuu 2021	Sivumäärä – Sidoantal 63
Tiivistelmä – Referat Tutkimuksessani tarkastelen miten Suomen Luterilaisen Evankeliumiyhdistyksen eli SLEY:n lähetystyöntekijä Tuulikki Korpinen kuvaa muistelmateoksessaan <i>Seitsemän vuotta sotaisessa Japanissa</i> Japanin uskontoja, tapoja ja normeja. Tarkastelen Korpisen teoksen perusteella, miten hän suhtautuu Japanin uskontoihin tapoihin ja normeihin, ja korostaako hän joitakin tiettyjä piirteitä Japanista tai japanilaisista. Tutkin myös mitkä seikat mahdollisesti vaikuttavat hänen suhtautumiseensa. Tutkin päälähdettäni lähilukemalla ja analysoimalla sitä, samalla ryhmitellen omiksi kokonaisuuksikseen tutkimuskysymykseeni liittyviä teemoja. Aikarajauksenani on vuodet 1939–1946. Etenen tutkimuksessani kronologisesti sekä osittain temaattisesti. Tarkastelen myös, muuttuvatko Korpisen mielipiteet ja suhtautuminen Japaniin ja japanilaisiin hänen siellä asumiensa vuosien aikana. Päälähteen lisäksi käytän myös muita painettuja lähteitä sekä sanoma- ja aikakauslehtiä, jotka tukevat päälähteeni analysointia. Päälähteeni sisältää runsaasti tutkimusaiheeseeni liittyvää materiaalia, ja vastaa kattavasti päätutkimuskysymykseeni ja tarkentaviin kysymyksiin. Korpinen kuvaa aikaansa Japanissa katkeransuloiseen sävyyn ja toisen maailmansodan aikaiset vaikeat olot korostuvat teoksessa. Teoksesta käy kuitenkin ilmi, kuinka Korpinen itsenäistyy joutuessaan yksin huolehtimaan työnteosta ja pienestä lapsesta. Hänen asemansa itsenäisenä naislähettinä on hyvin ainutlaatuinen ja haastava. Japanin omat uskonnot, shintolaisuuden ja buddhalaisuuden, Korpinen kokee läpi teoksensa toisina ja vieraina. Korpinen osoittaa kuitenkin kiinnostusta näitä uskontoja kohtaan. Teoksessa korostuu vahvasti länsimainen näkökulma. Korpinen vertaa kokemuksiaan usein Suomeen ja kristinuskoon, mutta on silti hyvin kiinnostunut japanilaisista tavoista ja normeista, vaikka ne näyttäytyvätkin hänelle usein outoina. Japanilaisia Korpinen kuvaa hyvinkin vaihtelevasti, ja usein negatiiviseenkin sävyyn. Aluksi Korpisen suhtautuminen on positiivisempaa, mutta olojen huonontuessa suhtautuminen varsinkin japanilaisiin muuttuu negatiivisemmaksi. Japanin normeja ja tapoja Korpinen ei kuvaa yhtä jyrkkään sävyyn. Kotiinpaluun yhteydessä Korpisen suhtautuminen japanilaisiin muuttuu taas lempeämmäksi heidän kokemiensa kärsimysten vuoksi. Korpinen korostaa japanilaisissa erityisesti niitä piirteitä, jotka erottavat heidät hänen mielestään länsimaalaisista.		
Avainsanat – Nyckelord Korpinen Tuulikki, Suomen Luterilainen Evankeliumiyhdistys, lähetystyö, Japanin lähetystyö, toinen maailmansota		
Säilytyspaikka – Förvaringställe Helsingin yliopiston kirjasto, Keskustakampuksen kirjasto, Teologia		
Muita tietoja		

Sisällysluettelo

1.1 Johdanto	1
1.1 Tutkimustehtävä.....	1
1.2 Lähetystyön historia Japanissa	5
1.3 Suomen Luterilaisen Evankeliumiyhdistyksen Japanin lähetystyö ennen toista maailmansotaa	9
1.4 Toinen maailmansota Japanissa.....	11
1.5 Pastorin vaimo ja lähetystyöntekijä Tuulikki Korpinen	15
2. Vieraalla maalla kaukana – Japanin uskonnot, tapakulttuuri ja normit	17
2.1 ”Ensi vaikutelmia ’keltaisten’ maassa” – Saapuminen auringonnousun maahan	17
2.2 ”Ensi kerran näen Kristuksen ristin pakanamaassa” – Kristinusko Japanissa.....	23
2.3 ”Uhkeat, loisteliaat temppelit todistivat vanhasta, vauraasta alkuperästä” – Shintolaisuus ja buddhalaisuus Japanissa	29
2.4 ”En tosiaankaan ollut enää muistanut, että japanilaisten piti olla keltaisia” – Japani ja japanilaiset länsimaalaisen silmin	35
3. Japani naislähetin silmin – lähetystyö ja elämä sotaisessa Japanissa	40
3.1 ”Jumalan tiet ovat tutkimattomat” – itsenäisenä naislähettinä.....	40
3.2 ”Olimme kaksi orpoa kaukana, kaukana vieraalla maalla” – yksinäinen elämä Japanissa	44
3.3. ”Atomipommeja ja tuhkaa” – sodan historiallinen loppunäytös ja kotimatkan alkaminen	49
4. Johtopäätökset	56
5. Lyhenteet	60
5. Lähde- ja kirjallisuusluettelo	60
Päälähde	60
Muut painetut lähteet	60
Sanoma- ja aikakauslehdet.....	60
Internet-lähteet.....	60
Kirjallisuus	61

1.1 Johdanto

1.1 Tutkimustehtävä

Maisterintutkielmassani selvitän, miten Suomen Luterilaisen Evankeliumiyhdistyksen eli SLEY:n lähetystyöntekijä Tuulikki Korpinen kuvasi muistelmateoksessaan *Seitsemän vuotta sotaisessa Japanissa* (1949) Japanin uskontoja, tapoja ja normeja. Selvitän Korpisen teoksen perusteella, miten hän suhtautui Japanin uskontoihin tapoihin ja normeihin, ja korostiko hän joitakin tiettyjä piirteitä Japanista tai japanilaisista. Selvitän myös, mitkä seikat vaikuttivat hänen suhtautumiseensa, ja miten ajankuva ja hänen toimimisensa naislähettinä mahdollisesti vaikuttivat hänen suhtautumiseensa. Etenen tutkielmassani kronologisesti sekä osittain temaattisesti. Tutkimani päälähde käsittelee kaikkia seitsemää vuotta, jotka Korpinen asui Japanissa. Tämän vuoksi haluan tarkastella myös, muuttuivatko Korpisen mielipiteet ja suhtautuminen Japaniin ja japanilaisiin hänen siellä asumiensa vuosien aikana. Päälähteeni lisäksi käytän myös muita painettuja lähteitä sekä sanoma- ja aikakauslehtiä, jotka tukevat päälähteeni analysointia.

Korpinen saapui Japaniin alkuvuodesta 1939 miehensä pastori Arvo Korpisen ja heidän poikansa Arto Korpisen kanssa. Arvo Korpinen kuoli pian heidän Japaniin saapumisensa jälkeen. Korpisen ja hänen poikansa aikaisempi paluu Suomeen estyi toisen maailmansodan puhkeamisen vuoksi, ja he jäivät Japaniin koko sodan ajaksi. Tuulikki ja Arto Korpinen pääsivät palaamaan Suomeen vuonna 1946. Muistelmateoksensa Korpinen kirjoitti vuonna 1949.

Tarkastelen tutkielmani johdantoluvuissa ensin lähetystyön historiaa Japanissa ja samalla millaiseen uskonnolliseen ja poliittiseen ilmapiiriin Tuulikki Korpinen perheineen saapui vuonna 1939. Johdantoluvuissa selvitän myös SLEY:n lähetystyötä ja sen tavoitteita ennen toisen maailmansodan puhkeamista. Tämän jälkeen käyn läpi tiiviisti toisen maailmansodan alkamista ja sen kulkua Japanissa, jonka jälkeen siirryn esittelemään Tuulikki Korpisen ja hänen taustansa ennen Japaniin lähtöä. Ensimmäisessä pääluvussa keskityn tutkimaan Korpisen kuvauksia Japanin uskonnoista, tapakulttuurista ja normeista. Ensimmäisessä pääluvussa tutkin myös, miten kristinusko Korpisen mukaan näkyi Japanissa. Toisessa pääluvussa syvennyn Korpisen kokemuksiin itsenäisenä naislähettinä ja hänen elämäänsä sodan runtelemassa Japanissa. Lopuksi esittelen johtopäätökseni.

Lähetystyötä Japanissa on tutkittu melko paljon ja siitä löytyy hyvää aineistoa, joka on ollut minulle suureksi hyödyksi omassa tutkielmassani. Myös naislähettejä on tutkittu jonkin verran, mutta tutkimusta yksittäisen naisen näkökulmasta ei löydy paljon. Korpisen teos on

siten ihanteellinen tutkimuslähde, ja se on sisällöltään kattava tuoden uutta näkökulmaa siihen, millaista oli olla naislähettinä toisen maailmansodan aikaisessa Japanissa. Koen valitsemani aiheen myös sen vuoksi tärkeäksi ja mielenkiintoiseksi, että siinä tulee kuuluviin sellaisen naislähettin ääni, joka asui ja toimi itsenäisenä lähettinä Japanissa miehensä kuoleman jälkeen. Tutkimastani päälähteestä tulee hyvin ilmi Tuulikki Korpisen ajatukset ja suhtautuminen Japaniin. Lähde vastaa esittämiini tutkimuskysymyksiin kattavasti ja monipuolisesti.

Päälähteeni on painettu teos, ja se on kuvitettu Korpisen valokuvilla Japanista. Käyttämäni teos on painettu vuonna 1949 ja se on edelleen julkisesti ostettavissa ja lainattavissa. Päälähteen lisäksi käytän muita painettuja lähteitä, kuten esimerkiksi SLEY:n vuosikertomuksia, jotka tuovat vahvistusta ja lisäinformaatiota Korpisen kirjoituksiin. Käytän myös sanoma- ja aikakauslehtiä, joissa on mainintoja Korpisesta ja hänen ajastaan Japanissa.

Olen jo kandidaatintutkielmassani tutkinut Korpisen kirjoittamaa teosta ja pureutunut osittain samoihin teemoihin, joita tutkin myös maisterintutkielmassani. Maisterintutkielmassa tutkimukseni kattaa kuitenkin koko teoksen, kun taas suppeammassa kandidaatintutkielmassa tutkin vain ensimmäistä vuotta, jonka Korpinen vietti Japanissa. Kandidaatintutkielmassa aiheenani oli *Kahden kulttuurin kohtaaminen. Tuulikki Korpinen lähetystyöntekijänä Japanissa 1939*. Maisterintutkielmassani pystyn hyödyntämään aikaisempaa perehtymistäni lähteeseen ja sen sisältämiin teemoihin.¹

Aikarajauksenani on vuodet 1939–1946, jolloin Korpinen asui Japanissa. Korpinen kirjoitti teoksensa vasta paluunsa jälkeen vuonna 1949. Aikarajaukseni on kuitenkin vuodet, jotka hän asui Japanissa, koska hän kuvasi teoksessaan näiden vuosien tapahtumia. Kaikkien seitsemän vuoden tutkiminen antaa paremman kokonaiskuvan Korpisen suhtautumisesta uuteen maahan ja siitä, miten hänen mielipiteensä mahdollisesti muuttuivat näiden vuosien aikana. Korpinen myös mainitsi teoksessaan pitäneensä päiväkirjaa Japanissa, joten voitaneen olettaa, että ainakin osa kokemuksista on jo siellä kirjoitettuja.²

Työni on historiantutkimusta ja päälähteeni tutkimus on sisällönanalyysia. Paneudun päälähteeseeni ensi sijassa lähiluvun avulla. Ryhmittelen olennaisia lähteestä löytämiäni Japanin uskontoihin, tapoihin ja normeihin liittyviä seikkoja sekä Korpisen suhtautumista niihin. Näin minun on kirjoittaessani helpompi luoda asioista selkeitä kokonaisuuksia. Lukiessani ja analysoidessani tekstiä rakennan myös kokonaiskuvaa siitä, miten Korpisen suhtautuminen muuttui hänen asuessaan Japanissa. Maisterintutkielmani kattaa

¹ Norring 2018.

² Korpinen 1949, 246.

kirkkohistorian lisäksi uskonto-, lähetys-, kulttuuri-, ja sotahistoriaa. Lisäksi tutkielmani on henkilöhistoriallinen tutkimus, ja myös kirjahistoriaa, sillä tutkimuskohteeni on muistelmien tyyllilajiin kuuluva kirja.

Lähilukemisen käsitteen juuret löytyvät kirjallisuudentutkimuksesta ja sitä edeltäneen puoliakateemisen ”kirjallisuuskritiikin” alta tuotetusta keskustelusta, jonka juuret ovat 1920-luvulla Isossa-Britanniassa kehitetyssä käytännöllisessä kritiikissä ja 1940–1950-luvuilla Yhdysvalloissa syntyneessä uskriteikissä. Yhteistä näille oli huomion siirtäminen pois aiemman kirjallisuuskritiikin henkilökeskeisyydestä, kirjailijan elämän ja tarkoitusten ylikorostamisesta, ja kirjallisuuden kuvaaman toiminnan käsittelemisestä ikään kuin kuvauksina todellisesta elämästä ja yhteiskunnasta. Keskeiseksi huomion kohteeksi haluttiin ottaa teksti ja sen sanoma.³

Lähiluku on metodina melko hankalasti määriteltävissä, ja se voitaisiin ymmärtää pelkästään tarkaksi yksityiskohtien lukemiseksi, ”tarkkaluvuksi”, mutta lähiluvussa on kyse muustakin kuin tarkasteluetaisyydestä. Lähiluennassa tekstiä tai jotain muuta lähiluennan kohdetta tarkastellaan ”ykyseyskäsityksen” mukaisesti kokonaisuutena. Lähiluennan kohteeksi olisikin parempi ottaa lyhyempiä tekstejä, joita pystyisi lukemaan läpi melko lyhyessä ajassa. Lähiluku tapahtuu usein vaiheissa, jossa ensimmäisellä lukukerralla tekstistä pyritään hahmottamaan sen kokonaismerkitystä. Myöhemmin tekstiin palataan uudelleen, jolloin tulkinnat tekstistä voivat muuttua ja syventyä. Ensimmäiset tulkinnat tekstistä saattavat jopa osoittautua vääriksi tutustuttaessa tekstiin paremmin, ja lukemiseen alkaa tulla analyttisempi ja enemmän yksityiskohtiin keskittyvä ote. Lähiluvun prosessissa useimmat tekevät aineistoonsa myös merkintöjä lukukertojensa aikana.⁴

En kokenut, että valitsemani lähde olisi ollut liian laaja lähilukemiseen ja analysointiin, sillä teoksessa oli selkeä punainen lanka, joka auttoi kokonaisuuden hahmottamisessa. Pyrin keskittymään itse tekstiin ja sen sanottavaan, mutta jo tutkimuskysymykseni vuoksi esille nousivat erityisesti Korpisen näkemykset ja kokemukset Japanissa. Teoksessa keskityttiin myös ensisijaisesti Korpiseen ja hänen kokemuksiinsa, joten teos on melko henkilökeskeinen.

Otan lähdeä lukiessani ja tutkiessani huomioon, että kyseessä on yhden ihmisen kokemukset ja mielipiteet, ja siten ne eivät ole millään tavalla yleistettävissä. Korpisen teos julkaistiin vasta muutama vuosi hänen paluunsa jälkeen, ja teoksesta ei suoraan käy ilmi, onko se kirjoitettu kokonaan Suomessa vai osittain jo Korpisen vielä asuessa Japanissa. Kuten jo aiemmin nostin esille, niin Korpinen mainitsi päiväkirjasta, jota hän Japanissa piti.

³ Pöysä 2015, 26.

⁴ Pöysä 2015, 28–32.

Oletettavasti hän on kirjannut päiväkirjaansa tapahtumia, joita on päätynyt myös hänen teokseensa.⁵ Paluun jälkeen kirjoitetut tapahtumat eivät välttämättä ole yhtä tarkkoja ja kulunut aika on saattanut vaikuttaa Korpisen muistikuviiin. Otan myös huomioon sen, että Korpinen matkusti Japaniin lähetystyöntekijäksi ja tarkkaili Japania ja japanilaisia länsimäisen kristityn silmin, joka on varmasti suuresti vaikuttanut hänen suhtautumiseensa, ja myös siihen miten japanilaiset ovat häneen suhtautuneet.

Historiantutkijalla on vapaus valita tutkimuskohteensa ja siten tutkijalla on myös valta päättää, keitä menneisyydestä muistetaan ja miten heidän elämänsä esitetään. Arkaluontoisiakin asioita voidaan tutkia, ja niistä voidaan julkaista uutta tai kiinnostavaa tietoa. Tutkimuksen tuloksia ei tarvitse jättää julkaisematta, vaikka ne eivät miellyttäisikään kaikkia tutkittavia. Vapauden rinnalla tutkijalla on kuitenkin myös velvollisuuksia. Tutkimuksen kohteella tai kohteilla on myös oikeuksia, joita tutkijan tulee kunnioittaa. Tutkimus ei saisi vahingoittaa kohdettaan, eli ihmistieteissä tutkittavia ihmisiä. Julkaisuissa tulisikin aina käyttää kunnioittavaa kirjoitustapaa, vaikka kyse olisikin esimerkiksi rikollisista tai väärintekijöistä. Saavutettuja tuloksia ei saa esittää arvostelevasti, asenteellisesti tai epäkunnioittavasti. Aineiston hankinnassa tärkeäksi nousee tutkittavien ihmisarvon suojelua koskevat normit, jotka määrittävät tutkittavia koskevien tietojen käsittelyä. Ihmistieteissä tuleekin miettiä tarkkaan, milloin tutkimuskohteista on oikeus antaa tunnistettavia tietoja.⁶

Otan lähdeksi lukiessani ja analysoidessani huomioon sen, että se on oman aikansa lapsi ja sisältää nykypäivälle vierasta suhtautumista ja ajattelua. En kuitenkaan koe Korpisen teoksen sisältävän materiaalia, joka olisi kovinkaan arkaluontoista nykypäivänä. En koe myöskään itse omaavani asenteellista positiota, joka vaikuttaisi suuresti suhtautumiseeni ja tulkintoihin, joita teen Korpisen teoksesta. Olen jo aiemmin kandidaatintutkielmassani tutkinut samaa lähdeksi⁷, joten tiedän jo etukäteen mitä se sisältää. Tämä osittain helpottaa lähteeseen perehtymistä, mutta toisaalta edelliset tutkimustulokseni saattavat vaikuttaa siihen, miten suhtaudun lähteeseen syventyessäni siihen nyt tarkemmin. Pyrin ottamaan kaikki edellä mainitut seikat huomioon tutkielmassani, jotta pystyn esittämään johtopäätökseni mahdollisimman objektiivisesti ja tutkimuskohdettani kunnioittaen.

Käytän tutkielmassani kirjallisuutena tutkimuksia lähetystyöstä, keskittyen erityisesti SLEY:n lähetystyötä tarkastelemaan kirjallisuuteen ja tutkimukseen. Aihetta ovat tutkineet esimerkiksi Lauri Koskenniemi, Reijo Arkkila ja Teemu Kakkuri. Käytän tutkielmassani

⁵ Korpinen 1949, 246.

⁶ Vainio-Korhonen 2017, 29.

⁷ Norring 2018.

myös tutkimusta, joka keskittyy erityisesti naislähettien työhön ja naislähetteihin Japanissa. Suomalaisten naislähettien toimintaa Japanissa on tutkinut esimerkiksi Seija Jalagin. Jalagin on muutenkin perehtynyt Japanin kulttuuriin ja historiaan. Naislähettien työtä on tutkinut myös esimerkiksi Eila Helander ja Kirsti Kena. Helanderin ja Kenan tutkimukset käsittelivät naislähettien työtä Suomen Lähetysseurassa. Japanin kulttuuria ja uskontoja tutkiessani hyödynnän esimerkiksi Olavi K. Fältin ja Ilmari Vesterisen teoksia.⁸

1.2 Lähetystyön historia Japanissa

Ennen 1800-luvun puoliväliä Japani oli yli 200 vuoden ajan lähes täysin eristyksissä muusta maailmasta. 1800-luvun puolivälistä alkaen maasta alkoi tulla tasaisesti laajeneva kristillisen lähetystyön kohdema. Lähetystyön juuret Japanissa palautuvat kuitenkin jo 1500-luvulle, jolloin katoliset veljistiköt, kuten jesuiitat ja fransiskaanit saapuivat maahan eurooppalaisten kauppiaiden mukana. Katolisten veljistöjen käännytystyön tuloksena on arvioitu, että Japanissa oli noin 500 000 kristittyä vuonna 1614, jolloin kristinuskon harjoittaminen maassa kiellettiin.⁹

Sotilashallitsijana toiminut Tokugawa-suku onnistui yhdistämään sisällissodasta pahasti kärsineen maan ja halusi vahvistaa valta-asemaansa Japanissa. Kristityt nousivat maassa silmätikuksi, erityisesti espanjalaisten fransiskaanien onnistuneen levittäytymisen vuoksi 1590-luvulla. Kristityt kohtasivatkin vainoja Japanissa vuosina 1597–1614. Kristinuskon ja eurooppalaisten vaikutteiden torjunta kärjistyi portugalilaisten maastakarkotukseen vuonna 1638, jonka jälkeen ainoat Japanissa olleet eurooppalaiset, hollantilaiset kauppiaat, eristettiin Nagasakin edustalle sijaitsevalle Deshiman saarelle. Tämän jälkeen Japani eristäytyi lähes kokonaan ulkomaailmasta 200 vuoden ajaksi.¹⁰

Maan eristäytyminen vuonna 1639 ei kuitenkaan kokonaan katkaissut yhteyttä länsimaiseen kulttuuriin. Japani sai hollantilaisten kanssa käymänsä kaupan kautta silkki-, puuvilla- ja villatuotteita, sokeria ja lasia. Hollantilaiset, korealaiset ja kiinalaiset olivat kuitenkin Japanin ainoa yhteys muuhun maailmaan. Vaikka aikakausi tunnetaan Japanin historiassa eristäytymiskautena, on kuitenkin hyvä muistaa käsitteen suhteellisuus. Tätä kuvastaa hyvin esimerkiksi se, että 1600-luvulla Japani oli maailman merkittävin hopean viejä.¹¹

⁸ Arkkila 1975; Vesterinen 1982; Koskenniemi 1984; Vesterinen 1987; Koskenniemi 1992; Fält 1994; Helander; Kena 2000; 2001; Vesterinen 2003; Jalagin 2007; Arkkila 2010; Kakkuri 2011; Vesterinen 2012.

⁹ Kena 1993, 151–153; Jalagin 2007, 43.

¹⁰ Kena 1993, 154–155; Jalagin 2007, 43.

¹¹ Fält 1994, 113; Jalagin 2007, 43.

Japanin alkaessa avautua uudelleen ulkomaailmalle vuonna 1859, alkoi lähetystyöntekijöitä saapumaan jälleen maahan. Kristinusko pääsi pannasta kuitenkin vasta vuonna 1873 keisarin ympärille ryhmittyneen Meiji-hallituksen salliessa japanilaisten kristinuskon harjoituksen. Aluksi lähetit huolehtivat länsimaalaisten hengellisistä tarpeista, mutta tekivät käytännössä myös käännöstyötä japanilaisten parissa. Lähettien ensikosketus japanilaisiin tapahtui opettamalla heille englantia tai ranskaa. Opetusmateriaalina heillä oli käytössä Raamatun tekstit. Lähetystyö oli kuitenkin melko vaatimatonta vuoteen 1899 asti, koska ulkomaalaiset saivat oleskella vain muutamien satamakaupunkien alueilla ja niiden ympäristössä.¹²

Japanissa lähetystyöhön ryhtyivät protestantit, roomalaiskatoliset sekä Venäjän ortodoksit. Maassa toimi 11 protestanttista lähetysjärjestöä vuonna 1873, jolloin kristinusko vapautettiin. Järjestöjen palveluksessa oli 55 lähettiä ja 32 lähetin puolisoa. Protestanttinen lähetystyö oli Japanissa laajinta, vaikka seurakuntien kastettujen määrä ei ollutkaan huomattavasti suurempi kuin esimerkiksi roomalaiskatolisella kirkolla. Protestanttisten lähetystyöntekijöiden suuressa joukossa SLEY:n kuusi lähettiä olivat marginaalinen tekijä vuonna 1907. Protestanttiset lähetykset toimivat varsinkin syrjäisemmällä seuduilla ainoana kristinuskon edustajina, joten jokaiselle järjestölle löytyi oma kenttensä. Suuremmissa kaupungeissa toimi useita kirkkokuntia ja lähetysjärjestöjä.¹³

Japanin lähetyksessä naislähettien määrä kasvoi nopeasti ja 1900-luvun alussa naisten osuus läheteistä oli puolet aiemman 20 prosentin sijaan. Laskettaessa mukaan mieslähettien puoliset, nousi naisten lukumäärä lähetyksissä yli 60 prosenttiin. Samaan aikaan lisääntyi myös lähetystyöntekijöiden erilaiset työtehtävät. Saarnatoimi oli käytännössä naisilta kielletty, ja tämän vuoksi tehtävät sosiaalisen työn laitoksissa ja kouluissa lisääntyivät. Erityisesti amerikkalaiset ja brittiläiset naislähetit työskentelivät lähetyskouluissa ja lastentarhoissa. Lähetysjärjestöjen rooli japanilaisten naisten ja tyttöjen koulutuksessa oli merkittävä. Lähetyskouluista tulikin suosittuja, sillä valtio ei panostanut tyttöjen korkeampaan koulutukseen. Japanissa toimi yli 50 lähetyskoulua tytöille.¹⁴

Lähetysjärjestöt olivat optimistisia 1880-luvulla, vaikka Japanin lähetys ei aluksi vaikuttanutkaan lupaavalta. Kristillinen työ kuitenkin kasvatti suosiotaan ja etenkin lähetysjärjestöjen koulut olivat suosittuja ja arvostettuja. Japanin odotettiin kristillistyvän kokonaan jopa yhden sukupolven aikana. Japanilaiset vaikuttivat yleisesti ottaen suhtautuvan

¹² Jalagin 2007, 43–44.

¹³ Jalagin 2007, 44.

¹⁴ Jalagin 2007, 44–45.

myönteisesti ulkomaalaisiin vaikutteisiin, ja yhteiskuntaa uudistettiin länsimaisten mallien mukaan. Länsimaalaiset katsoivatkin Japanin olevan Aasian johtava maa poliittisesti ja sivistyksellisesti. Uskottiin, että Japanin käännäminen merkitsisi koko Aasian kääntymistä kristinuskoon. Tällaisia massakääntymisiä kristinuskoon Japanin lähetystyöntekijät eivät kuitenkaan koskaan päässeet todistamaan. Edes koulutetut ja kyvykkäät lähetystyöntekijät eivät saaneet kääntyneiden määrää nousuun.¹⁵

Japanin lisäksi kääntymäisiä oli vähän esimerkiksi Kiinassa, Intiassa ja Lähi-idässä. Näitä maita yhdistävät ainakin vanhat ja omaleimaiset uskonnolliset järjestelmät. Kiinassa ja Japanissa buddhalaisuus on tärkeä vaikutin, Intiassa hindulaisuus ja Lähi-idässä juutalaisuus ja islam. Näiden uskontojen seuraajia on ollut vaikea saada kääntymään kristinuskoon. Japanissa vaikuttaa vahvasti myös shintolaisuus, joka on kietoutunut kiinteästi yhteen buddhalaisuuden kanssa. Shintolaisuuteen ja buddhalaisuuteen liittyy vain vähän ”tuonpuoleista”, mikä taas on kristinuskolle ominaista. Kristillinen pelastuskäsitys ja ikuisen elämän käsite olivatkin siten vieraita ajattelutapoja japanilaisille, joita pyrittiin kääntymään kristinuskoon. Nämä uskonnot nivoutuvat myös vahvasti alueiden sosiaalisiin systeemeihin, jolloin opillisten syiden lisäksi yhteisön paine on vaikeuttanut kääntymistä kristinuskoon.¹⁶

Kristillisuus oli Japanissa alusta alkaen kaupunkilainen ja keskiluokkainen ilmiö, ja kaupungeissa kristinuskoa kannattivat esimerkiksi entiset samurait ja monet oppineet. Maaseudulla kristinuskon saavutti kannatusta varakkaimpien talonpoikien, opettajien ja lääkäreiden keskuudessa. Kristinuskon toivottiin mahdollistavan modernisaatiota. Kristinuskon painottamat tasa-arvoisuus ja yksilöllisyys olivat erityisen vetoavia. Kansallismielisyys teki kristinuskon levityksestä haastavaa maaseudun ja kaupunkien köyhien keskuudessa. Nationalistisen koulujärjestelmän avulla varsinkin maaseudulla vähävaraiset kallistuivat konservatiivisille linjoille, jolloin heidän tavoittamisensa tuli lähetyksille vieläkin vaikeammaksi. Tämä taas johti siihen, että käännästyö muuttui yhä kaupunkilaisemmaksi ja porvarillisemmaksi. Työtä tehtiin siellä, missä seurakunnat pystyisivät taloudellisesti kannattamaan itse itsensä.¹⁷

Ilmapiirin alkaessa kääntymä kristinuskon ja länsimaisuuden vastaiseksi, alkoi ongelmia ilmetä myös protestanttisten kirkkokuntien sisällä. Ulkomaalaiset luovuttivat johtoasemiaan varsin verkkaisesti japanilaisille, ja kirkkokuntien hengellisiä ja fyysisiä tavoitteita muotoilivat lähetystyöntekijät. Seurakunnissa kuitenkin haluttiin luoda kristillisistä kirkoista

¹⁵ Jalagin 2007, 46.

¹⁶ Jalagin 2007, 46, 49.

¹⁷ Jalagin 2007, 47.

aidosti japanilaisia yhteisöjä, joissa johdossa olisivat japanilaiset. 1800-luvun loppupuolella japanilaiset papit alkoivat olla paremmin koulutettuja ja sivistyneempiä kuin ulkomaalaiset lähetit, mitä ei välttämättä tiedostettu lähettien ja heidän järjestöjensä keskuudessa.¹⁸

Suomen Japanin lähetystyön alkaessa vuonna 1900 Japanissa elettiin uskonnonvapauden, mutta myös koko ajan lisääntyvän kansallismielisyyden aikaa. Lähetit nähtiin ennen kaikkea länsimaalaisina. Ensimmäisenä kansallismielisyyden vaikutukset näkyivät lähetyskoulujen oppilasmäärissä. Joissakin kouluissa oppilaiden määrä putosi puoleen aiemmasta. Kristilliset kokoukset ja puhetilaisuudet lakkasivat kiinnostamasta yleisöä ja niitä myös häirittiin monin tavoin. Uusien jäsenten saaminen kristillisiin seurakuntiin alkoi selvästi hidastua. Monet itsensä taloudellisesti kannattaneet seurakunnat joutuivat 1890-luvulla turvautumaan lähetysjärjestöjen tarjoamaan taloudelliseen apuun. Vuonna 1899 Japanin opetusministeriön antamalla säädöksellä kaikki uskonnonopetus kouluissa kiellettiin. Hallitus ei kuitenkaan katsonut shintolaisuutta uskonnoksi vaan kansallisen olemuksen perustaksi, joten sen opetusta ei kielletty. Länsimainen usko menetti merkitystään, eikä enää merkinnyt edistyksellisyyttä.¹⁹

Kristinuskoon kääntyneiden määrä Japanissa kasvoi hitaasti, ja vuonna 1900 japanilaisia kristittyjä oli noin 0,3 prosenttia.²⁰ Nykyään Japanin väestöstä on kristittyjä vain noin 1 prosentti tai jopa alle.²¹ Kasvu oli kuitenkin 1900-luvun alkupuolella ripeää, vaikka määrät eivät väestöön suhteutettuna tuntuneetkaan suurilta. Protestanttien määrä Japanissa kolminkertaistui 30 vuodessa; vuonna 1908 protestantteja oli 73 000 kun taas vuonna 1939 protestantteja oli jo 219 000. Lähetystyötä tehtiin maassa koko ajan kasvavin voimavaroin, ja etenkin japanilaisten työntekijöiden määrä kasvoi. Kristinuskon hidasta kasvua Japanissa selittää myös valtion ja uskonnollisten organisaatioiden suhde. Japanissa valtio on aina säädellyt uskonnollisten organisaatioiden olemassaoloa. Tämä näkyy Japanin modernin kristillisen lähetystyön historiassa maan uudelleen avautumisesta saakka. 1930-luvulla kehittyneen äärinationalismin ja militarismin aikana valtio piti uskonnollisia yhteisöjä tiukassa otteessa. Alkuvaiheessa nationalistinen ja militaristinen politiikka eivät suuresti vaikuttaneet kirkkojen toimintaan. Kirkkokuntien toiminta olikin tuona aikana jopa tavallista vireämpää, ja esimerkiksi kristilliset koulut kasvattivat suosiotaan 1930-luvun alussa.²²

¹⁸ Jalagin 2007, 47.

¹⁹ Jalagin 2007, 47–48.

²⁰ Jalagin 2007, 50.

²¹ Christianity and the Japanese 2019.

²² Jalagin 2007, 50.

1.3 Suomen Luterilaisen Evankeliumiyhdistyksen Japanin lähetystyö ennen toista maailmansotaa

Evangelisen herätysliikkeen isähahmona tunnettu Fredrik Gabriel Hedberg (1811–1893)²³ oli aktiivinen lähetysmies. Liikkeen lähetysinnostuksen juuret löytyvät kuitenkin jo kauempaa, uskonpuhdistaja Martin Lutherin ajatuksista. Hedberg sai nuoruudessaan vaikutteita myös herrnhutilaisuudesta, jossa keskeinen julistus Jeesuksen haavoista ja verestä synnyttivät lähetysrakkauden. Hedbergin mukaan liittyi 1840-luvulla joukko nuoria pappeja, joiden keskuudessa oli myös kiinnostusta lähetystyöhön. 1850-luvulla evankelisen liikkeen edustajat olivat myös perustamassa Suomen lähetysseuraa ja osallistuivat aktiivisesti seuran johtovastuuseen.²⁴

Evangelisessa liikkeessä elettiin 1880-luvulla murrosaikaa, johon ajoittuu myös oman lähetyskentän suunnittelu. Japanin-lähetystä koskeva esitys hyväksyttiin virallisesti Evankeliumiyhdistyksen vuosikokouksessa vuonna 1898. Päätöksen kantavana voimana toimi Tyrvään kirkkoherra Johannes Bäck.²⁵ Evankeliumiyhdistys onkin tehnyt 1900-luvun alusta asti lähetystyötä Japanissa, ja työ oli yhdistyksen johtokunnan hyvin itsenäisesti johtamaa.²⁶ Ensimmäisinä läheteinä Japaniin matkustivat Wellroosin perhe ja Pietari Kurvisen 16-vuotias tytär Esteri Kurvinen. Wellroosin perhe kuitenkin palasi jo parin vuoden päästä takaisin kotimaahan Esteri Kurvisen jäädessä Japaniin. Kurvinen sai uudeksi työtoverikseen Siiri Uusitalon vuonna 1903.²⁷

Uusi lähetystyö oli melko menestyksestä ja evankelinen liike oli ylpeä tekemästään työstä. Lähetiksi pyrkivien määrän lisääntyessä Japanin-lähetys vakiinnutti asemansa. Vuosikymmenen kuluttua Japanin työkentällä oli jo toistakymmentä työntekijää. Japaniin lähetyskentällä matkustivat esimerkiksi Minkkisen, Savolaisen ja Koskenniemen perheet. Matkaan lähti myös joitakin yksittäisiä lähetejä.²⁸

Uusi innostuksen aika lähetystyön saralla elettiin 1930-luvun lopulla. Evangelisessa ylioppilasliitossa saatiin myös elää lähetysherätyksen aika, mikä tarkoitti uusia ja entistä korkeammin koulutettuja työvoimia. Sen näkyviä merkkejä oli Korpisen ja Savolaisen perheiden matkustaminen Japaniin vuoden 1938 loppupuolella. Huhtikuun lopussa vuonna 1939 Japanista saapui pysäyttävä viesti pidetyn pastori Arvo Korpisen kuolemasta.²⁹

²³ Koskenniemi 1992, 13.

²⁴ Arkkila 2010, 19.

²⁵ Arkkila 2010, 19–20.

²⁶ Kakkuri 2011, 147.

²⁷ Karén 1950, 7–8; Arkkila 2010, 19–20.

²⁸ Arkkila 2010, 20.

²⁹ Koskenniemi 1992, 260–261; Jalagin 2007, 216; Arkkila 2010, 20, 24.

Suomessa alkava Japanin lähetystyo pysyi pienenä, varsinkin lähettimäärillä mitattaessa. Lähetys sai osakseen ankaraakin kritiikkiä eri tahoilta. Kritiikki tuli esille lehdistössä sekä erityisesti papiston kokouksissa ja seurakuntatasolla. Piispat usein vaikenivat täysin uudesta lähetystyöstä. Toisinaan esittäessään kritiikkiä Evankeliumiyhdistystä kohtaan, he sisälsivät kritiikkiin myös Japanin lähetysten. Evankeliumiyhdistyksen omaksuttua kielteisen kannan luterilaiseen vapaakirkkoliikkeeseen 1920-luvulla evankelisen liikkeen asema kirkossa muuttui. Kirkonsisäinen eristyneisyys alkoi vähentyä ja lopulta päättyi kokonaan. Tämä toi mukanaan kirkon johdon ja papiston kasvavan hyväksynnän sekä myötätunnon, joka vaikutti myös aikaa voittaen Japanin lähetysten asemaan kirkossa. Tässä kehityksessä suuressa asemassa oli Evankeliumiyhdistyksen johtaja Kauko Veikko Tamminen.³⁰

Lähetystyo Japanissa oli keskittynyt kolmeen alueeseen. Tokion lisäksi työtä tehtiin Naganon alueella Suwa-järven kaupungeissa. Kolmantena pääalueena oli Hokkaido, jonka keskuksena oli Sapporo. Työ Japanissa oli saavuttanut vakituisen aseman 1930-luvun lopulla. Tämän vuoksi työalaa voitiin laajentaa, ja merkittävin esimerkki tästä oli työn aloittaminen Hokkaidolla Asahigawan kaupungissa. Myös kotimaassa lähetystyo oli saanut kannattajakuntaa.³¹

Japaniin matkustavat lähetit kulkivat lähetyskentälleen useimmiten Yhdysvaltojen kautta. Yhdysvaltoihin olikin kasvanut merkittävä evankelista liikettä kannattava joukko, joka otti Japanin lähetysten omakseen. Kansalliskirkko, josta löytyi paljon evankelista ystäväkuntaa, oli kuitenkin johtotasolla kieltänyt 1920-luvulla Evankeliumiyhdistyksen puhujat. Kirkko antoi tukensa Suomessa syntyneelle vapaalle evankelisluterilaiselle kirkolle. Tämän vuoksi Evankeliumiyhdistyksen lähettien matkat kohdistuivat ensisijaisesti Suomisynodin (Amerikan suomalainen evankelisluterilainen kirkko) seurakuntiin. Kansalliskirkon sisälle jäi edelleen Japanin lähetysten ystäväjoukko. Evankelinen herätysliike ja sen tekemä lähetystyo näkyivät 1930-luvun lopulla neljällä eri kentällä: Yhdysvalloissa ja Kanadassa, Neuvostoliitossa inkerinsuomalaisten joukossa, Suomessa ja Japanissa.³²

Evankeliumiyhdistyksen kannalta Suomen talvisota alkoi dramaattisesti 30. marraskuuta 1939, jolloin Neuvosliiton koneiden pudottamat pommit osuivat Luther-kirkkoon ja Evankeliumiyhdistyksen toimitaloon Malmin- ja Fredrikinkadun kulmassa. Evankeliumiyhdistyksen vuosikertomuksessa kirjoitettiin, että pommit ”osuivat kuin

³⁰ Koskenniemi 1992, 147–152; Arkkila 2010, 21.

³¹ Arkkila 2010, 21.

³² Koskenniemi 1992, 197–200; Arkkila 2010, 21–22.

yhdistyksen sydämeen”. Iskussa ei kuollut ketään, mutta sekä kirkko että toimitalo vaurioituivat pahasti. Useissa lehdissä julkaistiin kuva pommituksessa tuhoutuneesta Luther-kirkosta. Pommituksen seurauksena toiminta SLEY:n keskustuimistossa pysähtyi. Pian saatiin kuitenkin järjestettyä toimitilaa Kallion rukoushuonetaloa. Evankeliumiyhdistyksen toimistot siirtyivätkin sinne loka-marraskuulle 1940 asti. Sodan päätyttyä aloitettiin keskustalon korjaus, joka saatiinkin melko nopeasti tehtyä. Lokakuun lopulla 1940 uudistettu Luther-kirkko vihittiin käyttöön.³³

Vuosi 1939 oli monella tapaa haastava Japanin lähetykselle. Talvisodan alkuaikana Japanin lähettien yhteys kotikenttään oli täysin poikki ja tiedot kulkivat hyvin hitaasti. Erityisen vaikea kysymys oli myös rahan saanti sotakuukausina lähetyskentälle. Apua tähän päätettiin pyytää Ruotsista, jota myös saatiin. Ruotsista lähetettiin myös suoraan rahaa Japaniin. Suomen arkkipiispalta saatiin myös yllättäen 100 000 markan rahalähetys. Amerikastakin saatiin rahalähetyksiä Japaniin Tyynenmeren sodan alkamiseen saakka, jonka jälkeen yhteyttä Amerikkaan ei voitu enää pitää.³⁴

1.4 Toinen maailmansota Japanissa

Ensimmäisen maailmansodan päättyessä sekä Japani että Kiina olivat liittyneet liittoutuneiden leiriin, mutta niiden välinen kilpailu oli kuitenkin yhtä kiivasta kuin aiemminkin. Alakynnessä olleesta Japanista oli tullut hyökkääjä, ja sen ei enää tarvinnut vain torjua vieraita valtoja, vaan se pyrki lujittamaan otettaan Aasian mantereella. Vuonna 1919 solmittu Versaillesin rauhansopimus ei pystynyt ratkaisemaan tilannetta Kaukoidässä sen paremmin kuin Euroopassakaan. Sopimuksen mukaan Kiinalle kuulunut Šantungin niemimaa jäi Japanin haltuun, joka aiheutti jatkuvasti katkeruutta maiden välillä. Aluksi tilanne järjestyi rauhanomaisesti, Yhdysvaltojen pyrkiessä saamaan aikaan kansainvälisen sopimuksen, jonka mukaan yksikään ulkovalta ei saisi minkäänlaisia erityisoikeuksia Kiinan suhteen. Vuosien 1921–1922 Washingtonin konferenssissa Japani omaksui rauhanomaisen asenteen, ja suostui palauttamaan Šantungin niemimaan, pitäen kuitenkin itsellään osuuden eräisiin maakunnan kaivoksiin sekä säilyttäen laajat kaupalliset etunsa ennen saksalaisille kuuluneessa Tsingtaon satamakaupungissa.³⁵

Seuraavan yhdeksän vuoden aikana Japanin virallinen asenne Kiinaan oli edelleen melko maltillinen, sen sijaan Mantšuriassa oli kehittymässä vakavia levottomuuksia. Maakunnan asukkaat olivat pääosin kiinalaisia, ja pian kävi selväksi, ettei yhteenottoa ollut

³³ Arkkila 2010, 23–25.

³⁴ Arkkila 2010, 26–27.

³⁵ Bauer 1974, 76, 112.

mahdollista välttää. Japanin Mantšuriassa olleet sotapäälliköt päättivät hyökätä ensin, valloittaen Mukdenin ja Kiinan muurin pohjoispuolella sijaitsevat tärkeät kaupungit lopettaen kiinalaisten hallinnon Mantšuriassa.³⁶

Kiinalaiset olivat kärsineet taistelukentällä täydellisen tappion, mutta onnistuivat kuitenkin boikotoimaan tehokkaasti Japanin kauppaa, mikä taas lisäsi jännitystä valtioiden välillä, ja tilanne purkautui väkivaltaisuuksiksi tammikuussa 1932. Kiinalaiset hyökkäsivät satamassa olleen japanilaisen laivasto-osaston kimppuun, Japanin maavoimien yksikköjen rientäessä laivaston miehien avuksi. Taistelut jatkuivat puolentoista kuukauden ajan. Maailmalla uutisoitiin japanilaisten järkyttävistä pommihyökkäyksistä kiinalaisten hallussa olevia kaupunginosia vastaan. Yhdysvallat ja Kansainliitto eivät kuitenkaan pystyneet auttamaan Kiinaa, ja Japani kieltäytyi suostumasta vaatimuksiin, joiden mukaan sen olisi vetäydyttävä, ja vuoden 1933 maaliskuussa Japani ilmoitti eroavansa Kansainliitosta.³⁷

Kiinalaisten vastarinta sai sodan puhkeamaan täyteen raivoonsa, vaikka virallista sodanjulistusta ei tehtykään. Japanilaiset onnistuivat valtaamaan Pekingin, Tientsinin ja Sanghain, ja lopulta myös Kiinan pääkaupungin Nankingin vuonna 1937. Kiinan seuraavaksi pääkaupungiksi tuli Hankou, jonka japanilaiset valtasivat lokakuussa 1938. Vuoden 1940 loppupuolella kiinalaisilla oli enää yksi merkittävä huoltotie: Burman tie. Kiinan julistaessa virallisesti sodan Japania vastaan vuonna 1941, Burman tie oli yksi tärkeimmistä Japanin tavoitteista.³⁸

Länsivaltojen ja Japanin taloudelliset sekä poliittiset edut joutuivat yhä enemmän ristiriitaan 1930-luvulla. Yhdysvallat oli ottanut hajoavalta Espanjan siirtomaavallalta jo 1800-luvun lopulla Filippiinit. Alankomaiden hallinnassa taas oli Alankomaiden Itä-Intia, eli nykyinen Indonesia ja Uusi-Guinea ja Ranskalla Ranskan Indokiina eli nykyiset Vietnam, Kambodza ja Laos. Brittien imperiumiin taas kuuluivat Burma, Malakan niemimaa ja Singapore, Borneon pohjoisosa, Hongkong ja Australian kautta Uuden-Guinean itäinen osa. Portugalilla oli hallussaan pieni Macaon enklaavi Hongkongin lähellä ja Timorin saaren itäosa Alankomaiden Itä-Intian saaristossa. Britit, ranskalaiset ja amerikkalaiset siis hallitsivat Tyynenmeren pieniä saaristoja.³⁹

Ei olekaan siis ihme, että laajentumishaluinen Japani törmäsi vanhojen siirtomaavalttojen etuihin, ja tämän lisäksi Yhdysvaltojen uuteen siirtomaavalttaan. Saksa ja

³⁶ Bauer 1974, 76; Kershaw 2007, 94–95.

³⁷ Bauer 1974, 76.

³⁸ Bauer 1974, 77.

³⁹ Turtola & Pajala 2009, 162.

Italia olivat kuitenkin poissa näistä kuvioista, ja Saksa saikin Japanin mukaansa antikominternsopimukseen vuoden 1936 marraskuussa. Italia liittyi siihen vuonna 1937. Syyskuussa 1940 Japani allekirjoitti kolmen vallan sopimuksen Saksan ja Italian kanssa. Allekirjoittaneet maat sitoutuivat julistamaan sodan jokaiselle, joka hyökkäisi jonkin akselivallan kimppuun. Japanin ja Saksan politiikka kuitenkin erosivat toisistaan niin paljon, että sopimuksesta tuskin oli erityistä hyötyä kummallekaan maalle. Japani kuitenkin alkoi hyödyntämään sopimusta nopeasti, ja valtasi Ranskan Indokiinan pohjoisosan syyskuun loppupuolella 1940. Länsivallat reagoivat Japanin toimiin taloudellisin pakottein. Japani kuitenkin miehitti koko Indokiinan kesäkuussa 1941.⁴⁰

Vuoden 1941 joulukuussa amerikkalaiset yhdessä muun lännen kanssa järkyttyivät Japanin pommittaessa Yhdysvaltojen laivastotukikohtaa Pearl Harbouria. Japanin hyökkäys Pearl Harbouriin muutti toisen maailmansodan luonteen kansainväliseksi. Neljä päivää Pearl Harbourin pommituksen jälkeen 11.12.1941 Hitler ja Mussolini julistivat sodan Yhdysvaltoja vastaan.⁴¹

Japanin yllätyshyökkäys Pearl Harbouriin oli aikansa mediatapahtuma, mutta Japanin ensisijaisena tavoitteena oli saada haltuunsa Alankomaiden Itä-Intian luonnonrikkaudet. Tämä ei kuitenkaan ollut mahdollista ilman brittien eliminoimista varsinkin Singaporessa. Japanin merivoimien johto kannatti ensimmäistä hyökkäystä Filippiineille. Lopulta Japani päätti hyökätä kahteen suuntaan. Sodan toisena päivänä 8.12.1941 japanilaiset aloittivat maihinnousun amerikkalaisia vastaan Filippiineillä ja brittejä vastaan Malakan niemimaalla. Japanilaiset alkoivat myös miehittämään Siamia, nykyisen Thaimaan aluetta. Brittijoukot puolustivat Hongkongin kruununsiirtomaata, mutta joutuivat lopulta antautumaan japanilaisille.⁴²

Pearl Harbourin iskun jälkeen japanilaiset hyökkäsivät useille tahoille. Japanilaisten pommitusten kohteina olivat Midwaysaaret, Wakensaari ja Guam. Tämän lisäksi Japani pommitti Luzonia Filippiineillä ja japanilaiset joukot nousivat maihin sen pohjoispuolen saarille. Kuusi kuukautta Pearl Harbourin pommituksen jälkeen, Japani oli saavuttanut merkittäviä sotavoittoja. Japani oli onnistunut valloittamaan esimerkiksi Hongkongin ja Singaporen briteiltä. Japanilaiset menestyivät kaikilla rintamilla ja joulukuussa 1941 Japani valloitti Filippiinien pääkaupungin Manilan, pakottaen amerikkalaisia joukkoja vetäytymään. Japanilla oli siten kiistämätön ilmaherruus ja ympäröivien merialueiden herruus. Japani otti

⁴⁰ Turtola & Pajala 2009, 162.

⁴¹ Thorne 1978, 3; Turtola & Pajala 2009, 162.

⁴² Turtola & Pajala 2009, 162.

useita sotavankeja, joihin kuului brittiläisiä, australialaisia ja intialaisia. Japanilaiset myös murhasivat antautumista seuranneina kuukausina Singaporen kiinalaisperäisestä väestöstä 120 000 ihmistä.⁴³

Talven ja kevään 1945 aikana Japanin kotisaaret joutuivat Yhdysvaltain Ilmavoimien pommitusten kohteeksi. Erityisesti palopommien käyttö pääosin kevytrakenteisia ja puisia asuintaloja vastaan oli tuhoisaa. Japanin teollisuustuotanto koki myös raskaita tappioita amerikkalaisten hyökkäyksissä ja oli pysähtyä kokonaan kesällä 1945. Myös elintarviketilanne Japanissa vaikeutui, ja Japani alkoi olla valmis rauhaan, johon jossakin piireissä oli pyritty jo vuodesta 1944. Japani toivoi Neuvostoliiton voivan toimia rauhavälittäjänä, ja keväällä 1945 Japani otti yhteyttä neuvostojohtoon neuvotellakseen kohtuulliset rauhan ehdot. Neuvostoliitto ei kuitenkaan ollut halukas tähän, koska Stalin oli 1943 luvannut länsiliittoutuneille aloittavansa sodan Japania vastaan sodan, kun sota Euroopassa olisi ohi. Neuvostoliitto ei kertonut läntisille liittolaisilleen Japanin rauhantiedusteluista, mutta Yhdysvaltain tiedustelu sai avatuksi japanilaisten käyttämän salakielikoodin. Näin Yhdysvallat oli tietoinen Japanin halusta rauhaan ennen päätöstä atomipommien pudotuksesta.⁴⁴

Yhdysvallat pudotti ensimmäisen atomipommin Japanin Hiroshimaan 6.8.1945, ja Neuvostoliiton joukot hyökkäsivät Japaniin Nagasakin atomipommin pudotuksen jälkeen 9.8.1945. Puna-armeija pääsi etenemään Mantšuriassa suurempaa vastarintaa kohtaamatta ja Japanin joukot Mantšuriassa antautuivat 19.8.1945. Ainoastaan Kuriilien saarella käytiin vielä taisteluita 17.–23.8.1945. Neuvostoliitto kuitenkin valtasi koko saariketjun.⁴⁵

Puna-armeijan liittymisellä sotaan ja etenemisellä oli rauhantekoa nopeuttava vaikutus. Japanissa pelättiin neuvostomiehitystä, jota pidettiin jopa amerikkalais miehitystä pahempana vaihtoehtona. Japanin edustajat allekirjoittivat antautumissopimuksen 2.9.1945. Toinen maailmansota oli tullut päätökseensä.⁴⁶

⁴³ Thorne 1978, 154–155; Turtola & Pajala 2009, 162–163.

⁴⁴ Turtola & Pajala 2009, 285.

⁴⁵ Turtola & Pajala 2009, 285.

⁴⁶ Turtola & Pajala 2009, 285.

1.5 Pastorin vaimo ja lähetystyöntekijä Tuulikki Korpinen

Tuulikki Korpinen (1912–1998, o.s. Syväniemi) oli suomen kielen maisteri, joka saapui yhdessä miehensä Arvo Korpisen ja pariskunnan 3-vuotiaan pojan Arto Korpisen kanssa Japaniin lähetystyöntekijäksi alkuvuonna 1939. Varsinaisena lähettinä Japaniin matkusti pastori Arvo Korpinen.⁴⁷ Arvo Korpinen oli ilmoittanut perheen lähdöstä Evankeliumiyhdistykselle vuonna 1936, jolloin Japanin-lähetys oli lähtenyt uuteen nousuun pulavuosien jälkeen, jotka olivat koetelleet Evankeliumiyhdistystä erityisesti taloudellisesti.⁴⁸ Perheen lähdöstä Japaniin oltiin hyvin innostuneita, ja siitä kirjoitettiin esimerkiksi SLEY:n omassa lähetyslehdessä *Autuus* pakanoille.⁴⁹

Nuorten pappien vaimot ilmoitettiin miestensä kanssa kaksivuotiseen kielikoulutukseen, muuten lähettien puolisoiden päätyö oli perheen huolto ja puolison avustaminen. Arvo Korpinen kuoli 27-vuotiaana kaksi kuukautta Japaniin saapumisen jälkeen sairauskohtaukseen, ja Tuulikki Korpinen jäi lähetystyöhön yksinhuoltajana. Miehensä kuoleman jälkeen Korpinen joutui pohtimaan omaa lähetyskutsumustaan nuorena leskenä ja äitinä. Hänen harteilleen alettiinkin pian miehensä kuoleman jälkeen sovittaa lähetyskutsumuksen viittaa.⁵⁰

Arvo Korpisen traaginen kuolema tulkittiin Jumalan viestinä lähetyskutsun vahvistamiseksi, ja moni halusi Tuulikki Korpisen jäävän Japaniin jatkamaan miehensä työtä. Osa läheteistä oli myös Korpisen paluun kannalla. Matka Japaniin oli kuitenkin ollut kallis ja sen ei haluttu valuvan hukkaan nuoren papin kuoltua. Pitkän kamppailun ja pohdinnan jälkeen Tuulikki Korpinen päätti jäädä Japaniin jatkamaan työtä lähettinä. Korpinen onkin esimerkki naisläheteistä, joka saapui Japaniin pastorin vaimona, mutta toimi myös itsenäisenä lähettinä miehensä kuoleman jälkeen.⁵¹

Korpinen jatkoi kielikoulua Tokiossa ja asui Ikebukuron pappilassa yhdessä Minkkisten ja Savolaisten kanssa.⁵² Vuoden 1939 loppuun Korpinen sai miehensä palkkaa eli mieslähetin palkkaa, mutta siitä eteenpäin hän ansaitsi naislähetin palkkaa lapsiavustuksella korotettuna. Naislähetin palkka vuonna 1939 oli 150 jeniä kuukaudessa⁵³, Tuulikki Korpisen palkassa lapsikorotus oli 25 jeniä kuukaudessa. Mieslähetin palkka Japanissa oli 275 jeniä

⁴⁷ Jalagin 2007, 36.

⁴⁸ Arkkila 1975, 253–254.

⁴⁹ AP 1/1939, 13–14.

⁵⁰ Jalagin 2007, 36, 216.

⁵¹ Korpinen 1949, 124; Jalagin 2007, 217, 219.

⁵² Jalagin 2007, 217.

⁵³ Korpinen 1949, 133.

kuukaudessa.⁵⁴ Pienen lapsen yksinhuoltajana Korpisen piti tulla siis toimeen kahdella kolmasosalla perheellisen mieslähetin palkasta. Aluksi Korpisen apuna Japanissa oli lähettien palvelijana pitkään toiminut Hiramatsu Takeo. Takeo hoiti sekä taloutta että Korpisen pientä poikaa siihen asti, että erosi palveluksesta. Takeon ero aiheuttikin ongelmia Korpisen pärjäämiselle opiskelujen, töiden ja kotitöiden kanssa.⁵⁵

Raskaiden tapahtumien koettelemana Tuulikki Korpisen terveys alkoi heikentyä. Syksyllä 1940 lääkäri totesi Korpisen oireiden johtuvan hermoista ja lähettienkokouksessa päätettiin, että Korpisen olisi parempi palata Suomeen. Tammikuussa 1941 Korpinen kuitenkin perui pyyntönsä palata Suomeen ja muutti Iidaan poikansa Arton kanssa. Arto Korpisesta tuli Iidassa lastentarhan oppilas ja Tuulikki Korpinen toimi siellä apuopettajana. Työ lähettinäkin näytti vihdoinkin onnistuvan.⁵⁶

Vuoden 1941 aikana edellytykset lähetystyöhön alkoivat kuitenkin ehtymään. SLEY olisikin halunnut vetää lähettinsä takaisin Suomeen Japanista. Syksyllä 1941 lähettien yhteisestä päätöksestä yritettiin saada paluuta Suomeen järjestymään, mutta matkalippuja ei ollut enää mahdollista saada. Näin Evankeliumiyhdistyksen lähetit joutuivat jäämään Japaniin sotavuosien ajaksi.⁵⁷

Myöhemmin Tuulikki ja Arto Korpinen muuttivat Karuizawaan, jossa he asuivat lopun Japanissa oloajan. Korpisen matkustuslupa sekaannuksen vuoksi hän pääsi poikansa kanssa matkustamaan Suomeen vasta helmikuussa 1946. Muut suomalaiset pääsivät palaamaan jo keväällä 1945.⁵⁸

⁵⁴ Jalagin 2007, 217.

⁵⁵ Korpinen 1949, 195–196; Jalagin 2007, 217.

⁵⁶ Jalagin 2007, 219.

⁵⁷ Jalagin 2007, 219; Arkkila 2010, 35.

⁵⁸ Jalagin 2007, 219.

2. Vieraalla maalla kaukana – Japanin uskonnot, tapakulttuuri ja normit

2.1 ”Ensi vaikutelmia ’keltaisten’ maassa” – Saapuminen auringonnousun maahan

Tutkin jo kandidaatintutkielmassani japanilaisen ja suomalaisen kulttuurin kohtaamista Korpinen näkökulmasta, keskittyen ensimmäiseen vuoteen, jonka Korpinen asui Japanissa.⁵⁹ Tässä alaluvussa käsittelen Korpinen saapumista auringonnousun maahan, ja hänen ensireaktioitaan ja kuvauksiaan Japanista ja japanilaisista, jotka risteävät samojen teemojen kanssa, joita käsittelin jo kandidaatintutkielmassani.

Korpinen perheen pitkä taival kohti Japania alkoi 12.12.1938, ja heidän lähdöstään kirjoitettiin esimerkiksi SLEY:n *Sanansaattaja*-aikakauslehdessä.⁶⁰ Korpinen perhe saapui Jokohaman satamaan 3.2.1939. Satamassa heitä oli odottamassa paljon vastaanottajia. Näiden vastaanottajien joukossa oli myös suomalaisia jo Japanissa asuvia lähettejä. Saapujia vastaanottamassa olivat myös pastori Ushimaru Sogoro⁶¹ vaimoineen ja rouva Yamada, jotka olivat japanilaisia kristittyjä. Tuulikki Korpinen kuvasi jopa hieman yllättyneen oloisena kuinka suurkaupunkimainen vaikutelma hänelle tuli satamaan saavuttaessa. Jo satamassa Korpiset törmäsivät japanilaisiin tapoihin, jotka herättivät heissä hämmennystä. He ihmettelivät esimerkiksi japanilaista tapaa tervehtiä kumartamalla, koska he itse olivat tottuneet tervehtimään kättelemällä. Japanilaiset kohteliaisuustavat olivat muutenkin täysin vieraita suomalaisille saapujille, joka nousi esille myöhemminkin Korpinen teoksessa.⁶²

Korpinen kuvaili teoksessaan ristiriitaista tunnelmaa, joka Japanissa vallitsi heidän saapumisensa aikaan. Korpinen mukaan Japanissa alkoi ilmetä jopa voimakasta vastustusta ulkomaalaista sivilisaatiota kohtaan sekä taantumuksellisuutta ja vanhoillisuutta. Korpinen mainitsi myös japanilaisten halun laajentua ja rakentaa Suur-Japania. Toisaalta Japanissa edelleen myös ihailtiin ulkomaalaisia.⁶³ Kiinnitin tähän ristiriitaisen ilmapiirin kuvaukseen huomiota jo kandidaatintutkielmassani, ja ajan ristiriitaisuus nousi useaan otteeseen esille Korpinen muistelmateoksessa.⁶⁴

Japani olikin ennen nationalistista vastareaktiota 1880-luvulla pitänyt länttä esikuvanaan ja uudistanut maata länsimaisten ihanteiden mukaisesti. Uudistuspolitiikka

⁵⁹ Norring 2018.

⁶⁰ SS 15/1939, 231.

⁶¹ Kirkkomme lähetys 2010.

⁶² Korpinen 1949, 28–29.

⁶³ Korpinen 1949, 26–27.

⁶⁴ Korpinen 1949, 26–27; Norring 2018, 5–6.

vaikutti yhteiskunnan kaikilla alueilla, kuten asevoimissa, kristinuskoon suhtautumisessa, oikeuskäytännöissä ja koulutuksessa. Japanissa pelättiin oman kulttuurin tuhoutumista, joka oli myös suuri syy vastareaktioon. 1900-luvulla Japanissa elettiin uskonnonvapauden, mutta myös jatkuvasti lisääntyvän kansallismielisyyden aikaa. Ulkomaalaiset lähetystyöntekijät nähtiin ennen kaikkea länsimaalaisina. Kansallismielisyyden vaikutukset näkyivät esimerkiksi lähetyskoulujen oppilasmäärissä, ja joissakin kouluissa oppilaiden lukumäärä putosi puoleen aiemmasta. Kristilliset kokoukset ja puhetilaisuudet eivät enää kiinnostaneet yleisöä ja niitä myös häirittiin monin eri tavoin. Uusia jäseniä alkoi tulemaan koko ajan vähemmän kristillisiin seurakuntiin. Monet aikaisemmin itsensä taloudellisesti kannattaneet seurakunnat joutuivat 1890-luvulla turvautumaan lähetysjärjestöjen tarjoamaan taloudelliseen apuun. Vuonna 1899 Japanin opetusministeriön antamalla säädöksellä kaikki uskonnonopetus kouluissa kiellettiin. Shintolaisuutta ei kuitenkaan katsottu uskonnoksi vaan kansallisen olemuksen perustaksi, ja siten sen opetusta ei kielletty. Länsimainen usko alkoi menettää merkitystään, eikä enää merkinnyt edistyksellisyyttä.⁶⁵

Vaikka Japani lähestyikin uudelleen länttä ollessaan ensimmäisen maailmansodan voittajavaltioiden joukossa, onnistuivat äärinationalistit ja sotilaspiirit saamaan 1930-luvun aikana taas enemmän vaikutusvaltaa. Japanissa 1930-luvulla vallinnut kriisi huipentui Japanin ja Kiinan sotaan. Japanissa koettiin jälleen 1930-luvulla vastareaktio 1920-luvun länsimaisen kulttuurin virtaukselle maahan. Tämän vuoksi suhtautuminen länsimaiseen kulttuuriin alkoi taas muuttua kielteisemmäksi ja vihamielisemmäksi.⁶⁶

Korpinen nosti teoksessaan myös esille, kuinka Japanissa kaikesta pyrittiin tekemään oman näköistä, vaikka asioihin olisikin otettu länsimaisia vaikutteita. Hän nosti esille sen, kuinka sotia edeltäneen 20 vuoden aikana Japanissa oli eletty myös amerikkalaistumisen aikaa. Korpinen kuvasi länsimaisia ja amerikkalaisia vaikutteita Japanissa seuraavasti:

Yleensä kaikilla aloilla alkoi näkyä useasti hyvin epäonnistuneita kompromissi-ilmiöitä, sillä sellaisenaan japanilainen ei suostunut omaksumaan mitään ulkomaalaista, vaan hän muokkasi kaiken vieraan ikään kuin japanilaiseksi

Korpinen mukaan tämä näkyi yksityisasumuksissa, taiteessa, kirjallisuudessa, uskonnossa ja muutenkin jokapäiväisessä elämässä. Korpinen kuvasi vaikutteita epäonnistuneiksi kompromisseiksi, mutta kuitenkin myös ihaili, kuinka hänen mielestään japanilaiset olivat onnistuneet säilyttämään omanlaatuisuutensa ja alkuperäisyytensä.⁶⁷

⁶⁵ Fält 1994, 133–135; Jalagin, 47–48; Vesterinen 2012, 23.

⁶⁶ Kena 1993, 163; Fält 1994, 142–144.

⁶⁷ Korpinen 1949, 26–27.

Japania on pidetty kulttuurisessa suhteessa ennemminkin lainaajina kuin kehittäjinä. Lainaamista on kuitenkin monenlaista, ja kaikki kulttuurit lainaavat, eikä yksikään kulttuuri voi tulla omillaan toimeen. Japani on ollut koko historiallisen aikansa kiinalaisen sivilisaation piirissä, ja maa on saanut paljon vaikutteita Kiinasta ja Koreasta, sekä myöhemmin 1800-luvun puolivälin jälkeen myös lännestä. Voitaisiin kuitenkin kysyä, että ovatko japanilaiset kuitenkaan lainaajia vai onko kyseessä vain normaali kulttuuri- ja arvojen leviäminen ja niiden vaikutuksesta tapahtuva japanilaisen kulttuurin muuttuminen.⁶⁸

Korpisen ensivaikutelma japanilaisista oli se, että he olivat poikkeuksellisen huolettomia luonnonlapsia, jotka elivät hetken kerrallaan. Korpinen kuvaili teoksessaan nauttineensa heidän katselemisestaan, ja kuvaili japanilaisia ”ihmeellisiksi olennoiksi, mitä tahansa he tekivät”. Japanilaisten erilaisuus nousi usein esille Korpisen teoksessa, ja se herätti ihailun lisäksi myös kummastusta. Korpinen seurasi Japaniin saapuessaan mielenkiinnolla kaikkea, mitä japanilaiset tekivät, ja miltä he näyttivät:

Noita kellahtavia, lyhyenlantiä, karkeatukkaisia olentoja, joiden silmäluomet kiristivät ja nenä oli useimmilla litteä ja leveä, silmien välillä kokonaan olematon. Heissä oli jotakin erityisen viehättävää, jotakin ihastuttavan luonnollista ja alkukantaista, josta ei oikein päässyt selville.

Korpinen vaikutti kuitenkin aluksi suhtautuvan positiivisesti ja innostuksella japanilaisiin ja Japaniin saapumiseen, vaikka hän kokikin koti-ikävä. Korpinen piti uuden maan asukkaita kiehtovina, luonnollisina ja viehättävinä, jopa alkukantaisina. Kuvauksista nousi esille vahvasti länsimaalainen näkökulma ja myös eräänlainen kulttuurishokki kaikesta uudesta, mitä Korpinen Japaniin saapuessaan kohtasi.⁶⁹

Matka satamasta jatkui sähköjunalla kohti Ikebukuroa, jossa sijaitivat Korpisen pappila ja kirkko. Suomalaisille saapujille riitti katseltavaa ja ihmeteltävää sähköjunassa ja myös ohikiitävissä maisemissa. Korpinen vertaili maisemia ja rakennuksia Suomeen, ja hänellä oli ollut joitakin ennako-oletuksia siitä, miltä Japanissa näyttäisi sen perusteella, mitä heille oli Suomessa kerrottu:

Suomessa oli puhuttu niin paljon paperihökeistä ja kaitaisista kujista, että luulimme kaiken olevankin vain tuollaista heikkotekoista, tuskin henkäyksen kestävä. ”⁷⁰

Japanissa oli kuitenkin myös paljon kevytrakenteisia ja puisia rakennuksia, jotka kärsivätkin suurta tuhoa amerikkalaisten pommituksissa toisen maailmansodan aikana.⁷¹

Länsimaalaisten joukko herätti myös japanilaisten mielenkiinnon junassa, ja Korpisen mukaan he tarkkailivat arastelematta heitä. Korpinen myös osaltaan tarkkaili koko matkan kiinnostuneena japanilaisia ja heidän tapojaan:

⁶⁸ Vesterinen 1988, 96–97.

⁶⁹ Korpinen 1949, 27–28.

⁷⁰ Korpinen 1949, 30–31.

⁷¹ Turtola & Pajala 2009, 285.

Oli meidän vuoromme tarkastella japanilaisia. Vähääkään häkeltymättä he sietivät tuikeankin tarkkailun. Ja nyt näin näyn, joka oli ehdottoman itämainen ja outoudessaan yllättävä ... Äiti istua repsotti kaikessa piittaamattomuudessa molemmat rinnat paljaina ja antoi lasten leikkiä rinnoillaan. Isompi ja pienempi työntelivät pois toisiaan ja maistelivat ja nipistelivät vuoroin.

Tämä näky junassa herätti Korpisessa kummastusta ja jopa hieman pahennusta ja nolostumista. Korpinen ei ollut törmännyt vastaavaan Suomessa. Hän vertailikin Japania Suomeen ja Eurooppaan, jossa tavat olivat hänen mukaansa täysin päinvastaisia:

Liian äskettäin olimme lähteneet Euroopasta, maailmasta, missä istuttiin jäykkinä ja joka hermo jännittyneenä junanpenkillä. ... hämmästyimme, nolostuimme, emme voineet katsella sinnepäin. Mutta japanilaiset matkustajat pitivät näytelmää aivan luonnollisena tai luultavammin eivät huomannetkaan sitä, sillä he tuijottivat meihin.

Korpinen kuitenkin lisäsi, että myöhemmin hän tottui tällaisen näkemiseen ja ihaili japanilaisten luonnollisuutta, ja sitä kuinka Japani oli hänen mukaansa vastakohtien maa.⁷²

Korpiet saattajineen jäivät junasta Ikebukurossa, jossa heidän kirkkonsa ja pappilansa sijaitsivat. Ikebukuron asemalta he jatkoivat jalkaisin pappilaan. Korpien tavarat vietiin miesten vetämällä kärryillä, rikishoilla. Katsellessaan miesten vetämiä kärryjä, Korpiet päättivät, että haluaisivat itsekin joskus koittaa niillä matkustamista. Kävelymatkalla kohti pappilaa Korpiet hämmästelivät japanilaista hedelmäkauppaa, jossa oli paljon heille entuudestaan tuntemattomia hedelmiä. Korpinen pyrki kuvauksissaan löytämään Japanista myös jotakin, mikä olisi edes hieman tuttua, ja vertasikin japanilaista kujaa suomalaisen kauppahalliin:

Kuljimme aitoa japanilaista kujaa, jonka kahden puolen oli mitä moninaisempia kauppapuoteja ja jonka yläpuolen liehuivat kaikenkirjavat, koukeroita täynnä olevat mainosliput. Tämä oli oikeastaan kuin kauppahallissa kulkemista, sillä juuri samalla tavalla erilaiset myymälät seurasivat toisiaan.

Matkallaan pappilaan Korpiet ohittivat myös ruokatavaroiden kauppahallin, joka oli todella erilainen kuin mihin he olivat Suomessa tottuneet. Korpisen mukaan myytävien elintarvikkeiden joukossa oli useita heille entuudestaan tuntemattomia ruokia. Korpiet eivät esimerkiksi ensin tunnistanee tonnikalaa (japaniksi *maguro*), ja heille selvisi vasta myöhemmin, minkä kalan he olivat kauppahallissa nähneet. Elintarvikkeiden ostaminen oli Korpisen mukaan siksikin haastavaa, että he eivät osanneet japania. Myös japanilaisten ruokien syöminen vaati tottumista, ja Korpisen mukaan he eivät saaneet ruuista vatsojaan täyteen. Aluksi oudoilta vaikuttaneista kauppahalleista Korpinen kuitenkin totesi, että myöhemmin hän itsekin tulisi usein käyttämään niitä elintarvikkeiden ostamiseen, ja ne siis tulivat hänelle tutuiksi.⁷³

Ikebukuron pappilassa Korpiet otti vastaan heidän japanilainen taloudenhoitajansa Takeo san, joka Korpisen iloksi osasi puhua jopa hieman suomea. Käskeyten riisumisesta herätti Korpisissa vastustusta, mutta he kuitenkin suostuivat ja laittoivat jalkoihinsa tohvelit,

⁷² Korpinen 1949, 32–33.

⁷³ Korpinen 1949, 35–39, 65–66.

joita heille tarjottiin. Korpiset eivät meinanneet uskoa todeksi, että he olivat vihdoin perillä Japanin kodissaan.⁷⁴

Erityisiä hankaluuksia Korpisille vaikutti aluksi tuottavan Japanin vaihteleva ilmasto ja erilainen luonto Suomeen verrattuna. Tietämättä etukäteen Japanin säästä, he eivät esimerkiksi olleet pakanneet mukaan tarpeeksi lämpimiä vaatteita. Korpinen kuvaili säätä Japanissa seuraavasti:

Japanin ilmasto vaihteli nopeasti äärimmäisyydestä toiseen. Eräänä päivänä oli muutaman asteen pakkanen, seuraavana taas kesän lämmin. Tämä pani suomalaisten terveyden kovalle koetukselle. Myöhemmin Korpinen vaikutti melko hyvin tottuvan vaihtelevaan ilmastoon. Hän kuitenkin arveli, että esimerkiksi hänen poikansa Arton runsas sairastelu saattoi johtua Japanin ilmastosta.⁷⁵

Kesäisin kuumuus kuitenkin oli Korpisen mukaan niin tukalaa, ettei pystynyt tekemään oikeastaan mitään ja hän viettikin poikansa kanssa kesän 1939 Karuizawassa, jossa oli viileämpää, sillä se sijaitsi vuoristossa. Karuizawassa sijaitsi myös tulivuori Asama, jonka Korpinen mainitsi usein muistelmissaan. Korpisen asuessa Karuizawassa, ilmassa leijaili pelko Asaman purkautumisesta. Välillä tulivuori sylkikin tuhkaa Karuizawan ylle Korpisen mukaan. Myöhemmin Korpinen muutti poikansa kanssa kokonaan Karuizawaan, ja he asuivat siellä lopun Japanissa oloaikansa. Varsinkin aluksi Korpinen pelkäsi myös usein maanjäristysten mahdollisuutta ja heitä oli hänen mukaansa myös peloteltu tarinoilla maanjäristyksistä. Korpiset kohtasivatkin ensimmäisen maanjäristyksen pian Japaniin saapumisensa jälkeen ja vuosien aikana ne tulivat muutenkin tutuiksi.⁷⁶

Japani sijaitsee alueella, jossa on runsaasti vulkaanista toimintaa, ja noin kymmenesosa maailman aktiivisista tulivuorista sijaitseekin Japanissa. Tulivuoria on 165, ja niistä 63 on toimivaa. Tokion lähellä sijaitseva nukkuva tulivuori Fuji on Japanin korkein vuori. Japanissa on usein ollut maanjäristyksiä ja tsunamihyökyaaltoja. Maanjäristyksiä on joka vuosi noin 1500. Tuliperäisyys, maanjäristykset ja kuumat lähteet ovat seurausta maan monimutkaisesta geologis-tektonisesta rakenteesta. Japanissa vallitsee lauhkea monsuuni-ilmasto, ja vuodenaikojen erot näkyvät selkeinä lämpötilojen ja sademäärien vaihteluina. Myös Japanin eri osien lämpötilan vaihtelut ovat suuria. Maan kaukaisissa pohjoisosissa talvet ovat kylmiä, kun taas eteläisissä osissa vallitsee lähes trooppinen kuumuus lämpötilan ollessa korkealla vuoden ympäri.⁷⁷

⁷⁴ Korpinen 1949, 39–40.

⁷⁵ Korpinen 1949, 42, 63, 65.

⁷⁶ Korpinen 1949, 48–50, 53, 143–144, 156, 164–165, 293, 368.

⁷⁷ Vesterinen 1987, 67–70; Globalis, Japani 2015.

Korpiset aloittivat pian saapumisensa jälkeen kielikoulun japanin opettelemiseksi. Kielen osaamattomuus tuottikin aluksi Korpisille monenlaisia hankaluuksia arkisissakin askareissa, kuten elintarvikkeiden ostamisessa. Korpinen kuvaili esimerkiksi japanilaista numerojärjestelmää monimutkaiseksi ja vaikeaksi oppia:

Japanilainen numerojärjestelmä ei ollut suinkaan yksinkertainen ja helposti opittava. Tavalliset yksi, kaksi, kolme kuuluivat: ichi, ni, san. Mutta jos ostit kaloja, sinun tuli sanoa: ippiki, nihiki, sambiki. Jos sen sijaan ostit lintuja, oli sanottava: ichiwa, niwa, samba. Kun koululainen meni paperikauppaan ja osti vihkoja, hän laski niitä: ichimai, nimai, sammai. Mutta jos hän halusikin kyniä, hän pyysi: ippon, nihon, sambon”.

Korpinen vaikutti suhtautuvan japanin kieleen kuitenkin mielenkiinnolla ja hän vaikutti halukkaalta oppia sitä. Vuosien aikana Korpinen vaikutti saavuttavan suhteellisen hyvän japanin taidon, ja hän piti esimerkiksi japaninkielisen puheen Ikebukuron kirkossa. Hänen poikansa oppi japanin melko sujuvasti, sillä hän oli vasta kolmevuotias Korpisten saapuessa Japaniin, ja hän tottui kommunikoimaan esimerkiksi japanilaisten lasten kanssa japaniksi. Japanin kielestä kiinnostuneena Korpinen alkoi tutkimaan myös japanilaista kirjallisuutta, vaikka kokikin kielen vaikeana.⁷⁸ Innostus Japanin kieleen ja japanilaiseen kirjallisuuteen varmasti vaikutti siihen, että Korpinen myöhemmin elämässään kirjoitti esimerkiksi teoksen *Japanilaisia satuja*.⁷⁹ Korpisesta löytyi myös vuoden 1985 Etelä-Suomen sanomista haastattelu, jossa Korpinen kertoo kokemuksistaan Japanissa ja kiinnostuksestaan eri kieliin. Korpinen oli haastattelun aikaan 73-vuotias, ja hän kertoi haastattelussa sydämensä jääneen Japaniin.⁸⁰

Monilla on virheellinen kuvitelma, että japani olisi kiinan sukukieli sen kiinalaisperäisten ideogrammien vuoksi. Kielet eivät kuitenkaan ole sukulaiskieliä, ja niiden rakenteet poikkeavat tyystin toisistaan. Japani on agglutinaatiokieli: kieliopillisia suhteita ilmaistaan taipumattomiin sanavartaloihin liitettävillä liitteillä, joihin taas edelleen voi liittyä uusia liitteitä. Japanin kielen alkuperästä on esitetty useita, keskenään ristiriitaisia teorioita, mutta ainakaan toistaiseksi ei ole kyetty osoittamaan, että se olisi sukua millekään tunnetulle kielelle. Tarvitaankin vielä paljon ns. altailaisten kielten, malaijilais-polynesialaisten kielten ja vanhan japanin tutkimusta, ennen kuin voidaan sanoa onko japanin kielellä elossa olevia sukulaisia.⁸¹

⁷⁸ Korpinen 1949, 67, 82, 89, 197, 231, 356, 359.

⁷⁹ Korpinen 1964.

⁸⁰ ESS 183/1985, 6.

⁸¹ Vesterinen 1987, 40–43; Nieminen 1994, 287–289.

2.2 ”Ensi kerran näen Kristuksen ristin pakanamaassa” – Kristinusko Japanissa

Japaniin saapuessaan Korpiset muuttivat Tokion Ikebukuroon, jossa sijaitsivat pappila ja kirkko, jonka pastorina Tuulikki Korpisen miehen Arvo Korpisen oli määrää toimia. Matkalla Ikebukuron pappilaan Korpisille esiteltiin lähettyvillä sijaitsevia kristillisiä kauppoja, joiden menestystä heille hehkutettiin, vaikka kaupat olivatkin kiinni sunnuntaisin ja kristillisinä pyhinä. Kauppojen kristillisyyttä nostettiin suureksi syyksi niiden menestymiselle. Korpiset ihailivat kristillisiä kauppoja ja puhuivat Japanista ”pakanamaana”, mistä nousi esille mielipide siitä, että japanilaisten omat uskonnot olivat Korpisten mielestä vääriä, ja heille pitäisi tuoda kristinuskon sanoma. Korpisten saavuttua Ikebukuron pappilaan, näkivät he ensi kerran kristillisen kirkon Japanissa. Vaikka kirkko oli pieni ja vaatimaton, se sai silti Korpiset liikutuksen valtaan ja Tuulikki Korpinen kuvasi parin tunnelmia seuraavasti muistelmissaan: ”Syvän liikutuksen tuntein katselimme pientä kirkonnäköistä rakennuksenosaa, jonka katolla oli risti. – Ensi kerran näen Kristuksen ristin pakanamaassa, sanoi mieheni, ja hänelle tulivat miltei kyöneleet silmiin”.⁸²

Ensimmäinen käynti Ikebukuron kirkon sisällä kuitenkin tuotti Korpisille pettymyksen, koska kirkko oli pieni ja vaatimaton. Tuulikki Korpinen kummastelikin teoksessaan, että oliko tämä tosiaan tulos 40-vuotisesta uurastuksesta Japanissa. Kirkon pienuudelle ja vaatimattomuudelle selvisi kuitenkin pian syy, sillä kirkossakävijöitä oli vain pieni joukko, ja Korpisen mukaan osallistujista melkein puolet oli suomalaisia.⁸³

Korpisen havainnoista tulee ilmi, kuinka ahkeran lähetystyönkin jälkeen kristinuskon juurtuminen Japaniin ei tuottanut toivotunlaista tulosta ja japanilaisten kristittyjen määrä oli jäänyt melko vähäiseksi⁸⁴, vaikka portugalilaiset ensimmäisinä eurooppalaisina olivat saapuneet Japaniin jo vuonna 1543. Muutamaa vuotta heidän jälkeensä jesuiittaveli Francis Xavier (1506–1552) saapui Japanin Kagoshimaan. Yhdessä kahden muun jesuiittaveljen kanssa he alkoivat saarnata uutta oppia, johon heille myös myönnettiin lupa. Monet buddhalaiset papitkin kuuntelivat, mitä näillä jesuiittaveljillä oli sanottavaa. Japanilaiset olivat kuitenkin kiinnostuneempia lähetysaarnajien vanavedessä tulleiden kauppiaiden tavaroista kuin uudesta opista. Lähetysaarnajat osasivat kuitenkin kääntää tämän edukseen, ja kauppaa tehtiin vain niiden kanssa, jotka suostuivat myös kuuntelemaan sanomaa. Kristinusko sai

⁸² Korpinen 1949, 37, 40.

⁸³ Korpinen 1949, 54–55.

⁸⁴ Korpinen 1949, 54–55.

suopean vastaanoton myös sen vuoksi, että sen ajateltiin olevan vain yksi buddhalaisuuden haara, sillä katolisten riitit eivät suuremmin poikenneet Amidan palvojien menoista.⁸⁵

Kuitenkin vuonna 1972 Japanissa ilmoitettiin olevan 744 295 kristittyä ja 6 424 kirkkoa, joka Japanin asukasmäärään nähden oli siis alle prosentin ja myös paljon vähemmän kuin 1600-luvulla, jolloin kristittyjä oli 2–4 %. Vuonna 2001 Japanissa oli kristittyjä 2,7 prosenttia eli noin 3,4 miljoonaa. Nykyään Japanin väestöstä on kristittyjä vain 1 % tai jopa hieman alle. Kristittyjen lähetystyön heikoille tuloksille Japanissa on etsitty syytä, ja kiinnostava vertailukohde löytyy Koreasta, josta kantautuu tietoja melkein päivittäisistä kasteista. Syytä on kuitenkin monia; kristinuskoa ja vanhaa japanilaista kulttuuria on melkein mahdotonta sovittaa yhteen, ja toisaalta kun ovet avautuivat vieraille uskonnoille, vanhat lait olivat vielä kauan japanilaisten muistissa. Japanin vahvat perinteiset uskonnot vaikuttavat paljolti kristinuskon vähäiseen suosioon. Esimerkiksi shintolaisuutta tuettiin Japanissa vahvasti, ja julkaistiin jopa luettelo riiteistä, jotka katsottiin pakollisiksi. Kristinoppi ei myöskään ole muotoutunut japanilaiseen malliin, eikä ole hyväksynyt kameja ja buddhia jumalluetteloonsa. Myös esimerkiksi kristillinen pelastuskäsitys ja ikuisen elämän käsite ovat vieraita japanilaiselle ajattelutavalle. Japanilaisten on vaikea luopua esi-isiensä palvonnasta, joka on koko yhteiskunnan tärkeimpiä kulmakiviä. Kääntyminen kristinuskoon vaatii myös yksilöllistä ratkaisua ja omakohtaista harkintaa, ja tämä saattaa olla ryhmäsidonnaisille japanilaisille vierasta.⁸⁶

Toisaalta kristinuskko on ainakin ajoittain herättänyt myös mielenkiintoa Japanissa, sillä se on nähty osaksi länsimaista kulttuuria. Raamattuja myydään Japanissa paljon enemmän kuin mitä maassa on kristittyjä, ja myös monet sekulaarit kustantajat julkaisevat kristillistä kirjallisuutta.⁸⁷

Korpinen kuvasi teoksessaan myös Japanissa asuvia korealaisia, jotka olivat paljon kiinnostuneempia kristinuskosta kuin japanilaiset.⁸⁸ Koreassa käännytystyö onkin ollut paljon menestyksekkäämpää kuin Japanissa.⁸⁹ Tämä myös vaikutti selkeästi siihen, miten Korpinen kuvasi korealaisia, joka oli paljon positiivisempaa kuin useat kuvaukset japanilaisista ja heidän tavastaan suhtautua kristinuskoon. Korpinen kuvasi korealaisia Jumalaa kunnioittaviksi ja rakastaviksi, ja vaikutti pitävän heitä parempina kristittyinä kuin japanilaisia. Korpinen vaikutti muutenkin suhtautuvan korealaisiin hyväksyvämmän kuin

⁸⁵ Vesterinen 1982, 123.

⁸⁶ Vesterinen 1982, 126; Jalagin 2007, 49; Vesterinen 2012, 278–279; Christianity and the Japanese 2019.

⁸⁷ Kena 1993, 149.

⁸⁸ Korpinen 1949, 70–71.

⁸⁹ Vesterinen 2012, 278.

japanilaisiin, johon vaikutti varmasti se, että korealaiset ottivat kristinuskon paremmin omakseen. Korpinen vertaili esimerkiksi japanilaisten virsilaulua korealaisten laulamiseen seuraavasti: ”Mieheni korva kärsi usein laulujen epäpuhtaudesta, mutta korealaisten keskellä hän vain hymyili ja nautti tuosta merkillisestä musiikista, jossa oli melodiaa tuskin siteeksi. Koko huoneentäyteinen joukko lauloi täyttä kurkkua”.⁹⁰

Japanilaisten virsilaulua ja jumalanpalveluksia Korpinen ei kuvannut kovinkaan mairittelevin sanankääntein vaan ne saivat osakseen melko rankkaakin arvostelua.

Esimerkiksi japanilaisten virsilaulu oli Korpisen mukaan ”epäpuhdasta määkinää”.

Japanilaisten kristillisiä jumalanpalveluksia Korpinen taas kuvasi seuraavasti:

Sittemmin jouduin usein ihmettelemään, miksi nuo samat japanilaiset, jotka osasivat tehdä omat juhlaansa ihmeteltävän juhlallisiksi ja arvokkaan tuntuiseksi, eivät pystyneet kristillisiin jumalanpalveluksiin saamaan minkäänlaista pyhyden ja ylimaallisuuden tuntua. En voinut ajatella muuta, kuin että he eivät olleet koskaan nähneet suomalaista kirkkoa ja suomalaista jumalanpalvelusta eikä heillä ollut vuosikymmeniin ollut esikuvanaan oikeata Suomen kirkon pappia, vaan ainoastaan maallikkosaarnaajia. Korpinen siis ajatteli, että japanilaisten jumalanpalvelukset eivät saavuttaneet samanlaista ylimaallista ja juhlallista tunnelmaa kuin Suomessa. Syyksi tähän hän esitti sen, että japanilaisilla ei aikaisemmin ollut esikuvanaan oikeaa Suomen kirkon pappia. Korpinen kirjoitti myös, kuinka häntä koko Japanissa asumisen ajan, varsinkin miehensä kuoleman jälkeen, aina kiusasi ja itketti arkisuus ja avuttomuus, joka japanilaisten jumalanpalveluksissa hänen mukaansa vallitsi.⁹¹

Vierailut japanilaisten kristittyjen vaatimattomissa kodeissa toivat Korpisen siihen päätelmään, että kristinusko oli ensi sijassa köyhien, sairaiden ja ”tunnossaan vaivattujen” uskonto. Korpisen mukaan japanilaisiin kristittyihin, joiden luona he olivat vierailleet, ei kuulunut ylhäisiä, varakkaita tai arvovaltaisessa asemassa olleita henkilöitä, joka myös antoi heille melko yksipuolisen kuvan japanilaisista. Korpinen korosti tässä yhteydessä myös, kuinka hyvä ja jalo kristinusko oli.⁹²

Kristillisuus oli Japanissa alusta alkaen kaupunkilainen ja keskiluokkainen ilmiö, ja kaupungeissa kristinuskoa kannattivat esimerkiksi entiset samurait ja monet oppineet. Maaseudulla kristinusko saavutti kannatusta varakkaimpien talonpoikien, opettajien ja lääkäreiden keskuudessa.⁹³ Japanilaisten kristittyjen joukossa ovat myöhemmin olleet vahvasti edustettuna kuitenkin myös hyvin koulutettuja ja johtavassa asemassa olevia henkilöitä. Kristityillä onkin sanottu olevan suurempi vaikutusvalta, erityisesti eettisen

⁹⁰ Korpinen 1949, 70–71.

⁹¹ Korpinen 1949, 55–56.

⁹² Korpinen 1949, 60–61.

⁹³ Jalagin 2007, 47.

elämän alueella, kuin mitä heidän lukumääränsä perusteella voisi olettaa.⁹⁴ Korpisen havainnot japanilaisista kristityistä ovat siis hieman ristiriitaisia tutkimustiedon kanssa. Korpisen havaintoihin ovat kuitenkin saattaneet vaikeuttaa esimerkiksi ajan epävarmuus ja ilmassa leijuva sodan mahdollisuus.

Korpisen mukaan he pääsivät tutustumaan paljon alimpien kansankerrosten elämään ja Korpinen pelkäsikin, että hänen näkemyksensä Japanista ja japanilaisista jäisivät yksipuoliseksi tämän vuoksi. Korpisen mukaan levottomat olot ja sodan uhka estivät arvokkaampien perheen kanssa tutustumisen.⁹⁵

Vainajien päivänä maaliskuussa 1939 Korpiset pääsivät tutustumaan japanilaiseen Tamabochi hautausmaahan. Korpiset ihastuivat hautausmaahan, ja sitä ympäröivään luontoon. Arvo Korpinen kuvaili hautausmaata seuraavasti kirjeessään Suomeen: ”Tuo hautausmaa on todellakin kaunis nähtävyys. Siellä Tokion suurella Tamabochi-hautausmaalla pakanallisten hautojen keskellä meidän hauta-alueemme risti kertoo kaikille ohikulkijoille siitä toivosta, joka kristityillä on Jeesuksen ristinkuolemassa”.⁹⁶

Korpisen kuvailema Tama Reien hautausmaa avattiin 1.4.1923 ja se on suurin Tokion kahdeksasta hautausmaasta. Hautausmaa on myös suuri puistoalue, jossa kasvaa paljon puita ja kasvillisuutta, kuten kirsikkapuita ja punapuita. Hautausmaalle on haudattu monia kuuluisia historiallisia henkilöitä.⁹⁷

Maaliskuun lopussa 1939 oli kirkkokunnan vuosikokous. Tuulikki Korpisen mukaan ilmassa oli jonkinlaista jännitystä ja sähköä. Aikaisemmin talvella valtiollinen poliisi oli lähettänyt johtaville japanilaisille papeille kyselykaavakkeet, joissa oli pääasiallisesti vastattava 13 kysymykseen. Korpisen mukaan kaavakkeissa kysyttiin esimerkiksi kristinuskon perustotuuksista ja kristinuskon Jumalan suhteesta Japanin keisariin. Kysely oli herättänyt paljon kohua ja lähetystyöntekijöiden ja kristittyjen keskuudessa pohdittiin kyselyn tarkoitusta ja päämääriä. Korpinen nosti esille, kuinka juuri kokousta edeltävänä päivänä Japanin parlamentti oli kuitenkin hyväksynyt uuden uskontolain, jonka mukaan kristinuskotuli tasavertaiseksi valtionuskonnoksi shintolaisuuden ja buddhalaisuuden rinnalle.⁹⁸

Lähetystyöntekijät pohtivat, mitä tämä käänne merkitsisi lähetyksille ja lähetyssaarnaajille, ja olisiko muutos eduksi vai haitaksi kristinuskolle Japanissa. Korpisen

⁹⁴ Kena 1993, 149.

⁹⁵ Korpinen 1949, 61.

⁹⁶ Korpinen 1949, 69–70; *bochi* tarkoittaa japaniksi hautausmaata, kyseessä oleva hautausmaa on *Tama Reien* hautausmaa Tokiossa.

⁹⁷ Tama Reien hautausmaa.

⁹⁸ Korpinen 1949, 79–80.

mukaan jotkut lähetystyöntekijät olivat sitä mieltä, että yleensä Japanin suopeisiin yllätyksiin oli koira haudattuna. Korpisen mukaan he eivät olleetkaan kaukana oikeasta päätelmästä, joka saatiin myöhemmin kokea. Japanilaiset papit kokivat asian eri tavalla, ja vaikuttivat tyytyväisiltä muutokseen. Vuosikokouksessa ensimmäistä kertaa puheenjohtajan paikalla istuikin japanilainen mies, pastori Ushimaru ja sihteerinä toimi pastori Katagiri. Tuulikki Korpisen mukaan lähetystyöntekijöiden tehtäväksi jäi vain syrjästä katseleminen ja tarkkaileminen. Japanilaiset olivat tästä uudesta järjestelystä innoissaan. Korpinen kuitenkin totesi tähän:

Mutta Japanissa ei ollut kalliota. Japanissa ei ollut vielä syntynyt mitään pysyvää, ei mitään vakiintunutta. Kaikki 'uusi' oli tuonut vain kärsimyksiä 'vanhan' kannattajille, ja sitten se oli rauennut, sortunut – maanjäristys oli tullut ja pyyhkäissyt 'uuden' mennessään. Kukapa kiihkoilija ja uuteen ihastunut olisi tällaisia vanhoja totuuksia tullut ajatelleeksi. Vanhukset pois jaloista, nuorukainen oli kasvanut täyteen pituuteensa! Mutta lapselle kuuluivat perintörahat – lähetyksen olisi lahjoitettava itsenäistyneelle maakalaiskirkolle perusrahoista, yli puoli miljoonaa Suomen markkaa silloista rahaa. Sen jälkeen Suomesta tuleva avustus tyyten lopetettaisiin, he lupaisivat tulla omillaan toimeen.⁹⁹

Korpinen ei vaikuttanut uskovan siihen, että japanilaiset voisivat vielä pärjätä omillaan, sillä kristinusko ei ollut maassa niin vakaassa asemassa.

Korpiset kokivat kokouksen raskaaksi, sillä eivät ymmärtäneet japania, joten heidän oli mahdotonta seurata kokouksen kulkua. Tämän vuoksi he lähtivät väsyneinä kotiin, jonne suomalainen lähetystyöntekijä ”Siiri-täti” seurasi heitä. Hän moitti Korpisia, jotka lähtivät kesken kaiken kokouksesta: ”Vai täällä te olette ettekä tule kokoukseen? Mitä lähetyssaarnaajia te oikein olette?”. Hänen mukaansa Korpisten olisi pitänyt ahkerammin yrittää oppia uutta kieltä. Arvo Korpinen kiiruhti moitteiden jälkeen takaisin kokoukseen ja Siiri-tädin neuvoa noudattaen otti ylös sanoja paperille. Tuulikki Korpinen ei enää halunnut palata seuraamaan kokousta.¹⁰⁰

Lähetysorganisaatioon oli Korpisten saapumisen aikaan vakiintunut käytäntö kahdesta virallisesta vuosikokouksesta. Kokouksissa keskusteltiin useista isoista kysymyksistä. Keskustelua käytiin vilkkaasti, mutta lopullisia ratkaisuja syntyi usein hitaasti. Korpisen mainitsema ”Siiri-täti” oli lähetyksen pitkäaikaisin naistyöntekijä Siiri Uusitalo.¹⁰¹

Toisen maailmansodan aikana suhtautuminen ulkomaalaisiin ja kristinuskoon muuttui Korpisen mukaan koko ajan negatiivisemmaksi. Kristinuskoa ja ulkomaalaisia kohtaan asetettiin toinen toistaan ankarampia pakotteita. Vuonna 1940 Japanin uskontolaki kiristyi entisestään, mikä Korpisen mukaan pakotti Suomen ja Amerikan luterilaisen lähetyksen

⁹⁹ Korpinen 1949, 80–81.

¹⁰⁰ Korpinen 1949, 81–82.

¹⁰¹ Jalagin 2007, 59.

kirkot yhdistymään keskenään. Korpinen kirjoitti teoksessaan, että uuden kirkkokunnan nimeksi tuli Nihon Ruuteru Kyokai eli Japanin Luterilainen Kirkko.¹⁰²

SLEY:n vuosikertomuksessa puitiin myös samaa ongelmaa. Vuosikertomuksessa kirjoitettiin, että uuden uskontolain mukaan kaikkien uskonnollisten yhdyskuntien tuli olla laillistettuna rekisteriin merkittynä. Uuden uskontolain mukaan perustettavalla kirkkokunnalla tuli olla vähintään 50 seurakuntaa, joissa tuli olla yhteensä vähintään 5000 kristittyä. Luterilaisen kirkkokunnan syntyminen oli myös siksi epävarmaa, että ei tiedetty täyttikö yhdistynyt luterilainen joukko annettuja vaatimuksia.¹⁰³

Korpinen kirjoitti teoksessaan kuitenkin, että heti seuraavana päivänä Amerikan ja Suomen luterilaisten kirkkokuntien yhdistymisen jälkeen, protestanttisille kristityille järjestetyssä valtakunnan 2600-vuotisjuhlissa Tokion Aoyamalla ilmoitettiin, että kaikki Japanin protestanttiset kirkot yhdistyisivät. Korpisen kirjoitti, että kaikki protestanttiset kirkot siis yhdistyivät, ja hänen mukaansa huomattavampia yhdistyjiä olivat episkopaalinen, baptistinen, metodistinen, luterilainen, kongregationaalinen ja pyhityskirkko.¹⁰⁴ Tieto kaikkien protestanttisten kirkkojen yhdistymisestä löytyi myös SLEY:n vuoden 1940 vuosikertomuksesta. Vuosikertomuksessa oltiin huolissaan siitä, että ulkomaalaisia ei enää sallittu työnjohtoon vaan se oli siirretty kokonaan japanilaisille.¹⁰⁵

Yhteistyötä amerikkalaisten kanssa oli jo kaavailtu aikaisemminkin, mutta se vauhdittui uudelleen 1930-luvun lopulla, kun lakimuutokset ajoivat luterilaiset kirkkokunnat yhteen. Vuonna 1939 valtiollinen laki uskonnollisista yhdyskunnista vaati jokaiselta itsenäiseltä kirkkokunnalta vähintään 50 seurakuntaa ja 5000 jäsentä. Suomalaisperäiselle luterilaiselle kirkkokunnalle tämä oli mahdoton tavoite, sillä siihen kuului vain 13 seurakuntaa ja 671 aktiivista jäsentä. Sen oli siis yhdistyttävä amerikkalaisperäisten luterilaisten seurakuntien kanssa, jos se halusi ylipäättään säilyttää asemansa uskonnollisena yhdyskuntana. Luterilaiset kirkkokunnat päättivät yhdistyä 18.4.1940, ja samalla johto siirtyi kokonaan japanilaisille. Yhdistyminen oli kuitenkin edelleen kesken, kun kaikki protestanttiset kirkkokunnat ajettiin yhteen kesällä 1941. Yhdistyneitä protestanttisia kirkkoja kutsuttiin Nihon Kirisuto Kyôdaniksi. Toisen maailmansodan jälkeen vuonna 1948 luterilaiset erosivat Kyôdanista ja perustivat uudelleen Nihon Fukuin Rûteru Kyôkain.¹⁰⁶

¹⁰² Korpinen 1949, 212–213.

¹⁰³ SLEY VK 1939, 9.

¹⁰⁴ Korpinen 1949,

¹⁰⁵ SLEY VK, 1940, 10–11.

¹⁰⁶ Jalagin 2007, 65.

Kiristyvän ilmapiirin vuoksi esimerkiksi monet amerikkalaiset joutuivat Korpisen mukaan poistumaan maasta:

Tämmöisinä viikkoina erityisesti saattoi huomata, miten salavihaisia silmäyksiä japanilaiset loivat 'ijinsaniin' (muukalainen, ulkomaalainen). Yhä uusia ja uusia laivallisia amerikkalaisia matkusti kotimaahansa. Yhä järkyttävämpiä huhuja kuului Euroopasta.¹⁰⁷

Korpinen kirjoitti teoksessaan, kuinka amerikkalainen tohtori Vories joutui muuttamaan kansallisuutensa välttääkseen vangituksi joutumisen. Korpiset olivat tutustuneet tohtori Voriesiin ja hänen vaimoonsa Japaniin saapumisensa aikoihin. Ulkomaalaiset eivät sodan loppuvuosien aikana saaneet Korpisen mukaan käydä esimerkiksi yksin ruokakaupassa. Korpinen kirjoitti teoksessaan, kuinka kirkkoja oli myyty ja rahojen käyttökohteista ei tiedetty. Japanin antauduttua asenteet ulkomaalaisia kohtaan kokivat taas täyskäännöksen, ja kaikki vanha pyrittiin Korpisen teoksen mukaan palauttamaan mahdollisimman nopeasti. Ennen antautumista japanilaisten usko sodan voittoon oli Korpisen mielestä erittäin vahva.¹⁰⁸

2.3 ”Uhkeat, loisteliaat temppelit todistivat vanhasta, vauraasta alkuperästä” – Shintolaisuus ja buddhalaisuus Japanissa

Korpisen ensimmäiset kosketukset Japanin tärkeimpiin uskontoihin, kuten shintolaisuuteen, eivät olleet Korpisen kuvausten perusteella kovinkaan vaikuttavia. Ensimmäinen shintolainen temppeli, jonka Korpinen näki, löytyi Ikebukuron pappilan lähetyviltä. Korpinen kutsui temppeliä ”epäjumalantemppeliksi” ja ”kettujumalan kopiksi”. Hän myös vertaili näkemäänsä temppeliä kirkkoihin, ja piti kirkkoja ylivertaisina temppeliin verrattuna. Temppeli vaikutti muutenkin kaikin puolin kummalliselta Korpisen mielestä. Hän myös totesi, että hänen mielestään japanilaiset ja tämä likainen ”koppi” eivät sopineet ollenkaan yhteen.¹⁰⁹

Pian Japaniin saapumisensa jälkeen Tuulikki ja Arvo Korpiselle tuli tilaisuus matkustaa Kamakuraan ja Enoshimaan tutustumaan japanilaisiin temppelirakennuksiin. Matkan aikana Korpinen huomasi, että useat temppelit olivat todella näyttäviä, eivätkä vastanneet ollenkaan sitä mielikuvaa, mikä hänelle oli aluksi syntynyt pappilansa lähellä sijaitsevasta pienestä temppelistä. Korpinen totesi, että temppelien todistivat vanhasta, vauraasta alkuperästä.¹¹⁰ Shintolaisuus perustuukin japanilaisten alkuperäisimpään uskontoon, jonka juuret löytyvät yli kahden vuosituhannen takaa. Myös buddhalaisuus ja sen mukana tullut korkeampi kulttuuri saapuivat Japaniin ensimmäistä kertaa jo 500-luvulla.¹¹¹

¹⁰⁷ Korpinen 1949, 172, 212, 214.

¹⁰⁸ Korpinen 1949, 172, 294, 370–372, 425–426.

¹⁰⁹ Korpinen 1949, 73–74.

¹¹⁰ Korpinen 1949, 74.

¹¹¹ Kena 1993, 143, 147.

Joidenkin temppeleiden patsaat kuitenkin herättivät Korpisessa kauhistusta ja ihmetystä. Korpinen kauhisteli esimerkiksi yhden temppelin ovenvartijajumalia, joita hänen mukaansa kutsuttiin nimellä Niwoo. Näiden patsaiden rautaristikoihin oli tapana ripustaa lasten leukaliinoja, johon Korpinen sai myöhemmin selityksen:

Mitä tekemistä oli pienillä lapsilla näiden hirviöitten kanssa? Saimme kuulla, että sairaitten lasten vanhemmat kävivät lainaamassa leukalappuja lapsilleen, jotta nämä paranisivat. Esimerkiksi hinkuuskässä tällainen leukalappu kuului tepsivän hyvin! Iloissaan lastensa paranemisesta isät ja äidit veivät sitten kaksi uutta leukalappua lainatun tilalle!¹¹²

Saadessaan selityksen tähän tapaan, Korpinen ei vaikuta enää pitävän sitä omituisena tai patsaitakaan ihan yhtä kauhistuttavana kuin aluksi. Korpisen teoksesta ei käy selvästi ilmi mitä hänen mainitsemansa ”leukalaput” ovat. Kyseessä saattaisi olla esimerkiksi jonkinlainen kasvomaski tai hengityssuojain.

Korpisen mukaan japanilaiset eivät itsekään tunteneet kaikkia jumaliensa palvontaan liittyviä esineitä, mutta osoittivat silti ehdotonta kunnioitusta kaikkea kohtaan, mikä oli vähänkin tekemisissä temppelien ja niiden jumalien kanssa. Yllättyneenä Korpinen totesi myös, että edes kristityt japanilaiset eivät rohjenneet olla lievästi kumartelematta kulkiessaan näiden paikkojen ohi. Useammassa kohdissa Korpisen muistelmissa nousi hyvin esille, kuinka japanilaiset kristityt edelleen kunnioittivat vanhoja japanilaisia uskontoja, tapoja ja juhlia, ja miten tärkeässä osassa ne olivat Japanissa.¹¹³

Japanilaisten uskonnollisuutta on kuvailtu ”monikerroksiseksi uskoksi”, sillä se pitää sisällään eri uskontojen menoja ja käsityksiä kerroksittain ja toisiinsa sekoittuneina. Japanilainen voi esimerkiksi käyttää tietyissä tilanteissa shintolaisia menoja, kuten vihkimisessä, ja esimerkiksi hautajaisissa taas toimitaan buddhalaisin menoin. Sekoittuminen tapahtuu helpommin, koska shintolaisuudessa ei ole erityisiä oppeja tai pyhiä kirjoja.¹¹⁴ Korpinen vaikutti muistelmissaan useaan otteeseen kuvaavan tällaista uskontojen tapojen sekoittumista. Hän kuvasi esimerkiksi erilaisia shintolaisia ja buddhalaisia juhlia, joita useat japanilaiset juhlivat. Korpisen mukaan myös japanilaiset kristityt juhlivat edelleen shintolaisittain tai buddhalaisittain vietettäviä kalendaarijuhlia.¹¹⁵

Japanin uskonnot ovat erilähtöisiä ja moninaisia. Shintolaisuus on niistä vanhin. Shintolaisuudeksi voidaan katsoa Japanissa uskomukset ja tavat, joiden juuret ovat muinaisissa ajoissa, ja jotka eivät ole liitettävissä buddhalaisuuteen tai muihin Japanin ulkopuolella syntyneisiin uskontoihin.¹¹⁶ Usko kameihin on shintolaisuuden ydin.

¹¹² Korpinen 1949, 75.

¹¹³ Korpinen 1949, 75–76.

¹¹⁴ Kena 1993, 142; Ellwood 2008, 18.

¹¹⁵ Korpinen 1949, 166, 184–188, 263–265.

¹¹⁶ Vesterinen 1999, 263; Vesterinen 2012, 13, 22.

Japanilaisten kami käsite on melko laaja, mutta yleisesti ottaen sillä tarkoitetaan jumalia, jumaluuksia ja henkiolentoja. Myös muutamia vuoria, jokia ja puita pidetään kameina. Esimerkiksi keisareita ja korkea-arvoisia ihmisiä pidetään jumalien jälkeläisinä, joskus jopa kameina.¹¹⁷ Keisarilla onkin ollut merkittävä rooli Japanissa, ja jotkut keisarimieliset nationalistit ovat olleet sitä mieltä, että Japania ei voi olla olemassa ilman keisaria.¹¹⁸ Korpinen nostikin muistelmissaan esille keisarin tärkeyden Japanissa ja japanilaisten uskomuksen keisarin jumalallisuudesta. Myös esimerkiksi Tokion lähetytyillä sijaitsevaa Fuji tulivuorta ja Karuizawassa sijaitsevaa Asama tulivuorta pidettiin jumalallisina Korpinen mukaan. Kaikkia vanhoja kirsikkapuita pidettiin myös jumalina, ja Korpinen kuvasikin muistelmissaan niiden tärkeyttä ja kirsikkapuiden kukkimisen ihailu oli monille tärkeä tapahtuma:

Jokainen vanha kirsikkapuu oli jumala. Niiden juurille oli rakennettu ehkä pieni jumalankoppikin tai ainakin kohotettu nimitaulu niin kuin hautapatsas. Jumalankuvia ja kopposia oli kaikkialla, jokaisen kiven kolossa, jokaisen töyrään nenässä.¹¹⁹

Korpinen kuvaili muistelmissaan, kuinka Karuizawassa tavallista kuivemman kesän aikana pidettiin saderukouksia, jotta saataisiin vettä kuumuudessa nääntyville viljelyksille:

Teran boosan kumautteli pitkään ja hartaasti iltamessuja suoritellessaan, ja tuon tuostakin pidettiin 'amagoi'ta' eli saderukouksia, jolloin maanviljelijät kerääntyivät suurin joukoin kukkuloitten korkeimmilla kohdilla olevien temppeleitten edustalle uhratakseen riisiä, herneitä, hedelmiä ja vihanneksia sateenjumalalle ja pitääkseen hirvittävää meteliä takoen rumpujaan tai metallisia keittoastioita, sytyttivätpä he joskus tuliakin, joita ei sammutettu, ennen kuin vesi taivaasta lankesi ne sammuttamaan.¹²⁰

Varhaiskantainen shintolaisuus on paljolti yhtä erilaisten hedelmällisyysriittien kanssa, joilla pyrittiin turvaamaan esimerkiksi runsas sato ja kalastajan turvallinen matka ja saalisotni. Tällaiset menot ovat eläneet vuosisatoja shintolaisuuden ytimessä, vaikka se onkin kokenut useita muodonmuutoksia. Shintolaisuus säilyi vuosisatoja buddhalaisuuden varjossa, valtaeliitin riiteissä. Meiji-kauden uudistajille 1800-luvun puolivälissä shintolaisuus kuitenkin tarjosi riittävän ideologian, ja siitä tuli maan kansallisuuskonto.¹²¹

Shintolaisuutta voidaan joissakin määrin verrata hindulaisuuteen ja kungfutselaisuuteen. Nämä uskonnot syntyivät ja kasvoivat rinnastusten, mutta hindulaisuus ei joutunut shintolaisuuden, kungfutselaisuuden ja buddhalaisuuden tavoin hallinnon pelinappulaksi eikä hindulaisuutta käytetty poliittisissa tarkoituksissa. Länsimaalaisissa shintolaisuus on herättänyt hämmennystä ja sen luonteesta on esitetty monia mielipiteitä. Shintolaisuutta ei

¹¹⁷ Ellwood 2008, 47–48; Vesterinen 2012, 13, 22.

¹¹⁸ Fält 1993, 11.

¹¹⁹ Korpinen 1949, 236–237, 265–266, 407, 421, 454.

¹²⁰ Korpinen 1949, 293–294.

¹²¹ Vesterinen 2012, 22.

esimerkiksi ole pidetty uskontona, sillä se ei sisällä dogmeja, moraalioppia eikä sillä ole pyhää kirjaa.¹²²

Buddhalaisuus on alun perin lähtöisin Intiasta. Japaniin buddhalaisuus tuli Koreasta 500-luvulla, ja sen kehitys oli rinnakkaista shintolaisuuden kehityksen kanssa. Buddhalaisuuden avara filosofia piti sisällään ateistisia ja teistisiä piirteitä säilyttäen kuitenkin Itä-Aasian kulttuureille tyypillisen panteistisen mystiikan. Buddhalaisuus hallitsi Japanissa valtionuskontona vuosisatoja. Meiji-kauden uudistajat lopettivat buddhalaisuuden etuoikeutetun aseman ja antoivat sen shintolaisuudelle. Tätä sanotaan buddhalaisuuden oikeuksien kumoamiseksi. Buddhalaisuus oli kuitenkin juurtunut niin vahvasti Japaniin, että se kesti vuosikymmenten alennustilan.¹²³

Korpiset pääsivät matkallaan tutustumaan erääseen Buddhan temppeliin, ja todistamaan erilaisia rituaaleja, joita temppelillä tehtiin:

Parhaillaan oli temppelin edustalla valtaisa koulutyttöjoukko sinisissä, merimiespukua muistuttavissa koulupuvuissaan. Miesopettaja ärjäisi komennuksen, koko joukko taipui syvään, pitkään kumarrukseen, kuin vilja taipuu tuulen tieltä. Hetken perästä he kohottivat päänsä, löivät kolme kertaa kuuluvasti kämmeniään vastakkain ja kumartuivat uudelleen hyvin syvään.¹²⁴

Korpiset vierailivat myös 13 metriä korkean Buddha-patsaan luona Kamakurassa. Patsaaseen oli mahdollista kiivetä ylös ja katsella sieltä alhaalla olevia ihmisiä. Korpinen kuvasi, kuinka häntä säählitti ja nauratti alhaalla olevat ihmiset, jotka hartaasti kumartelivat patsaan edessä, Arvo Korpisen tirkistellessä ulos sen silmistä.¹²⁵

Kamakurassa sijaitseva jättiläiskokoinen pronssinen Amida-buddhan patsas valettiin kansalta kerätyillä varoilla, ja se valmistui vuonna 1238 tai 1252. Patsaasta käytetään myös nimeä Daibutsu, joka tarkoittaa Suurta Buddhaa. Patsaan suojana olleet rakennukset tuhoutuivat useaan kertaan ja vuodesta 1495 lähtien patsas on ollut ulkoilman armoilla. Patsas on suosittu sekä pyhiinvaeltajien että turistien keskuudessa.¹²⁶

Korpinen kuvasi teoksessaan useita japanilaisten viettämiä kalendaarijuhlia. Jotkut näistä juhlista olivat Korpisen muistelmassa hyvinkin yksityiskohtaisesti kuvattuja, kuten esimerkiksi japanilainen uusivuosi ja obon-juhla. Korpisen mielenkiinto japanilaisia juhlia kohtaan nousi esille teoksessa, ja hän oli tarkkaan selvittänyt, miten juhlia vietetään, ja millaisia tarkoituksia eri juhlat ja niiden riitit pitivät sisällään.¹²⁷ Obon-juhlan eli sielujen juhlan vietto tuntui tehneen vaikutuksen Korpiseen. Mielenkiintoista ja merkille pantavaa oli

¹²² Vesterinen 2012, 23–25.

¹²³ Vesterinen 2012, 22–23.

¹²⁴ Korpinen 1949, 74–75.

¹²⁵ Korpinen 1949, 74, 77.

¹²⁶ Vesterinen 2012, 42–43.

¹²⁷ Korpinen 1949, 166, 184–189.

myös, että ainakin osa japanilaisista kristityistä osallistui myös juhlaan Korpisen mukaan. Esimerkiksi Korpisen taloudenhoitaja Takeolle annettiin rahaa uusiin japanilaisiin jalkineisiin getoihin, joka Korpisen mukaan kuului Bon-juhlan tapoihin.¹²⁸ Korpinen kuvaili Bon-juhlan viettoa muistelmissaan seuraavasti:

Silloin käytiin esi-isien haudoilla, joille edellisenä iltana oli sytytetty lyhtyjä, ja omaisten henget noudettiin vierailulle entiseen kotiinsa. Parhaaseen huoneeseen vainajainhyllyn tai kotialttarin eteen oli asetettu heitä varten olkimatto ja juhla-ateria. Päivän mittaan heitä käytiin kumartelemassa ja heille puheltiin aivan kuin eläville olennoille. Iltasella saatettiin vainajat takaisin hautausmaalle. Temppeleitten piholla ammuttiin komeita raketteja jäähyväisiksi vainajille. Monilla paikkakunnilla tanssittiin läpi yön erikoisia o-bon-tansseja, jotka kuvailivat vainajien haudantakaista elämää.¹²⁹

Bon tai Obon-juhlaa vietetään Japanissa 13.–15. heinäkuuta, ja se on tärkeimpiä buddhalaisittain vietettäviä juhlia, jonka avulla kunnioitetaan kuolleita sukulaisia. Japanissa kerrotaan, että juhlan aloitti Nichiren, joka rukoi Buddha äitinsä syntejä anteeksi. Bon on kuitenkin maailmanlaajuinen juhla, joka on periytynyt nykyiskansoille. Vaikka juhlaa vietetäänkin buddhalaisittain, on se todennäköisesti ikivanha henkien juhla, jonka kaukaisia sukulaisia saattavat olla esimerkiksi suomalaisten vanhat keskikesän juhlat. Keskikesä onkin ollut monilla kansoilla kuolleiden liikkuma-aikaa.¹³⁰

Bon-juhlan riitit ovat pitkälti samat kuin uutenvuotena tai Higan-juhlassa, joka on buddhalainen esivanhempien muistopäivä. Uskotaan, että Bon-juhlan aikana esivanhemmat tulevat kolmen päivän ajaksi elävien luokse. Vanhan tavan mukaan heinäkuun 13. päivän iltana portinpieleen sytytetään nuotio merkiksi siitä, että vainajat voivat tulla. Vainajien haudat siistitään ja myös haudoille tehdään nuotioita kolmena päivänä. Kodeissa muistolaatat laitetaan tokonoma-alkoviin, ja niiden eteen laitetaan syötävää ja juotavaa. Heinäkuun 16. päivän iltana portille sytytetään pieni tuli, jotta henget näkevät poistua.¹³¹

Japanilainen uusivuosi ja sen vieton tärkeys nousivat vahvasti esille Korpisen teoksessa. Korpinen kuvaili muistelmissaan pitkästi ja yksityiskohtaisesti erilaisia uudenvuoden vieton rituaaleja ja niiden merkitystä Japanissa.¹³² Korpinen myös huomautti, kuinka esimerkiksi kristillisen joulun ja pääsiäisen tuloa ei Japanissa huomannut mitenkään, mutta uusivuosi saapui suurin valmisteluin. Tästä huomautuksesta nousi esille, kuinka kristinusko ja sen juhlat eivät vielääkään suuresti näkyneet Japanissa. Korpisen mukaan uudenvuoden vietto oli hyvin tarkkaan mietittyä ja kaikelle oli tarkoituksensa:

Mitään ei siis uutena vuotena tehdä ilman tarkoitusta, eikä juuri muulloinkaan, vaan kaikella on perinnäistapojen, uskomusten ja kokemusten luoma tarkoitus. Perheenpää istuu jäykän juhlallisena

¹²⁸ Korpinen 1949, 165–166.

¹²⁹ Korpinen 1949, 166.

¹³⁰ Vesterinen 2012, 199, 202.

¹³¹ Vesterinen 2012, 199, 202.

¹³² Korpinen 1949, 184–189.

kunniapaikalla tokonoman edessä aterian aikana ja muutamien valituin sanoin esittää niitä syvällisiä ajatuksia, jotka kätkeytyvät pienimpäänkin toimitukseen näissä tärkeissä juhlallisuuksissa.¹³³

Onkin sanottu, että Japanin uskontoja on mahdoton ymmärtää, jos ei ota huomioon maan runsasta juhlaperinnettä. Japanissa on niin paljon juhlia, että niitä riittää vuoden jokaiselle päivälle.¹³⁴ Korpinen nosti myös esille teoksessaan, että Japanissa vietettiin usein erilaisia juhlia. Korpinen kuvasi japanilaisia erilaisten juhlien viettäjinä seuraavasti: ”Japanilainen oli loputtomien juhlien viettäjä. Vaikka sodat jo heittivätkin pitkiä varjojansa, Japani oli toisin hetkin vieläkin iloitseva, ihana, elämää kuohuva maa. Mutta kaiken tämän uuden vuoden humun keskellä oli suomalaisten mielissä kasvavaa levottomuutta ja huolia”. Edes ilmassa leijuva sodan uhka ja sodan syttyminen eivät siis Korpisen mukaan vähentäneet japanilaisten intoa juhlapäivien viettoon. Korpinen nosti teoksessaan myös esille, että lastentarhassa, jossa hän myöhemmin työskenteli, vietettiin myös kalendaarijuhlia, vaikka tarha olikin kristillinen. Korpinen ei halunnut osallistua kaikkiin juhlien perinteisiin, koska jotkut niistä tuntuivat hänen mielestään liian pakanallisilta.¹³⁵ Yleisesti ottaen vaikutti kuitenkin siltä, että Korpinen oli kiinnostunut juhlista ja osallistui mielellään useiden juhlien viettoon.

Erilaiset juhlat ovat aina sosiaalisia tapahtumia ja varsinkin luonnonkansojen maailmassa ne ovat tärkeitä yhteisön toiminnalle. On vain muutamia kansoja, kuten eskimot ja Kanadan kiertelevät intiaaniheimot, joilla ei ole säännöllisesti toistuvia, kalenterin mukaan järjestettäviä juhlia. Lähes kaikissa yhteiskunnissa on maallisten juhlien lisäksi monia uskonnollisia juhlia. Niihin kuuluvat erilaiset seremoniat, joita suoritetaan esimerkiksi vuodenajoittain ja elinkeinokausittain. Kansanomaisissa juhlissa nousee selvimmin esille kansanuskon keskeiset piirteet, jotka voivat olla vuosisatoja vanhoja. Juhlissa toistuvat riitit heijastavat historiaa ja juhlien merkitystä osallistujille. Juhliin liittyy myös poliittisia ja taloudellisia tavoitteita, sillä uskonnollinen kalenteri on usein ollut pappien laatima ja siten heidän tarkoituksensa palveleva järjestelmä. Korkeauskonnoissa on aina huomioitu uskonnon perustajien elämänvaiheet ja pyhimysten päivät. Uskonnollisten merkkipäivien on kuitenkin pitänyt sopeutua työvuoteen ja ikuisesti toistuvaan vuodenaikojen vaihteluun.¹³⁶

Japanissa on alkuperältään kahdenlaisia juhlia: vanhoja, etupäässä shintolaiseen tapaan vietettäviä paikkakuntakohtaisia juhlia, matsureita ja koko valtakunnassa vietettäviä vuodenvuorokierrojuhlia, joiden juuret löytyvät mantereelta, useimmissa tapauksissa Kiinasta.

¹³³ Korpinen 1949, 72, 188.

¹³⁴ Vesterinen 2012, 192.

¹³⁵ Korpinen 1949, 193–194, 256.

¹³⁶ Vesterinen 2012, 191.

Kiinalla on ollut merkittävä vaikutus ylemmän luokan seremoniaelämään, sen sijaan masureihin Kiinalla ei ole juurikaan ollut vaikutusta. Vaikka monilla japanilaisilla menoilla onkin kiinalaiset vastineensa, niitä kaikkia ei kuitenkaan tule ehdottomasti pitää alkuperältään kiinalaisina. Vanhat vuodenkierron juhlat ovat viralliseen kalenteriin merkittyjä juhlia, kuitenkin myös jotkut suuret, kuuluisat ja vanhat matsurit ovat päässeet kalentereihin.¹³⁷

2.4 ”En tosiaankaan ollut enää muistanut, että japanilaisten piti olla keltaisia” – Japani ja japanilaiset länsimaalaisen silmin

Korpisen kuvaukset japanilaisista ovat paikoittain erittäin vaihtelevia. Korpisella oli varsinkin aluksi joitakin ennakko-oletuksia japanilaisista liittyen esimerkiksi heidän ulkonäköönsä ja käyttäytymiseensä. Korpinen oli esimerkiksi saanut muilta ihmisiltä sellaisen käsityksen, että japanilaiset olisivat ihonväriältään keltaisia. Tämä ennakko-oletus kuitenkin karisi jo laivamatkalla Japaniin, jonka aikana hän kohtasi ensi kerran japanilaisia. Korpinen totesikin tästä ennakko-oletuksestaan muistelmissaan: ”En tosiaankaan ollut enää muistanut, että japanilaisten piti olla keltaisia”.¹³⁸

Japanilaisten naisten tapa kantaa lapsia selässään herätti Korpisessa kysymyksiä ja ihmettelyä, mutta ihmettely vaikutti hyvältätahtoiselta kaiken ollessa uutta ja ihmeellistä. Suomalainen lastentarhaopettajatar sen sijaan Korpisen mukaan paheksui japanilaisten naisten tapaa kantaa lapsia selässään, ja hänen mukaansa se ei ollut lapsille hyväksi:

Varmasti juuri siinä on yksi syy japanilaisten jalkojen surkastuneisuuteen. Ruumista niillä on vaikka kuinka pitkälti, mutta jalat ovat avuttoman lyhyet ja useimmiten lapset ovat vääräsäärisiä! Opettajatar ei kuitenkaan esittänyt Korpisille mitään todisteita väitteidensä pohjaksi. Tuulikki Korpisen mukaan japanilaiset lapset olivat somia, niin japanilaisia kuin olivatkin.¹³⁹

Korpisella vaikutti olleen jokin ennakko-oletus siitä, miltä japanilaiset lapset näyttäisivät, sillä hän vaikutti jopa yllättyneeltä lasten suloisuudesta.

Japanilaisten vaatteiden erilaisuus verrattuna länsimaisiin vaatteisiin herätti varsinkin aluksi ihmetystä. Esimerkiksi japanilaiset puujalkineet getat kiinnostivat länsimaisia saapujia, ja ne pitivät heistä outoa ääntä. Myöhemmin muistelmissaan Korpinen harvemmin kummasteli enää japanilaisten pukeutumista, ja myös ihaili esimerkiksi naisten kimonojen kauneutta. Hän kuitenkin myös ilahtui kauan odotetulla kotimatallaan nähdessään ensi kertaa vuosiin eurooppalaisia vaatteita ja vaatekauppoja laivan pysähtyessä Panamassa.¹⁴⁰

¹³⁷ Vesterinen 2012, 192.

¹³⁸ Korpinen 1949, 22.

¹³⁹ Korpinen 1949, 30.

¹⁴⁰ Korpinen 1949, 29–30, 63, 459.

Japanilaisesta pukeutumisesta tulee ensimmäisenä mieleen kimono, joka tarkoittaa yksinkertaisesti pukua. Pukeutumisen kulttuuri säilyi Japanissa hämmästyttävän ehyenä aina länsimaalaistumiseen asti 1800-luvulla. Sekä naisten että miesten käyttämä kimono koostuu vain seitsemästä suikalemaisesta kankaasta. Kimonon sulkemista ja paikallaan pitämistä varten on obi-vyö. Päällyskimomon alle voi laittaa lämpimämpää vaatetta säätilan mukaan. Kotona ja kesällä kimonon muotoinen, epämuodollinen puuvilla-asu yukata on miellyttävä vaate, jota usein raikastaa sinivalkoinen väritys ja yksinkertaiset koristekuvioinnit. Varsinkin perinteisessä japanilaisessa talossa liikkuminen, polvistuminen ja istuminen on helpompaa kimonossa, jonka vyö myös tukee selkää. Muita perinteisiä vaatteita ovat lyhyt, kimonon päälle puettava jakku eli haori ja alun perin samuraiden käyttämät hakama-housut.¹⁴¹

Miehen kimono on nilkkapituinen, kapeavöinen ja sen vyötäröllä on laskos. Naisen kimonossa helma pyyhkiä maata, minkä takia asuun kuuluvat korkeat puukengät getat. Kimono kertoo kantajansa sosiaalisesta statuksesta, iästä ja siviilisäädystä. Hierarkiaa on ilmaistu kangasmateriaalien valinnoilla.¹⁴² Nykyisin japanilaiset käyttävät sekä kimonoa että länsimaisia vaatteita. Työhön ja kaupungille pukeudutaan usein länsimaisiin vaatteisiin. Häissä, hautajaisissa ja muissa muodollisissa tilaisuuksissa käytetään kimonoa.¹⁴³

Vaikka Korpinen vuosien aikana alkoikin ihailemaan japanilaisten pukeutumista ja vaatteita, niin oli hänen kuvailuissaan mukana edelleen joitakin yleistäviä käsityksiä varsinkin japanilaisten naisten ulkonäöstä:

Vähitellen opin suorastaan ihailemaan japanilaista naista omalaatuisessa kimonossaan. Kimono sopi hänen kehittymättömään vartaloonsa sittenkin parhaiten, sillä se peitti pitkän yläruumiin, lattean rinnan ja pystyn vatsan ja teki hänestä tavattoman naisellisen sulavaliikkeisen ja viehättävän olennon. Kesällä Karuizawassa olin nähnyt japanittaria myös eurooppalaisissa pukimissa, mutta he olivat tehneet avuttoman vaikutuksen, sillä kaiken kukkuraksi useimmilla japanilaisilla sääret olivat väärät, mikä taas johtui äitien tavasta kantaa lapsia selässään.

Korpinen myös vertaili japanilaisten ja länsimaalaisten ulkonäköä keskenään muistelmissaan. Hän vertasi esimerkiksi vastasyntyneen suomalaisen lapsen ulkonäköä japanilaisiin lapsiin:

– Sillä on nenäkin! Eikö ole kaunis lapsi, kun sillä on nenäkin! Kawaii ne, kawai ne! toimitti eukko onnellisena suuresta urotyöstään. Todentotta! Lapsellahan oli oikea nenä eikä vain sieraimenreikiä ja kahta silmää keskellä aukeata tasankoa, kuten japanilaisilla lapsilla.¹⁴⁴

Viimeisinä vuosina Korpinen oli selkeästi jo tottunut japanilaisten kanssa kanssakäymiseen ja alun ihailu ja kummastelu olivat vaihtuneet jopa hieman vihamieliseen suhtautumiseen. Joistakin itselleen tutuista japanilaisista Korpinen piti ja häntä välillä

¹⁴¹ Tuovinen, 248–249.

¹⁴² Tuovinen, 249–250.

¹⁴³ Vesterinen, 444.

¹⁴⁴ Korpinen 1949, 172, 178.

hävettikin omat vihamieliset ajatukset japanilaisia kohtaan näiden mukavien japanilaisten vuoksi:

Mutta aivan viimeisinä vuosina, jolloin sydän oli kärmistynyt japanilaisten ilkeämielisyyksistä ja halpamaisuuksista, tulivat mieleen ne monet ihannoivat kirjat, joissa mm. ylistettiin Japania maailman puhtaimmaksi ja siisteimmäksi maaksi, ja me ajattelimme tuollaista idylliä silmäillessämme: Tuo on nyt sitä maailmankuulua japanilaista hygieniaa. Suomessa eivät noin tekisi muut kuin mustalaisakat – tuskin hekään.¹⁴⁵

Korpinen kuvaili muistelmissaan myös usein japanilaiselle kulttuurille ominaisia ja tärkeitä kohteliaisuustapoja. Korpinen kuvaili muistelmissaan tarkasti kohteliaisuuden ja tiettyjen rituaalien tärkeyttä esimerkiksi japanilaisessa teeseremoniassa, johon hän pääsi osallistumaan. Rituaalissa oli tärkeää esimerkiksi oikea istumajärjestys ja arvokkainta henkilö pyydettiin istumaan tokonoman eli seinäsyvennyksen eteen. Korpinen suhtautui teeseremoniaan suurella mielenkiinnolla ja seurasi tarkkaan eri rituaaleja, joita sen aikana suoritettiin. Teeseremonian tarjottavat eivät kuitenkaan olleet Korpisen ja muiden suomalaisten makuun:

Niin räikeänvärisiä olivat muutamat, että tuntui vastenmieliseltä panna niitä suuhunsa. Joukossa oli myös ns. o-sembeitä, jotka olivat ruskeita ja kovia. omituisesti sokerisuolaisia. Toiset suomalaiset rouhivat niitä kohteliaan kuuluvasti suussa kuin mitään herkkuja, mutta me tunsimme kuvotusta ja yritimme keinoailla niitä jotenkuten taskuihimme, sillä meitä oli etukäteen varoitettu jättämästä mitään tai muuten näyttämästä vastenmielisyyttämme.¹⁴⁶

Oikea istumajärjestys on japanilaisen etiketin keskeisimpiä ja vaikeimpia asioita. Japanissa sopivan järjestyksen löytäminen on jokapäiväinen asia myös epämuodollisissa tilanteissa. Japanilaisessa huoneessa on paikka, joka on tarkoitettu tilaisuuden korkea-arvoisimmalle henkilölle. Paikka sijaitsee tokonoma-alkovin edessä. Korkea-arvoisin vieras istuu aina tässä paikassa.¹⁴⁷

Tilaisuuden alussa on tarpeellista ja myös odotusten mukaista, että kunniapaikalle ohjattu vieras kieltäytyy aluksi istumasta ja tarjoaa paikkaa jollekin muulle vieraalle. Tämä kursailu viivästyttää juhlan alkua. Tätä tapaa näkee myös esimerkiksi juna-asemilla, bussipysäkeillä, noustaessa autoon ja mentäessä lentokoneeseen. Joskus kunniapaikka voidaan jättää tyhjäksi. Jos joku varaa itselleen parhaan paikan, hänen käytöstään pidetään hyvin loukkaavana. Tuntemattomien seurassa ei sen sijaan kursailla, vaan jokainen ryntää päätä pahkaa vapaalle paikalle, mikä saattaa länsimaisen silmissä vaikuttaa epäkohteliaalta.¹⁴⁸

Legendan mukaan tee tuli Japaniin 800-luvun alussa, kun buddhalaismunkki toi mukanaan Kiinasta teepensaasiemeniä. Todennäköisempänä pidetään kuitenkin, että Eisai, yksi Japanin suurista buddhalaisista uskonjohtajista, toi teepensaasiemeniä Japaniin

¹⁴⁵ Korpinen 1949, 33.

¹⁴⁶ Korpinen 1949,

¹⁴⁷ Vesterinen, 500.

¹⁴⁸ Vesterinen, 500.

palatessaan Kiinasta vuonna 1191. Keisarin määräyksellä teestä tuli myös japanilainen viljelyskasvi, ja tee levisi ensin lääkeaineeksi ja myöhemmin myös nautintoaineeksi. Teenjuonti rauhallisessa ympäristössä muuttui seuraleikistä esteettiseksi rituaaliksi jo 1400-luvun aikana zen-munkki Murata Jhukōn teesien mukaisesti. Kiinalainen keramiikka oli halutuinta valittaessa seremoniaalisia teeastioita, mutta joitakin korealaisia ja japanilaisiakin keramiikkatyyppejä hyväksyttiin keskiluokkaistuvan teekulttuurin harjoittajien iloksi. Myöhemmin hienoa kiinalaista keramiikkaa ei enää pidetty sopivana teeseremoniaan ja alettiin arvostamaan yksinkertaisempaa japanilaista keramiikkaa.¹⁴⁹

Teeseremoniassa keskeinen estetiikka syntyi 1500-luvun toisella puoliskolla. Seremoniassa korostettiin vaatimattomuuden ja askeettisuuden ihannetta. Seremonian säännönmukaisuus säätelee liikkeitä, eleitä ja puhetapaa, vapauttaen osallistujan keskittymiseen, mielen tyyneyteen ja yhteisyyteen. Teemestarin johtamana yleensä viisihenkisen seurueen teeseremonia etenee verkkaan ja zen-mietiskelyn tapaisella levollisuudella, hienostuneesti tutun kaavan mukaan. Teen tarjoilu on nöyryyden ja ystävyyden osoitus, joka tulee ottaa vastaan kunnioittavasti ja iloiten. Kaikki Japanissa tuotettava tee on vihreää teetä ja sitä on viittä eri tyyppiä, joista gyokuro on korkealaatuisinta. Yleisin Japanissa juotu vihreä tee on senchaa, jonka osuus on 90 prosenttia.¹⁵⁰

Kohteliaisuuden ja kunnioituksen tärkeys nousi esille lähes kaikilla elämänalueilla ja ihmisten arjessa, kuten esimerkiksi julkisilla kulkuvälineillä matkustettaessa. Korpisen mukaan japanilaisen piti olla kaikissa asioissa hienotunteinen ja kohtelias:

Ei ollut japanilaisella niin vähäpätöistä asiaa toiselleen, että hän olisi voinut sen puhua itse suoraan asianomaiselle, vaan aina hänen täytyi olla niin hienotunteinen ja kohtelias, että hän käytti välittäjää eli o-sewa-suru-hitoa. Et voinut ostaa itse itsellesi taloa, jos halusit kiinnittää rahasi omaan kotiin, sillä oli ylen epäkohteliasta kysyä omistajalta talon hintaa ym. seikkoja, koska omistajaa hävetti määrätä hintaa kylliksi ja oli alentavaa ruveta perustelemaan vaatimuksiaan.¹⁵¹

Myös hautajaisissa kunnioituksen osoittaminen vainajalle oli ensisijaisen tärkeää, ja hautajaisiin liittyi Korpisen mukaan tietynlaisia kunnioituksen osoittamisen rituaaleja:

Osasin minäkin jo seuraavissa hautajaisissa tehdä oikeat liikkeet ja oikean kunnioittavan kumarruksen, kun nyt katselin sitä loputonta jonoa, joka syvään kumartaen ja taiteellisen sulavasti asetteli kukkia mieheni kuvan ympärille.¹⁵²

Kohteliaisuustavat ja niiden monimutkaisuus jaksoivat pitkään hämmästyttää Korpista, mutta pikkuhiljaa hän kuitenkin oppi niihin, ja vaikutti myös kunnioittavan niitä. Tavat myös huvittivat häntä, ja Korpinen mielellään tarkkaili japanilaisia ja heidän kanssakäymistään:

Japanilaisella ei milloinkaan ollut sellaista kiirettä, ettei hän olisi ehtinyt lausua pitkiäkin kohteliaisuuksia, sekä kumarrella monet kerrat syvään, ennen kuin hän rohkeni ohittaa vastaantulijan.

¹⁴⁹ Tuovinen, 236, 238; Vesterinen 461–462.

¹⁵⁰ Tuovinen, 238, 281; Vesterinen, 462.

¹⁵¹ Korpinen 1949, 58–60, 91, 174.

¹⁵² Korpinen 1949, 116–117.

Joskus katselin oikein huvikseni noita loppumattomia tervehtimisiä. Vilkkaimmassa ihmisvilinässäkin he saattoivat jäädä keskelle tungosta kumartelemaan ja höpsemään kohteliaisuuksiaan nenät vastakkain, aivan kuin he olisivat olleet kahden koko maailmassa!¹⁵³

Korpinen opetteli myös kukkienasettelua japanilaiseen tyyliin. Korpinen kuvaili

muistelmissaan tarkkaan ikebanojen tekoa, ja se vaikutti olevan hänen mielestään kiehtovaa.

Hän piti taidelajia ihastuttavana ja tyylliteltynä:

Vasta tyyllitelty oli oikeata taidetta. Se oli periaate, joka oli syöpynyt syvälle kansan kauneustajuun. Vasta tyyllitelty oli omiaan herättämään oikeata taidenautintoa. Kaikki heidän pihamaansa ja puistonsa olivat sen vuoksi ihastuttavan tyylliteltyjä. Jokainen kivi oli juuri tietyllä paikalla, jokainen pensas oli juuri määrätyn muotoinen, jokainen puu ja puunoksa tyylliteltyyn kokonaisuuteen nähden symmetrinen.¹⁵⁴

Korpinen kuvasikin Japania äärimmäisten vastakohtien maaksi. Hän oli lukenut lehdistä

Filippiinien tapahtumista, jotka järkyttivät häntä:

Kertomus, jonka luin, oli Filippiineiltä. Japanilaiset sotilaat olivat koonneet joukoittain sekä filippiiniläisiä että valkoihoisia naisia, naituja ja naimattomia, erääseen klubihuoneistoon, repineet heiltä vaatteet ja sulloneet heidät alastomina erääseen huoneeseen. Sitten huoneeseen päästettiin japanilaisia sotilaita pahoinpitelemään naisia, ja jokainen, joka ei totellut heitä, piiskattiin verille, kunnes menetti tajuntansa. Tajuttomat, alastomat naiset kasattiin suureksi ruumisröykkiöksi rakennuksen edustalle. Tuli yö ja pimeys. Jotkut virkosivat eloon, ryömivät esiin ruumiitten alta ja pakenivat. Erään onnistui paeta amerikkalaisten puolelle saakka, ja hän on kertonut tapahtumasta

Korpinen mukaan tällaisia kertomuksia oli satoja, ja hän korosti sitä, kuinka Japani oli

vastakohtien maa. Vastausta tällaiseen julmuuteen hän etsi ihmisen syntisyydestä. Korpinen

mukaan ihminen oli kerta kaikkiaan synnin turmelema, oli hän sitten kristitty tai pakana.

Korpinen ei vaikuta tässä moittivan japanilaisia syntisemmiksi tai raaemmiksi kuin muitakaan

kansoja tai uskontoja. Korpinen arvosteli eurooppalaistenkin raakuutta, vaikka he olivatkin

kristittyjä.¹⁵⁵

¹⁵³ Korpinen 1949, 237–239.

¹⁵⁴ Korpinen 1949, 204–206.

¹⁵⁵ Korpinen 1949, 210–211.

3. Japani naislähetin silmin – lähetystyo ja elämä sotaisessa Japanissa

3.1 ”Jumalan tiet ovat tutkimattomat” – itsenäisenä naislähettinä

Tuulikki Korpinen oli jo ennen Japaniin saapumista ja myös saapumisen jälkeen huolissaan miehensä Arvo Korpisen väsymyksestä ja huonovointisuudesta. Huhtikuussa 1939 Arvo Korpinen sai päiväunilla ollessaan sairaskohtauksen ja menehtyi Korpisten Japanin asunnolla Ikebukurossa. Löytäessään miehensä elottomana makuuhuoneesta Tuulikki Korpinen juoksi hakemaan avuksi naapurissa asunutta lääkäri Ookuboa. Korpinen ei kuitenkaan vielä osannut Japania ja tapahtuneesta kertominen oli siten haastavaa.¹⁵⁶

Lääkäri ei voinut enää tehdä Arvo Korpisen hyväksi mitään, ja hän tyytyikin Korpisen mukaan vain levittelemään käsiään ja nauramaan. Lääkärin suhtautuminen tilanteeseen ihmetytti ja loukkasi Korpista. Pian miehensä kuoleman jälkeen Korpinen huomasi, että asunnosta oli avattu kaikki ikkunat, joka ihmetytti häntä kovasti. Vuosien jälkeen hän sai selityksen ikkunoiden avaamiseen – niin toimittiin, jotta vainajan sielu pääsisi lähtemään ulos huoneista. Korpiselle kerrottiin myös, että japanilaisilla oli tapana polttaa puulaatikko, johon vainajan tuhkat sisältävä ruukku oli laitettu. Näin tehtiin, jotta vainajan sielu ei voisi seurata läheisiä takaisin kotiin.¹⁵⁷

Nämä uskomukset sielusta saattavat olla peräisin shintolaisuudesta tai buddhalaisuudesta, tai molemmista. Varsinkin shintolaisuudessa voimakkaasti vaikuttava animismi ja usko kuolemanjälkeiseen elämään saattavat olla Korpisen mainitsemien uskomusten takana.¹⁵⁸ Uskomusten tausta voisi löytyä myös buddhalaisesta jälleensyntymisopista.¹⁵⁹

Arvo Korpisen äkillinen kuolema oli suuri järkytys Tuulikki Korpiselle, joka joutui nyt pohtimaan tapahtunutta ja omaa tulevaisuuttaan:

Rakas Jumala, taivaallinen Isäni, mitä sinä tällä kaikella tarkoitat? Kuinka minun nyt tulisi käymään? Olivatko sittenkin oikeassa ne, jotka olivat vastustaneet lähtöämme? Oliko Jumala niiden puolella, jotka epäilivät lähetyskutsumustamme? Miksi emme me olisi saaneet tulla lähetystyöhön, kun työntekijöitä kerran niin kipeästi kaivattiin? Mitä ihmettä tämä oikein oli?¹⁶⁰

Vähitellen paikalle alkoi saapumaan suomalaisia lähetystyöntekijöitä, joille oli ilmoitettu Arvo Korpisen odottamattomasta kuolemasta. Arvo Korpisen kuolema tuli kaikille suurena yllätyksenä, ja tieto otettiin epäuskoisena vastaan. Myös japanilaiset kristityt

¹⁵⁶ Korpinen 1949, 78–79, 101–102.

¹⁵⁷ Korpinen 1949, 101–106, 126.

¹⁵⁸ Vesterinen 1987, 161

¹⁵⁹ Faure 2009, 52.

¹⁶⁰ Korpinen 1949, 101–106.

olivat hyvin järkyttyneitä nuoren lähetystyöntekijän kuolemasta. Suomeen lähetettiin sähkösanoma SLEY:lle, jossa pyydettiin ilmoittamaan kuolemasta myös Korpisen omaisille. Heti miehensä kuoleman jälkeen Korpinen oli varma siitä, että halusi palata takaisin Suomeen.¹⁶¹

Arvo Korpisen kuolemasta uutisoitiin myös Suomessa, ja siitä kirjoitettiin esimerkiksi SLEY:n lähetyslehteen. Lehdessä uutisoitiin kuolinpäivästä, ja surtiin Korpisen nuorta ikää. Arvo Korpisesta kirjoitettiin lehdessä lämpimään sävyyn, ja mainittiin, että häntä jäivät suremaan vaimo Tuulikki Korpinen ja heidän pieni poikansa Arto, sukulaiset, ystävät sekä muut lähetystyöntekijät. Arvo Korpisen hautajaisista kirjoitettiin myös lehden myöhemmässä numerossa.¹⁶²

Arvo Korpisen hautajaisia alettiin valmistella nopeasti hänen kuolemansa jälkeen. Korpisen keskustellessa hautauksesta toisen lähetystyöntekijä Artturi Karénin kanssa nousi ensimmäistä kertaa esille se, että Tokiossa oli tapana polttaa vainajat. Korpinen kiivastui kuullessaan tästä, sillä hän oli täysin polttohautausta vastaan ja hän totesikin:

”Sitten hänet on haudattava muualle, mutta polttaa en anna. Veisin hänet niin mielelläni Suomeen ja hautaisin hänet sinne. Minuun koskee syvästi, kun ajattelen, että hän jää tänne ikiajoiksi”. Korpinen joutui kuitenkin suostumaan polttohautaukseen, sillä Karénin mukaan se oli japanilainen tapa, eikä muuta vaihtoehtoa ollut. Karén perusteli myös, että se olisi japanilaisille kristityille epäuskon merkki, jos Arvo Korpista ei haudattaisi niin kuin japanilaisetkin.¹⁶³

Nykypäivän Japanissa polttohautaus on yleisesti hyväksytty asia, ja polttohautausten määrä hautauksista on lähes 100 %. Tapa polttaa vainajat juontaa juurensa jo esihistoriallisilta ajoilta ja se yleistyi entisestään buddhalaisten rituaalien myötä. Polttohautausta ei kuitenkaan ole vaadittu buddhalaisissa opetuksissa, ja useat temppelit suosivat ruumishautausta pitkälle 1900-luvulle. Vasta 1930-luvulla enemmän kuin puolet vainajista polttohaudattiin ruumishautauksen sijaan, ja joillakin alueilla polttohautaus alkoi olla yleisempi vasta 1970-luvulla.¹⁶⁴ Nykyajan Japanissa hautajaiset voivat olla myös melko koruttomat ilman mitään uskonnollisia rituaaleja, jolloin hautaukseen kuuluu vain vainajan polttohautaus.¹⁶⁵ Arvo Korpisen polttohautaus ei siis ole ollut poikkeuksellista, vaikka se ei 1930- ja 1940-luvuilla ollutkaan vielä niin yleistä kuin myöhemmin.

¹⁶¹ Korpinen 1949, 108–110.

¹⁶² AP 6/1940, 90, AP 8/1940, 117.

¹⁶³ Korpinen 1949, 110–111.

¹⁶⁴ Bernstein 2000, 297–298; Walter 2008, 248–249.

¹⁶⁵ Inoue 2013, 124.

Toukokuun toisena päivänä 1939 oli Arvo Korpisen hautajaiset. Korpisten pappilan vieressä oleva Ikebukuron kirkko täyttyi saattoväestä ja kukista, ja pihamaalla ja kadullakin oli paljon ihmisiä. Kukkia oli Korpisen mukaan joka paikassa ja hän kirjoittikin muistelmissaan, että Japani oli kukkien maa. Tästä huolimatta Korpisen mukaan japanilaisissa hautajaisissa käytettiin usein paperikukkaseppeleitä, joita vuokrattiin hautaustoimistoista. Elävät kukat aiheuttivatkin ihmetystä japanilaisissa. Hautajaisjumalanpalvelus suoritettiin sekä suomeksi että japaniksi. Vaikka kyseessä olivatkin kristilliset hautajaiset, oli niihin sekoittunut myös Korpiselle entuudestaan vieraita japanilaisia hautajaismenoja:

Minut talutettiin kuvan eteen ja kehoitettiin ojentamaan miehelleni viimeinen muisto. Miten ja mitä? En ollut nähnyt japanilaisia hautajaisia, en tuntenut vielä heidän tapojansa. Käteeni pantiin valkea hajuherne, sitten tartuttiin ranteeseeni ja vietiin käteni kohti kuvaa. Lopultakin älysin, että kukka oli pantava kuvan eteen, koska kuva heidän käsityksensä mukaan korvasi asianomaisen henkilön. Sanomattoman kömpelösti ja typerästi käyttäydyin, kun nyt sitä tapahtumaa muistelen. Osasin minäkin jo seuraavissa hautajaisissa tehdä oikeat liikkeet ja oikean kunnioittavan kumarruksen, kun nyt katselin sitä loputonta jonoa, joka syvään kumartaen ja taiteellisen sulavasti asetteli kukkia mieheni kuvan ympärille.¹⁶⁶

Arvo Korpisen arkku vietiin krematorioon, jossa useita vainajia poltettiin samaan aikaan eri useissa uuneissa. Eräänlainen muistotilaisuus vainajan polton aikana pidettiin teehuoneissa, joissa juotiin japanilaista vihreää teetä. Kahden tunnin kuluttua vainajan poltto oli valmis, jolloin saattoväki sai mennä vastaanottamaan Arvo Korpisen maalliset jäännökset. Tuulikki Korpiselle aviomiehen tuhkan näkeminen oli suuri järkytys, ja siinä hetkessä hän oli varma halustaan palata Suomeen Arvo Korpisen tuhkat mukanaan. Arvo Korpisen tuhkat haudattiin myöhemmin samaiselle Tama-hautausmaalle, jolla Korpiset olivat aiemmin yhdessä vierailleet.¹⁶⁷

Arvo Korpisesta alettiin pian hänen kuolemansa jälkeen rakentamaan marttyyriin kuvaa, ja vaikutti siltä, että näiden puheiden avulla pyrittiin vaikuttamaan myös Tuulikki Korpisen päätökseen Japaniin jäämisestä. Myös Suomesta alkoi saapumaan suruvalitteluja ja ylistäviä sanoja Arvo Korpisesta. Arvo Korpisen muistolle kirjoitettiin esimerkiksi runoja, joista yhden Tuulikki Korpinen oli sisältänyt myös muistelmiinsa. Kyseisen runon oli kirjoittanut Arvo Korpisen ystävä Erkki Takala, joka Tuulikki Korpisen sanojen mukaan ”oli pian sankarina seuraava ystäväänsä iäsiin majoihin”. Takalan runo Arvo Korpisesta kuului seuraavasti:

Veli, ristisi varjo piirtyy yli joukkomme hiljaisen. Näet: silmästä silmään siirtyy moni katse niin totinen. Ovi aukeni verkkaan juuri, ja verkkaan se suljettiin, – on Jumala yksin suurin – tomun lapsille kuiskattiin. Kuin kuohujen keino kaarnan ajan rahtu ihmisen vie. Eteen Herramme aamusaarnan käy kaikkien kirkkotie. Tuli urkujes vaieta vuoro, on saarnasi päättynyt. Soi kuoleman urkujen kuoro niin matalan sävelen nyt. Hyvä oli kai silmien sulkua käsi kädessä Kristuksen. Kotipolku on kuoleman polku sana sauvana ikuinen. Me horjumme sokeina tiellä, yli päittemme hämärtää. Pane kätesi ristiin siellä, veli, täällä on pimeää.¹⁶⁸

¹⁶⁶ Korpinen 1949, 112–117.

¹⁶⁷ Korpinen 1949, 117–119, 124–126.

¹⁶⁸ Korpinen 1949, 120–121, 123, 127–130.

Runosta heijastuu hyvin yleinen tunnelma Arvo Korpisen yllättävästä kuolemasta, ja siitä millainen kuva hänestä rakennettiin hänen kuolemansa jälkeen.

Toivuttuaan hieman miehensä järkyttävästä ja äkillisestä kuolemasta Korpinen alkoi pohtimaan mahdollisuutta, että hän jäisi Japaniin jatkamaan miehensä työtä. Korpinen muisteli myös miehensä toivetta siitä, että hän jatkaisi työtä Japanissa, jos tämä sattuisi kuolemaan. Korpista kuitenkin kauhistutti ajatus yksin jäämisestä vieraaseen maahan. Tunnelmat Korpisen mahdollisesta paluusta tai jäämisestä olivat kuitenkin hyvinkin ristiriitaiset sekä Korpisella itsellään että muilla lähetystyöntekijöillä. Useat lähetit toivoivat Korpisen jäämistä Japaniin, mutta toiset taas olivat enemmän hänen lähtönsä kannalla. Korpisen mukaan hänelle kuitenkin kerrottiin, että lähetyksellä olisi velvollisuus huolehtia hänestä ja hänen pojastaan, vaikka hän ei tekisikään työtä lähetyksen hyväksi tai päättäisi palata takaisin Suomeen. Tämä tieto vaikutti ainakin aluksi helpottavan Korpisen ahdistusta:

– Säännöissä sanotaan, että lähetys on velvollinen myöntämään leskellä ja orvolle joko elinikäisen tai kertakaikkisen eläkkeen, ja se merkitsee, että sinusta kyllä pidetään huoli, jäit sitten tänne tai palasit Suomeen. Kuinka minusta tuntuikaan hyvältä tuollainen puhe. Siinä oli jotakin niin oikeata, reilua ja turvallista. Oli kuin lähetys olisi yhtäkkiä muuttunut isäkseni ja holhoojakseni. Itketti ja hymyilytti saman tien, kun tuota ajattelin.¹⁶⁹

Kuultuaan, että lähetys olisi velvollinen huolehtimaan hänestä ja hänen pojastaan, Korpinen tuli siihen tulokseen, että hän ei haluaisi työttömänä jäädä lähetyksen riesaksi vaan haluaisi tehdä töitä korvaukseksi huolenpidosta. Hän ei kuitenkaan vielä täysin uskaltanut luvata jäävänsä ja kirjoitti muistelmissaan:

”Halusin vielä harkita ja ottaa kaikki mahdolliset näkökulmat huomioon – eikä minulla ollut vähäisintäkään aavistusta siitä, että esimiehen äskeinen puhe oli vain kauniita, paikkaansapitämättömiä sanoja”.¹⁷⁰

Korpisen kertomasta saa sen käsityksen, että SLEY ei hänen mukaansa olisi pitänyt lupauksiin huolenpidosta, ja katkeruus lähetystä kohtaan nousi tässä esille. Suurena syynä katkeruuteen oli varmaankin erittäin haastavat elinolot Japanissa sodan aikana, jotka tulivat useaan otteeseen ilmi kirjassa. Korpisen palkka oli myös melko pieni, ja sen avulla hänen oli hankalaa elättää sekä itsensä että poikansa.

Vuosi 1939 oli myös monella tapaa haastava Japanin lähetykselle. Talvisodan alkuaikana Japanin lähettien yhteys kotikenttään oli täysin poikki ja tiedot kulkivat hitaasti. Erityisen vaikea kysymys oli myös rahan saanti sotakuukausina lähetyksentälle. Rahaa saatiin esimerkiksi ruotsista ja Amerikasta Tyynenmeren sodan alkamiseen asti, jolloin yhteydet Amerikkaan katkesivat.¹⁷¹

¹⁶⁹ Korpinen 1949, 120–122, 124.

¹⁷⁰ Korpinen 1949, 120.

¹⁷¹ Arkkila 2010, 26–27.

Korpinen kirjoitti muistelmissaan, että hänen miehensä kuoleman jälkeen Arto Korpisesta tuli japanilaisen tavan mukaan perheen päämies, vaikka hän olikin vasta taapero. Korpisen mukaan ikebukurolaisten nimikkolähetysaarnajakin oli virallisesti hänen poikansa. Korpisen mukaan Arto Korpisen nimi olisi nyt kuulunut hänen isänsä nimen tilalle kaikkiin virallisiin asioihin, ja jopa heidän asuintalonsa portilla olevaan nimikilpeen. Korpisen mukaan häntä pidettiin ikään kuin ”holhoojahallitsijattarena” Arto Korpisen alaikäisyyden ajan. Korpisen mukaan oli myös japanilainen tapa ajatella, että Arto Korpisesta tulisi automaattisesti isänsä tapaan lähetysaarnaja.¹⁷²

Japanin monien sosiaalisten organisaatioiden perusyksikkönä toimii ie. Ie ei enää esiinny vanhakantaisena, mutta sen jäljet ovat edelleen näkyvissä. Ie koostuu lähimmistä sukulaisista, mutta siihen voi kuulua kaukaisempiakin sukulaisia ja henkilöitä, jotka eivät ole sukua. Iellä tarkoitetaan ihmisryhmää, joka asuu samassa talossa yhteistaloudessa ja jakaa sosiaalisen ja taloudellisen elämän. Terminä ”ie” tarkoittaa ”kotitaloutta” ja ”taloa”. Nykyisin ietä ollaan korvaamassa kaupungeissa tunnetulla tavallisella perheellä, kazokulla. Ie jatkuu tavallisesti isältä pojalle, ja isän kuollessa tai hänen niin halutessaan. Päämiehen paikan voi periä aina vain yksi henkilö. Perijä saa ien pääpaikan ja omaisuuden, joka on kulkenut sukupolvelta toiselle. Näihin kuuluvat perheen nimi, omaisuus ja riittiesineet. Päämiehen velvollisuutena on huolehtia jatkuvuudesta.¹⁷³

Melko pian Arvo Korpisen hautajaisten jälkeen Tuulikki Korpinen teki päätöksen, että hän ja Arto-poika jäisivät Japaniin, jotta hän voisi jatkaa miehensä aloittamaa työtä. Muut suomalaiset lähetit ja myös japanilaiset kristityt kannustivat Korpista jäämään lähetin työhön, ja he olivatkin riemuissaan Korpisen kertoessa päätöksestään jäädä.¹⁷⁴

3.2 ”Olimme kaksi orpoa kaukana, kaukana vieraalla maalla” – yksinäinen elämä Japanissa

Vuoden 1940 aikana japanilaiset tavat alkoivat pikkuhiljaa tulla tutuiksi Korpiselle, ja kesän jälkeen hän palasi taas kielikouluun opettelemaan japania. Korpinen oli kuitenkin edelleen ahdistunut ja yksinäinen miehensä kuoleman vuoksi. Hän oli huolissaan myös sodasta, ja siitä, miten Suomelle kävisi.¹⁷⁵

Korpinen pyrki jatkamaan työntekoa lähettinä, mutta se oli haastavaa. Korpisen mukaan koko ajan tuli uusia määräyksiä, jotka hankaloittivat ulkomaalaisten elämää ja työntekoa

¹⁷² Korpinen 1949, 124.

¹⁷³ Hendry 2003, 25–31; Vesterinen 2003, 111–113.

¹⁷⁴ Korpinen 1949, 124.

¹⁷⁵ Korpinen 1949, 167–170.

Japanissa. Japanilaisten suhtautuminen ulkomaalaisia kohtaan muuttui koko ajan negatiivisemmaksi. Suomesta alkoi myös kantautua huonoja uutisia, ja lähetystyöntekijöiden varat Japanissa alkoivat ehtymään. Vaikeiden olojen aikana Ikebukuron pappilassa asui Korpisen mukaan kolme perhettä samaan aikaan. Tilan puutteen vuoksi talonhoitaja Takeo san halusi lähteä pois palveluksesta. Tämä vaikeutti Korpisen tilannetta entisestään ja hän kirjoitti muistelmissaan:

Kuka nyt hoiti lasta, kun äiti kävi koulua? Vanhukset väsyivät lapsen pahantekoihin poissaollessani. Ja kuka valmisti meille ruokaa? Minun oli illat luettava läksyjäni, sillä se oli tällä kertaa ansiotyötäni. Entä pesemiset, paikkaamiset, siivoamiset? Jos laiminlöin koulutyöt, sanottiin, että olin tullut Japaniin lastani hoitamaan. Jos jätin kotityöt rempalleen, syytettiin minua yhteisten tehtävien huonosta hoitamisesta.¹⁷⁶

Korpinen vaikutti kokevan, että hänet oli jätetty oman onnensa nojaan, ja hän ei voinut suoriutua sekä kotitöistä että opiskeluista laiminlyömättä toista. Häntä oli ilmeisesti myös moitittu, jos hän ei pystynyt kunnolla suoriutumaan joko opiskeluista tai pienen lapsen hoidosta.

Korpinen sai avukseen lapsenvahdin, mutta hänen mukaansa tämä teki tilanteesta entistä vaikeamman, sillä lähetetty lapsenvahti ei ollut pätevä työssään. Tilanne hankaloitti Korpisen työskentelyä Ikebukuron kirkossa, ja esimerkiksi hänen pitäessä ensimmäistä japaninkielistä puhettaan kirkossa, Arto ja lapsenvahti tulivat jatkuvasti keskeyttämään sen. Korpisen pitikin jatkossa ottaa heidät aina mukaan tilaisuuksiin. Vastoinkäymisten vuoksi Korpisen terveys alkoi jälleen heiketä, ja hän vaikutti muistelmiensa perusteella eksyneeltä ja masentuneelta. Korpinen alkoi myös vakavasti epäillä lähetyskutsumustaan. Korpisen mukaan häntä revittiin kahteen suuntaan:

Lapsi veti sydäntäni kotiin ja kotitoimiin, ansiotyövelvollisuudet vaativat pesäeroa lapsesta ja kodista. Eheätä, kokonaista tavoittelin, mutta joka päivä sain huomata, että Jumala salli minulle juuri päinvastaista.¹⁷⁷

Korpinen kirjoitti teoksessaan, kuinka tilanne muuttui vuoden 1940 aikana koko ajan epävarmemmaksi lähettien kannalta. Elinolot huonontuivat, postia sensuroitiin ja ruokatavarat alkoivat Korpisen mukaan loppua. Japani keräsi sotatoimia varten esimerkiksi metallia, jonka vuoksi kirkoilta ja yksityisiltä ihmisiltä kerättiin kaikki heidän kultansa ja hopeansa. Kirkoilta oli Korpisen mukaan viety kirkonkelloja, kynttilänjalkoja, kolehtilautasia ja metallisia kirkonkoristeita. Kaduilta kaadettiin metalliset sähköpylväät ja niiden tilalle laitettiin puisia pylväitä. Korpinen kirjoitti, kuinka Saksan, Italian ja Japanin liittoa juhlittiin ja liputettiin maassa 28.9.1940.¹⁷⁸

¹⁷⁶ Korpinen 1949, 171–172, 194–196.

¹⁷⁷ Korpinen 1949, 196–198.

¹⁷⁸ Korpinen 1949, 216–218.

Korpinen alkoi taas pohtia Suomeen paluuta, jota kuitenkin vastustettiin hänen mukaansa lähetyksen puolesta. Korpinen kirjoitti, kuinka lähetyksen esimieskin oli lähetetty puhuttelemaan häntä:

Sattui lähetyksen esimieskin puheilleni. – Minä olen kuullut viittailuja siihen suuntaan, että sinä lähtisit Siirin mukana Suomeen. Mitä tämä tämmöinen on? Voitko sinä tosiaan tuottaa lähetyksellemme niin suuren häpeän? Silloin ei ole enää mitään toivoa uusien lähettiläisten tänne tulosta, jos sinä, nuori ihminen, ilman todellista syytä palaisit kentältä pois! Ja mitä olet ajatellut lukuihisi nähden? Olet jäänyt kielikoulusta pois! Minusta on kovin ikävää, kun täytyy kuulla kaikenlaisia huomautteluja ja takapuheita sinun työntekosi suhteen ...

Korpinen puolusti itseään kiivaasti näitä syytöksiä vastaan. Hän koki puhuttelun nöyryyttävänä, ja alkoi entistä enemmän epäillä omaa lähetyksenkutsunsa, ja haluaan jäädä töihin. Korpinen kirjoitti, kuinka hän ei enää ihailut lähetystyötä eikä sopinut Japaniin sen tekijäksi. Korpinen epäili kykyjään lähettinä, eikä pitänyt itseään kelvolliseksi jatkamaan miehensä aloittamaa työtä.¹⁷⁹

Kevättalvella 1941 Korpinen sai siirron Iidaan Arto-poikansa kanssa. Iida sijaitsi kuuden tunnin junamatkan päässä Tokiosta. Korpinen ihastui uuteen asuntoonsa Iidassa ja erityisesti asunnon vieressä olevan suuremman rakennuksen suomalaisen saunaan. Saunaan pääsy vaikutti ainakin hetkellisesti lievittävän Korpisen koti-ikävä, ja Iidassa hänen terveytensä alkoi muutenkin parantua. Korpinen arveli tämän johtuvan saunasta ja Iidan raikkaammasta ja viileämmästä ilmasta. Iidassa elämä tuntui olevan parempaa, ja Korpinen ei vaikuttanut pitävän japanilaisia tapojakaan niin hankalina. Korpinen kirjoitti muistelmissaan, kuinka hänen poikansa Arto oli oppinut puhumaan japania sujuvasti, ja oli jopa unohtanut hieman suomen kieltä.¹⁸⁰

Korpinen alkoi tekemään kotikäyntejä kristittyjen luokse, mutta työt eivät kuitenkaan onnistuneet niin kuin Korpinen olisi toivonut. Korpisen tytöille järjestämät kuorot ja kerhot eivät jaksaneet kauan kiinnostaa, ja ne loppuivat heti alkuunsa. Kirkko Iidassa ei kuitenkaan ollut niin vaatimaton kuin Ikebukurossa. Olot alkoivat kuitenkin Iidassakin olla jo painostavat eikä kirkossa ollut paljon kävijöitä. Sota vaikeutti kaikkien elämää, ja esimerkiksi ruokaa jouduttiin Korpisen mukaan jakamaan ihmisille, ja välillä jopa arpomaan, kuka sitä saisi. Joitakin tarvikkeita ei Korpisen muistelmien mukaan ollut enää ollenkaan, kuten vaatteita, suolaa ja sokeria. Kesällä 1941 Suomessa käytävän sodan vuoksi yhteydet Japanin ja Suomen välillä alkoivat jälleen heiketä. Syksyllä 1941 Korpinen joutui aloittamaan työt lastentarhan apuopettajana. Tarha oli kristillinen ja Korpinen piti siellä olevia lapsia ihastuttavina.

¹⁷⁹ Korpinen 1949, 220–221, 226.

¹⁸⁰ Korpinen 1949, 227–231.

Vihamielisyys Amerikkaa ja Kiinaa kohtaan tuli Korpisen mukaan esille jopa lasten puheissa.¹⁸¹

Joulukuussa 1941 Korpinen sai viimeiset kirjeet Suomesta, jonka jälkeen kirjeysteys Suomeen ja läheisiin siellä katkesi neljäksi vuodeksi. Sunnuntaiamulla 7. joulukuuta Korpinen sai tietää Pearl Harbourin pommituksesta, jonka jälkeen sota Amerikan ja Japanin välillä puhkesi. Korpisen viimeinenkin toivo Suomeen pääsystä hävisi Pearl Harbourin pommituksen jälkeen. Korpinen nosti esille myös, kuinka hän oli pian ollut kolme vuotta leskenä. Yksinäisyys, epätietoisuus ja kaipuu Suomeen kalvoivat Korpista. Epävarmuus Suomen tilanteesta oli myös usein Korpisen mielessä.¹⁸²

Keväällä 1942 Korpisen korviin alkoi kantautua huhuja Japanin sotavoitoista. Korpisen mukaan japanilaiset uskoivat vakaasti maan voittoon:

Ei ole epäilystäkään, etteikö Japani voittaisi tätä sotaa. Japanilaiset ovat maailman urhoollisin kansa, onhan se pitkän historiamme aikana koettu. Tulkoon vain valkoihoinen, kyllä me hänet nujerramme niin kuin ennenkin, sillä hän ei pysty sellaisiin suorituksiin kuin japanilainen, joka uskaltaa uhrata henkensä Tennooheikan puolesta.

Korpisen muistelmien mukaan japanilaiset pitivät itseään ylivertaisina, eivätkä epäilleet hetkeäkään voittoaan sodassa. Isänmaallisuus kukoisti muutenkin, ja sitä kuulutettiin Korpisen mukaan joka puolella, jopa päiväkodissa, jossa hän työskenteli.¹⁸³

Iidassa asuessaan Korpinen ja hänen Arto-poikansa olivat usein sairaina. Varsinkin Arto Korpinen oli usein kuumeinen, joka huolestutti kovasti Tuulikki Korpista. Korpinen arveli Japanin vaihtelevaa ilmastoa syyksi Arto Korpisen sairastelulle. Iidan sairaala herätti Korpisessa kauhistusta. Erityisesti hygienian taso ja ihmisten määrä oli Korpisen mukaan täysin erilaista verrattuna Suomen sairaaloihin.

Korpinen vietti usein myös aikaa Karuizawassa, ja hän vaikuttikin nauttivan siellä olosta epävakaasta tilanteesta huolimatta. Korpinen oli alkanut tottua yksinolemiseen, ja vaikutti jopa nauttivan siitä. Hän oli selkeästi alkanut itsenäistyä ja tottua Japanissa asumiseen. Japanin erilaiset luonnonolosuhteetkaan eivät enää pelottaneet niin paljon. Vuoden 1942 syksyllä turvattomuuden tunne alkoi kuitenkin uudelleen hiipimään Korpisen mieleen, ja yksinäisyyskin alkoi jälleen vaivata. Arto Korpinen oli jälleen kuumeisena, mikä entisestään lisäsi Tuulikki Korpisen huolta. Korpinen kirjoittikin seuraavasti teoksessaan:

Pilkkopimeä yö ympäröi kaikkialta. Istuin polvillani lapsen vierellä ja pitelin kuumaa kättä omassani. Kuinka moni äiti olikaan ennen minua noin istunut sydän vavisten ja rukoillen, mutta harvapa kai sentään noissa olosuhteissa. Yksinäisyyden tunne puseri sydäntäni kipeästi, kipeästi. Olimme kaksi orpoa kaukana, kaukana vieraalla maalla.¹⁸⁴

¹⁸¹ Korpinen 1949, 231–233, 239, 243, 257, 259–262.

¹⁸² Korpinen 1949, 269–271.

¹⁸³ Korpinen 1949, 273–274, 284–286.

¹⁸⁴ Korpinen 1949, 292–293, 297.

Korpisen muistelmista käy selkeästi ilmi, kuinka yksinäinen hän ajoittain oli Japanissa asuessaan. Korpinen kuitenkin löysi myös ystäviä, ja kirjoitti tulleensa läheiseksi esimerkiksi Siiri Watanaben kanssa, ja Korpinen oli myös Watanaben tukena tämän miehen kuollessa.¹⁸⁵ Siiri ja Tadao (Daniel) Watanaben elämästä Japanissa löytyi myös teos, jonka kirjoittamisessa oli mukana myös Ilmari Vesterinen.¹⁸⁶

Pula elintarvikkeista kasvoi koko ajan suuremmaksi, ja Korpinen kirjoitti, että muutkin lähetystyöntekijät kärsivät puutteista ja sairastelivat. Talot olivat usein huonosti eristettyjä ja kylmiä, mutta lähetyksestä ei Korpisen mukaan saanut apuja, vaikka he palelivat ilman kunnon peitteitä. Vaikka Korpinen melko usein muistelmissaan moitti japanilaisia, niin hän muisteli kuitenkin lämmöllä niitä muutamia, jotka olivat auttaneet häntä hädän hetkellä ja tuoneet esimerkiksi ruokaa ja puita. Mahdollisuudet lähetystyöhön olivat ehtyneet lähes tyystin.¹⁸⁷

Vuoden 1945 aikana Korpista pyydettiin hänen muistelmiensa mukaan ruotsalaisen ministerin talouteen kokiksi kymmenen päivän ajaksi. Korpinen ei olisi halunnut ottaa työtä vastaan, mutta suostui lopulta. Myöhemmin ministerin palattua Ruotsiin, Korpinen jäi taloon asumaan, jotta pystyi vahtimaan omaisuutta, joka sinne oli jätetty. Korpinen ei kuitenkaan pitänyt uudesta työnantajastaan, joka taloon muutti ja irtisanoutui työstään. Myöhemmin hän sai kuitenkin tehtyä sovinnon uuden työnantajansa kanssa ja jäi tämän luvalla asumaan yhteen talon huoneeseen.¹⁸⁸ Korpisen teoksesta ei käy ilmi ruotsalaisen ministerin nimeä tai uuden työnantajan nimeä, joka muutti taloon ministerin lähdettyä. Teoksesta ei myöskään selvinnyt oliko kyseessä tosiaan ruotsalainen ministeri vai jokin muu Ruotsin viranomainen, ja miksi hän olisi ollut Japanissa tuona aikana. Voisi kuvitella, että kyseessä on saattanut olla viranomainen liittyen Ruotsin lähetystyöhön.

¹⁸⁵ Korpinen 1949, 300–301, 363.

¹⁸⁶ Watanabe, Watanabe & Vesterinen 2003.

¹⁸⁷ Korpinen 1949, 301, 307, 345–346, 351.

¹⁸⁸ Korpinen 1949, 382–383, 402–404.

3.3. ”Atomipommeja ja tuhkaa” – sodan historiallinen loppunäytös ja kotimatkan alkaminen

Sodan jatkuessa Korpinen alkoi vaipua epätoivoon ja uskoi, ettei enää koskaan pääsisi takaisin Suomeen. Korpisen epätoivon syvyyttä lisäsi entisestään se, että hänelle tuli ongelmia matkustusluvan ja viisumin kanssa, jonka vuoksi hän ei päässyt matkustamaan Suomeen samaan aikaan muiden lähetyssaarnaajien kanssa. Kesäkuussa 1945 Korpinen ja hänen poikansa saattoivat suomalaisia lähtijöitä Karuizawan asemalaiturille. Korpiselle ei selvinnyt syytä siihen, miksi hänen matkustuslupansa ja viisuminsa eivät tulleet samaan aikaan muiden kanssa.¹⁸⁹

Korpinen pohti jälleen muistelmissaan useiden vastoinkäymistensä merkitystä, mutta japanilaiset pyrkivät lohduttamaan Korpista, ja ainakin osa heistä oli Korpisen mukaan edelleen varmoja Japanin voitosta sodassa ja hänelle sanottiinkin:

Okusan¹⁹⁰, te saatte olla onnellinen, sillä sota ei lopu vielä vuosikausiin ja te olette parhaassa turvassa täällä Japanissa. Ei ole epäilystäkään, ettei Japani lopullisesti voittaisi, sillä meidän puolellamme on oikeus.¹⁹¹

Kaikesta surusta ja vastoinkäymisistä huolimatta Korpinen oli kuitenkin vuosien aikana tottunut elämään Japanissa, ja maa oli tullut hänelle tutuksi. Korpinen vertasi tuttuuden tunnetta jo siihen, miten hän tunsi Suomen ja Helsingin:

Mitä, tuttuahan tämä kaikki oli! Aivan yhtä tuttua kuin konsanaan Aleksanterilla Helsingissä! Mahdollisesti tämä oli jo tutumpaaakin. Seitsemän vuotta oli pitkä, pitkä aika. Kolme vuotta olimme jo olleet täydellisesti eristettyinä omaisistamme. He olivat tottuneet elämään ilman meitä. Tuskin siellä oli enää ketään meitä kaipaamassakaan... Mitä turhia, sieluni, ikävöit!¹⁹²

Henkisten kamppailujen lisäksi elinolot sodan runtelemassa maassa huononivat koko ajan. Esimerkiksi ruuasta oli Korpisen mukaan suuria puutteita ja huoli ruuan riittämisestä oli usein hänen mielessään. Korpinen ja hänen poikansa Arto poimivat esimerkiksi omalta pihamaaltaan ruohoja ja syötäviä kasveja, jotta saivat edes jotain syödäkseen. Korpinen kuvaili elämää Japanissa kamppailuksi, jota säästivät jyrinät ja sireenien ulvahdukset.¹⁹³

Talven ja kevään 1945 aikana Japanin kotisaaret olivat joutuneet amerikkalaisten ilmavoimien tuhoisten aluepommitusten kohteeksi. Amerikkalaisille oli suuria määriä koneita, jopa 500–600, hyökkäystä kohden. Näissä hyökkäyksissä Japanin teollisuustuotanto koki raskaita tappioita, ja oli pysähtyä kokonaan kesällä 1945. Myös elintarviketilanne vaikeutui entisestään. Japani alkoi hiljalleen olemaan valmis rauhaan.¹⁹⁴

¹⁸⁹ Korpinen 1949, 404, 406–408.

¹⁹⁰ *Okusan*: rouva, vaimo.

¹⁹¹ Korpinen 1949, 409.

¹⁹² Korpinen 1949, 409–410.

¹⁹³ Korpinen 1949, 410–411.

¹⁹⁴ Turtola & Pajala 2009, 285.

Alettiin lähestyä elokuuta 1945, jonka aikana nähtiin historiallinen ja kohtalokas sodan loppunäytös Japanissa. Korpinen kuvaili teoksessaan tarkkaan elokuun tapahtumia Japanissa ja sen aiheuttamia reaktioita japanilaisissa:

Vähitellen oltiin elokuussa. Toisen maailmansodan historiallinen elokuva. Viidennen päivän iltapuolella asiallisista asiallisista sihteerit syöksyivät haltioituneena keittiöön: – Kuulkaa, kuulkaa! Nyt on tapahtunut jotakin tavatonta! Jotakin ennenkuulumatonta! Amerikkalaiset ovat pudottaneet atomipommin Hiroshimaan! – Mitä? Mitä? – Niin, te ette tietenkään ymmärrä! Ettehän te käsittä miten suurta tämä merkitsee – Hiroshiman kaupunkia ei enää ole!

Korpinen ja hänen poikansa eivät olleet tapahtumien hetkellä Hiroshiman lähistöllä, vaan satojen kilometrien päässä Karuizawassa. Korpisen mukaan Karuizawassa ei kuultu mitään poikkeavaa, ja ainaiset pommitukset olivat jo turruttaneet heidän huomiokykynsä. Lähempänä Hiroshimaa asuneet olivat Korpisen kirjoittaman mukaan luulleet pommitusta tulivuorenpurkaukseksi, eivätkä olleet osanneet kuvitellakaan, mistä oikeasti oli kyse.

Korpinen kuvaili kohtalokkaita tapahtumia Hiroshimassa seuraavasti:

Oli ollut kirkas sää. Ihmiset olivat istuskelleet iltapäiväteetänsä juomassa, kun he olivat kuulleet lievän hälytysmerkin ja samalla havainneet yksinäisen lentokoneen kaupungin yläpuolella. Ahaa, ei taida olla meilläkään enää montaa päivää jäljellä, he olivat tuumineet. Mutta juuri silloin taivaat revähtivätkin auki ja ihmissilmien ennen kokematon kirkkaus levisi kuin pitkäisen tulet maailmaan. Kuului korviahuumaava pamaus, joka iski heidät tainnoksiin. Havahduttuaan he kuuluivat rakennusten luhistumisesta syntyvää meteliä, ja katso, jokaiselta, joka oli istunut Hiroshiman keskustaan päin, oli valo polttanut nahan pois kasvoista ja kaulalta, vaikka he eivät olleet tunteneet minkäänlaista kuumuutta ihossaan. Kauhun valtaamina he syöksyivät ulos ja kaupungista pois päin, mutta tiet olivat kaikenlaisen kaman peitossa ja luhistuneitten talojen alta kuului sydäntäsärkeviä avunhuutoja.¹⁹⁵

Korpinen kuuli myös Tokion pommituksista kauhistuttavia tarinoita. Hiroshiman atomipommin ja Tokion pommitusten jälkeen sota Japanissa alkoi Korpisen mukaan ottamaan erilaisen käänteen. Hiroshiman pommitus ratkaisi Japanin kohtalon. Korpinen kuvaili japanilaisten olleen tottuneita luonnonmullistuksiin, sotiin ja suuriin kärsimyksiin, mutta Hiroshiman pommitus oli jo heillekin liikaa. Korpinen kuvaili muistelmissaan myös kauhua ja järkytystä siitä, kuinka Hiroshiman tuhon jälkiä tutkineet alkoivat myös sairastumaan ja kuolemaan. Hiroshiman atomipommi ei kuitenkaan jäänyt sodan viimeiseksi ja Korpinen kuvasi teoksessaan kauhunhetkiä, jolloin atomipommi putosi myös Nagasakin kaupunkiin, jonka jälkeen Neuvostoliitto julisti sodan Japania vastaan.¹⁹⁶

Vuoden 1945 aikana Japanin edellytykset sodankäyntiin alkoivat ehtymään, ja maan armeija oli pakotettu vetäytymään takaisin kotisaarelle. Elokuussa 1945 amerikkalaiset päättivät pudottaa atomipommin Hiroshiman kaupunkiin. Atomipommin käyttöä perusteltiin japanilaisten raivokkaalla puolustautumisella viimeiseen verenisaraan amerikkalaisia

¹⁹⁵ Korpinen 1949, 413–414.

¹⁹⁶ Korpinen 1949, 413–416; Korpisen kuvaaman kaltaisia kertomuksia löytyi myös esimerkiksi teoksesta *Hiroshiman Testamentti*, jossa yksitoista Hiroshiman ja Nagasakin pommituksista selvinnyttä kuvasivat kokemuksiaan. Teos on SLEY-kirja, ja Hiroshiman ja Nagasakin tapahtumia kuvasivat paikalla olleet japanilaiset kristityt.

vastaan. Kohtalokkaana aamuna 6.8.1945 amerikkalaisten pommikone lähestyi Hiroshimaa.¹⁹⁷ Mukana oli 4082 kg painoinen ”Pikkupojaksi” ristitty pommi. Hiroshimassa oli ollut ilmahälytys tiedustelukoneiden vuoksi, mutta sitä ei enää ollut varsinaisen pommikoneen tullessa paikalle kello 8.06. Koneet olivat lähes 10 000 metrin korkeudessa, ja ne näyttivät eloonjääneiden silminnäkijöiden mukaan vaarattomilta. Kello 8.15 taivaalla räjähti häikäisevä, erittäin kirkas sinisenvalkoinen välähdys. Välähdystä seurasivat tukahduttava kuumuus, moninkertaista ukkosenjyrähdystä muistuttava ääni ja lopuksi tärisyttävä räjähdys, joka nostatti 15 000 metrin korkuisen pölypilven. Pommin voimakkuus oli 17 kilotonnia, ja sen aiheuttama räjähdys ja tulipalot tuhosivat noin 14 neliökilometrin alueen räjähdyspisteen ympäriltä. Etäämmällä rakennuksia vaurioitui tai tuhoutui vielä noin 90 000.¹⁹⁸

Ihmisuhrien tarkkaa määrää ei tulla koskaan tietämään. Amerikkalaiset arvioivat uhrien kokonaismääräksi 139 402, joista 71 379 on tiedossa ollutta kuollutta. Loukkaantuneita oli 68 023. YK:n pääsihteerin vuoden 1967 raportissa kuolleiden määräksi ilmoitettiin 78 000 ja vammautuneita oli raportin mukaan 84 000. Erityisen julman iskusta teki se, että se kohdistui väestöalueelle, ja vahingot teollisuusalueille olivat vähäiset.¹⁹⁹ Hiroshiman iskujen eettisiä ongelmia ja kysymyksiä käsitellään esimerkiksi Francis X. Wintersin tutkimuksessa *Remembering Hiroshima. Was it Just?*²⁰⁰

Seuraavaksi kohteeksi valittiin Kokuran kaupunki, joka kuitenkin vältti pommituksen huonojen sääolojen vuoksi. Kokuran sijaan pommituksen kohteeksi joutui Nagasakin kaupunki, johon ”Lihavaksi mieheksi” nimitetty pommi putosi 9.8.1945 kello 11.01. Tällä kertaa mukana oli onni onnettomuudessa, sillä noin 20 kilotonnin pommi putosi keskustan sijasta viiden kilometrin päähän teollisuusalueelle. Japanilaisten tilastojen mukaan lähes 24 000 ihmistä kuoli, lähes 2000 katosi ja 23 000 sai vammoja. Amerikkalaisten arvion mukaan kuolleita olisi ollut 35 000 ja haavoittuneita hieman enemmän.²⁰¹

Pommien pudotusten jälkeen osa uhreista sairastui säteilytautiin. Kuolleisuus oli suurimmillaan muutaman viikon aikana räjähdyksestä, oireilu loppui noin 7–8 viikon kuluessa. Säteilyle altistuneita ihmisiä on kuitenkin kuollut vuosikymmenien mittaan ennen aikaisesti. Altistuneilla on todettu erilaisia sairauksia, kuten syöpää, harmaakaihia ja

¹⁹⁷ Iriye 1981, 264–265; Turtola & Pajala 2009, 285–287.

¹⁹⁸ Turtola & Pajala 2009, 285–287.

¹⁹⁹ Turtola & Pajala 2009, 287.

²⁰⁰ Winters 2009.

²⁰¹ Turtola & Pajala 2009, 287.

leukemiaa. Säteilyllä on todettu olevan myös perinnöllisiä vaikutuksia.²⁰² Korpinen nosti teoksessaan esille, kuinka säteily vaikutti selviytyneiden ihmisten terveyteen.²⁰³

Korpinen kirjoitti muistelmissaan, että sai tiedon Japanin antautumisesta tuttaviltaan ennen kuin siitä kerrottiin Japanissa julkisesti. Korpinen otti tiedon ilolla vastaan, ja hänessä heräsi taas toivo Suomeen paluusta. Myöhemmin uutinen Japanin antautumisesta kerrottiin radion kautta kansalaisille. Korpinen kuvaili, kuinka Japanin antautuminen tuli tavalliselle kansalle oikeastaan yllätyksenä, ja ”kolmantena atomipommina”. Korpinen kirjoitti muistelmissaan, että uutisen pääsyä kansalaisten tietoon yritettiin myös viime hetkiin asti estellä. Hän kirjoitti esikuntaupseerista, joka oli pyrkinyt estämään keisarin pääsyn radioon. Upseeri oli kuitenkin Korpisen mukaan epäonnistunut yrityksessään, sillä uutinen oli jo edellisenä päivänä nauhoitettu valmiiksi. Epäonnistumisen ja keisaria vastaan nousemisen vuoksi esikuntaupseeri suoritti Korpisen mukaan harakirin:

Ankarasti epäonnistuneena esikuntaupseeri sai komentaa joukkonsa takaisin kasarmeihin. Koska hän oli uskaltanut nousta keisaria vastaan, hänellä ei ollut enää muuta mahdollisuutta jäljellä kuin tehdä harakiri. Kolmen päivän puhdistusmenojen jälkeen hän levitytti olkimaton kadulle linnankaivannon partaalle, niille paikoille, joissa hän oli sotilaineen seissyt. Kasvat liikkumattomina kohti keisarin asuntoa, silmät maahan luotuina hän veti vatsansa auki. Tämän jälkeen tulivat monet muutkin vastuunalaiset henkilöt samalle velvollisuusretkelle linnankaivannon partaalle tehden harakirinsä, koska he olivat epäonnistumisensa tähden joutuneet keisarin epäsuosioon.²⁰⁴

Harakiri tai seppuku on rituaali-itsemurha, jossa vatsa leikataan auki. Harakirin suorittaminen ei kuitenkaan ole kovinkaan tehokas, koska se on hyvin kivuliasta eikä ole niin kohtalokas kuin voisi olettaa. Harakiri ei ole yleinen itsemurhan muoto Japanissa, vaikka se onkin maailmalla hyvin tunnettu. Toisen maailmansodan aikana japanilaisille sotilaille painotettiin, että oli häpeällistä tulla vihollisen vangitsemaksi, ja jos vangituksi tulemista ei voinut välttää niin sotilaan tuli ennen kiinniottoa suorittaa ”kunniallinen itsemurha”. Tämän vuoksi ”kunniallisia itsemurhia” tapahtui japanilaisten sotilaiden joukossa, jotka olivat hävinneet taistelussa ja pelkäsivät vangituksi joutumista. Myös keisarin vuoksi on tehty harakirejä, kuten esimerkiksi vuonna 1912, jolloin keisarin kuoleman jälkeen kenraali Nogi suoritti harakirin uskollisuuden merkinä keisarille.²⁰⁵

Korpisen mukaan häviöilmoituksen jälkeen asiat Japanissa alkoivat pikaisesti palautua vanhoille uomilleen. Hänen mukaansa maassa alettiin palauttaa esimerkiksi muilla kielillä kirjoitettuja juna-asemien nimikilpiä, ja asiat haluttiin korjata entiselleen mahdollisimman nopeasti. Kaikki sodanaikainen pyrittiin Korpisen mukaan kumoamaan ja kansalaisia

²⁰² Turtola & Pajala 2009, 287.

²⁰³ Korpinen 1949, 416.

²⁰⁴ Korpinen 1949, 421–423.

²⁰⁵ Watanabe, Kobayashi & Sukenobu 1973, 191–192.

moitittiin julkisesti esimerkiksi junissa. Korpisen mukaan hän sattui matkustamaan junassa japanilaisen miehen noustessa sen kyytiin ja alkaessa moittimaan matkustavia japanilaisia:

– Te ylhäiset nipponilaiset, hävetkää, hävetkää, hävetkää! Te olette olleetkin niin mahtavia ja itserakkaita, että on ollut suorastaan inhottavaa katsella teidän menoanne! Luulitte tulevanne maailman herroiksi – nyt olette voitetuista kansoista viheliäisin! Kuvittelitte palatseissa hallitsevanne maailman kansoja – tässä on teidän palatsinne! Älkää valittako, että teillä on ahdasta, älkää tuskaillko, että jalkanne väsyvät, että silmissänne mustenee, että nälkä kurnii mahoissanne, että lapsenne kulkevat repaleissa, sillä kaiken tämän te olette ansainneet ja vielä paljon pahempaakin!²⁰⁶

Korpisen kirjoituksesta käy mielestäni hyvin ilmi, kuinka sodan häviämisestä syytettiin kollektiivisesti kaikkia japanilaisia, myös tavallista kansaa. Japanissa kunnia ei kuulu yksityiselle ihmiselle vaan ryhmälle, ja samaan tapaan häviökään ei tavallisesti kuulu vain yksilölle. Tämän vuoksi toisen maailmansodan jälkeen sotatuomioistuimen erottaessa joukosta joitakin pääsyyllisiä, oli koko Japani kuohuksissa: miksi osa pitäisi tuomita, kun kaikki japanilaiset olivat syyllisiä, ja olivat mukana sodassa.²⁰⁷

Korpinen kirjoitti muistelmissaan, kuinka ulkomaalaiset halusivat hänen mukaansa malttamattomina päästä matkustamaan takaisin kotiin, pois Japanista. Korpisen ja hänen poikansa kotiinpaluunjärjestämisessä oli kuitenkin edelleen hankaluuksia, ja Korpisen terveys alkoi jälleen horjumaan. Lääkärikäynnillä Korpiselle kuitenkin kerrottiin, että hänessä ei ollut fyysisesti mitään vikaa vaan ongelma oli psyykkinen. Korpiselle ehdotettiin työtä lastenhoitajana ranskalaisessa perheessä, jonka mukana hän pääsisi itsekin palaamaan Eurooppaan jopa ilman kustannuksia. Korpinen pelkäsi väsyvänsä lasten kanssa, mutta lupasi ottaa paikan vastaan, jos paluu Suomeen ei muuten onnistuisi.²⁰⁸

Japanissa olot alkoivat vähitellen parantua, ja ruokaakin oli taas paremmin saatavilla, vaikka se oli Korpisen mukaan todella kallista. Kilo mustaa sokeria maksoi hänen mukaansa 250 yeniä, kilo lihaa 100 yeniä ja kilo voita 300 yeniä. Talvi alkoi kuitenkin taas tehdä tuloaan ja huonosti eristetyissä taloissa alkoi olla jälleen todella kylmä. Korpisen viimeinen joulukuukausi Japanissa alkoi lähestymään.²⁰⁹

Korpinen kävi vielä joulun jälkeen vierailemassa Iidassa, jossa hän oli aiemmin asunut poikansa kanssa. Pian vierailunsa jälkeen Korpinen sai vihdoinkin kuulla, että hän ja hänen poikansa Arto pääsisivät vihdoinkin palaamaan Suomeen. Matkan oli määrä järjestyä viimeistään 14. helmikuuta 1946. Korpinen ilahtui uutisesta, ja alkoi valmistautumaan lähtöön hyvästelemällä tuttujaan Karuizawassa. Kauan odotettu kotimatka alkoi vihdoinkin lähestymään.²¹⁰

²⁰⁶ Korpinen 1949, 431–432.

²⁰⁷ Vesterinen 1987, 245.

²⁰⁸ Korpinen 1949, 434–435.

²⁰⁹ Korpinen 1949, 437.

²¹⁰ Korpinen 1949, 441, 444–445.

Tokioon saapuessaan Korpinen kuvasi kaupungin tuhoa, ja kuinka ihmiset olivat rakentaneet itselleen majoja asuinsijoiksi. Eräs kukkakauppa oli kuitenkin säilynyt ehjänä, ja Korpinen ihaili sitä ja totesi sitten Japanista ja japanilaisista:

Tämä oli minusta niin aidosti japanilaista, että se oikein lämmitti sydäntäni. Japanilaiset olivat sittenkin suuria! He olivat kauneuden ja tieteen palvojia keskellä atomipommien kauhujakin, he eivät voineet sille mitään, se oli heidän veressään... Ei ole yötä niin synkkää, ettei taivaalla olisi tähtiä – ja milloin yöllä synkin hetki saa, on niiden tuike kahta kirkkaampaa...²¹¹

Ennen lähtöään Japanista, Korpinen vieraili vielä viimeistä kertaa Ikebukuron pappilassa, joka oli vuosia sitten ollut Korpisten ensimmäinen koti Japanissa. Moni asia oli Ikebukurossakin muuttunut ja Korpinen kuvaili haikeasti näkemäänsä muistellen pappilassa vietettyä aikaa.²¹²

Ikebukurossa Korpinen hyvästeli vielä muutamat japanilaiset kristityt ennen lähtöään. Hänen mukaansa he eivät puhuneet paljoa, mutta heidän olemuksensa huokuivat nöyryyttä. Korpisen mukaan he sanoivat hänelle, että Japani tarvitsi tämän rangaistuksen ja tappio oli Jumalan rakkautta ja osoitus siitä, ettei Jumala ollut vielä katsonut heidän olevan pelastuksen ulkopuolella. Lopuksi Korpinen tapasi vielä pastori Ushimarun, joka toivoi Suomesta vahvatahtoisia ja sivistyneitä lähetyssaarnaajia, jotka pystyisivät johtamaan ja organisoimaan työtä Japanissa. Tavallisille työntekijöille ei Ushimarun mukaan ollut tarvetta, sillä niitä heiltä löytyi itseltäänkin. Korpisen toivottiin edelleen jäävän Japaniin, mutta hän oli tehnyt jo päätöksensä kotiinpaluusta. Korpinen kävi vielä viimeisenä päivänään Japanissa myös miehensä haudalla. Korpinen kirjoitti, kuinka hän ei voinut uskoa, että vihdoin koitti viimeinen ilta Japanissa.²¹³

Vihdoin seuraavana aamuna koitti odotettu kotimatka seitsemän vuoden jälkeen. Korpinen ei malttanut odottaa Suomeen pääsyä, mutta samaan aikaan häntä pelotti edessä oleva pitkä ja mahdollisesti vaarallinen laivamatka. Helmikuun 15. päivänä 1946 Uruguay laiva irrotettiin Jokohaman laiturista ja Korpisen ja hänen poikansa pitkä matka kohti Suomea alkoi. Korpinen kuvaili, kuinka onnellisena hän jätti Japanin taakseen: ”Elämä oli ollut niin kummaa, niin poikkeuksellista. Siitä luopui mielellään.” Lähdössä oli kuitenkin myös haikeutta ja Korpinen katseli vielä kerran ohilipuvia maisemia:

Fuji, ikivanha jumala kohotti valkean lumikruununsa pilviverhon yläpuolelle meidän kaikkien nähtäväksi. Ne olivat kohteliaat ja kunnioittavat jäähyväiset tälle matkustajajoukolle. Oli kuin tuo ylväs hahmo olisi sittenkin tahtonut vangita kaipuamme, jottemme voisi milloinkaan unohtaa tulivuorten, kirsikankukkien ja samuraitten maata.²¹⁴

²¹¹ Korpinen 1949, 445–447.

²¹² Korpinen 1949, 447.

²¹³ Korpinen 1949, 447–448, 450.

²¹⁴ Korpinen 1949, 452–454.

Laivamatkan aikana Korpinen koki häpeää siitä, että oli mielestään ollut huono lähetyssaarnaaja, eikä ollut onnistunut viemään kristinuskon sanomaa toivomallaan tavalla Japaniin. Nämä ajatukset jäivät kuitenkin pian taka-alalle, sillä laivamatka oli Korpinen mukaan stressaava. Laivalla oli usein hälytyksiä, jolloin matkustajien piti siirtyä yläkannelle pelastusveneiden läheisyyteen odottamaan. Korpinen mukaan koskaan ei tiennyt, oliko kyseessä oikea vaara vai vaan harjoitus.²¹⁵

Laiva teki matkaansa Kalifornian kautta, ja pysähtyi Panamalla Balboan kaupungin satamaan. Korpinen oli jo Panamassa ikionnellinen nähdessään seitsemän vuoden jälkeen eurooppalaisia vaatteita. Maaliskuun 18. päivänä laiva saapui Ranskan Le Havren hävitettyyn satamaan, ja Korpinen näki sodan kärsimykset ja tuhot myös Euroopassa. Ranskasta matka jatkui Southamptoniin. Southamptonista Korpinen ja hänen poikansa jatkoivat Britannia-laivalla Göteborgiin, josta he ongelmista huolimatta onnistuivat jatkamaan matkaansa junalla kohti Tukholmaa. Tukholmasta alkoi vihdoinkin laivamatka kohti Turkua. Korpinen kuunteli liikuttuneena laivalla ihmisiä, jotka puhuivat suomea. Hän alkoi vihdoinkin ymmärtämään, kuinka lähellä kotimaata jo oltiin. Seitsemän vuoden jälkeen koitti 29.3.1946, jolloin Tuulikki ja Arto Korpinen saapuivat kotiin Helsinkiin läheisten jo odottaessa heitä juna-asemalla:

Lenseä kevätyö 29.3.1946 Helsingin asemalla. Kello 00.15. Odotetaan. On ilmoitettu junan saapuvan 00.32, 00.30... väkeä on tullut lisää. Kukkia kiedotaan papereista. Laulusta sovitaan. Keskustellaan, mutta puhe ei tahdo oikein luistaa. Jännitys painaa oudosti sisikuntaa. Nyt! Aseman kovaääninen napsahtaa tavanomaisesti ja sitten: 'Pikajuna Turusta saapuu raiteelle n:o 6.' Vihdoinkin. Käännyttään tulosuuntaan päin, kaulat kurkottuvat... Vielä pari minuuttia... Jo vihelsi ja kohta pyyhkivät junan valonheittäjät asemapihaa. Puusikutusta ja jysähdys! Kallis lasti on perillä. Mutta missä se on, jota ollaan vastassa, lähetti 'Auringonnousun maasta'? Tuolla... ei, ei ollutkaan. Mutta nyt, nyt näkyvät tutut kasvot. Ja eikö ole kuin hän toisi auringon mukanaan. Kirkkaanpunainen hattu valaisee asemaa. Ja sen alla tuo seitsemän vuotta keskuudestamme poissa ollut ystävämme. Luulimme näkevämme vanhentuneen ja väsyneen maailmanmatkustajan, mutta erehdyimme. Pirteänä ja melkein päntistään nuorempana hän astuu ystäväjoukon keskelle. Syleillään, vähän itketäänkin. Ilosta. Ja tämän tapahtuessa täyttää aseman ylistyslaulu taivaalliselle Isälle: 'Kiitos sulle Jumalani...' Se tulee sydämistä.²¹⁶

Teoksen lopussa Korpinen kuvaili kauan odotettua kotiinpaluutaan. Korpinen kirjoituksesta ei käynyt ilmi, kenen kuvausta kauan odotettu jälleennäkeminen oli. Korpinen on saattanut jutella jälkikäteen vastassa olleiden läheistensä kanssa paluustaan, jonka jälkeen hän on kirjoittanut heidän tuntemuksistaan teoksensa loppuun.

²¹⁵ Korpinen 1949, 454–455, 458.

²¹⁶ Korpinen 1949, 459–470.

4. Johtopäätökset

Tutkimuksessani selvitin, miten SLEY:n lähetti Tuulikki Korpinen suhtautui Japanin uskontoihin tapoihin ja normeihin, ja korostiko hän joitakin tiettyjä piirteitä Japanista tai japanilaista. Selvitin myös mitkä seikat vaikuttivat hänen suhtautumiseensa, ja miten ajankuva ja hänen toimimisensa naislähettinä mahdollisesti vaikuttivat hänen suhtautumiseensa. Päälähteenäni käytin Korpisen muistelmateosta *Seitsemän vuotta sotaisessa Japanissa*. Korpinen kirjoitti teoksensa paluunsa jälkeen vuonna 1949, mutta kuvatut tapahtumat sijoittuivat vuosiin 1939–1946. Tämän vuoksi tutkielmani aikarajaukseksi valikoituivat vuodet 1939–1946, jolloin Korpinen asui Japanissa. Korpisen teoksen lisäksi käytin muita painettuja lähteitä, kuten SLEY:n vuosikertomuksia, ja sanoma- ja aikakauslehtiä, kuten SLEY:n aikakauslehden *Autuus Pakanoille* numeroita. Muista lähteistä sain tukea ja lisäinformaatiota Korpisen teoksen sisällölle.

Tutkin päälähdettäni lähilukemalla ja analysoimalla sen sisältöä. Luin lähdettä useaan otteeseen tehden samalla yksityiskohtaisia muistiinpanoja, jotka helpottivat huomattavasti kokonaisuuden hahmottamista, tekstin analysointia ja johtopäätösten tekoa. Ryhmittelin tutkimuskysymykseni kannalta olennaisia lähteestä löytämiäni Japanin uskontoihin, tapoihin ja normeihin liittyviä seikkoja sekä Korpisen suhtautumista niihin. Näin minun oli kirjoittaessani helpompi luoda asioista selkeitä kokonaisuuksia. Lukiessani ja analysoidessani tekstiä rakensin myös kokonaiskuvaa siitä, miten Korpisen suhtautuminen muuttui hänen asuessaan Japanissa.

Tuulikki Korpinen kirjoitti muistelmateoksessaan katkeransuloiseen sävyyn ajastaan Japanissa lähetystyöntekijänä. Matkan alkutaipaleilla kuolleen aviomiehen Arvo Korpisen muistelu oli varsinkin teoksen alkupuolella suuressa roolissa. Korpinen vaikutti katkeralta siitä, ettei hänen miehensä terveysongelmia huomattu ajoissa, ja tunsu kenties itsekin syyllisyyttä siitä, ettei kannustanut miestänsä vaatimaan apua heikkenevään terveyteensä.

Erityisen vaikeaksi kokemukseksi Korpisen teoksessa nousi hänen miehensä hautajaiset ja tuhkauksen. Arvo Korpisen kuoleman jälkeen Tuulikki Korpisen tunteet lähetystyötä ja Japania kohtaan olivat erittäin ristiriitaiset. Korpinen halusi toisaalta jäädä lähetystyöhön jatkamaan miehensä työtä, mutta toisaalta ikävä kotiin ja Suomeen oli suuri. Lopulta Korpinen koki velvollisuudekseen jäädä jatkamaan miehensä työtä Japaniin. Useat suomalaiset lähetit kannustivat myös Korpista jäämään. Korpisen muistelmista kävi ilmi, kuinka Korpinen itsenäistyi ja oppi tasapainoilemaan äitiyden, lähettinä olemisen ja työelämän kanssa ilman miehensä tukea.

Korpisen asema itsenäisenä naislähettinä, leskenä ja pienen pojan äitinä oli melko ainutlaatuinen ja haastava. Yksin jääminen pienen Arto-pojan kanssa toi mukanaan useita haasteita. Korpinen kärsi itsekin terveysongelmista, ja hän koki vaikeaksi työskentelyn lähettinä samalla, kun hänen piti huolehtia lähes yksin myös pienestä pojastaan. Toisen maailmansodan puhkeamisen vuoksi mahdollisuudet lähetystyöhön alkoivat ehtymään ja ulkomaalaisia kohtaan asetettiin rajoituksia. Korpinen joutui tulemaan toimeen todella vähällä ja elättämään myös poikansa, joka teki elämästä entistä haastavampaa.

Ennen miehensä kuolemaa Korpinen vaikutti tukeutuvan paljolti häneen ja hänen luomaansa turvaan. Arvo Korpinen oli kysellytkin usein Tuulikki Korpiselta, että tukeutuuhan hän myös Kristukseen eikä pelkästään aviomieheensä. Ennen Arvo Korpisen kuolemaa, Korpisten perheessä vaikutti vallitsevan melko perinteinen roolijako. Tuulikki Korpinen hoiti perheen ja Arvo Korpinen työn, ja siten myös perheen turvaamisen taloudellisesti. Arvo Korpisen kuoleman jälkeen Tuulikki Korpinen joutui ottamaan aivan uudenlaisen roolin leskenä ja nuorena pienen pojan äitinä.

Teoksessa nousi esille myös katkeruus Evankeliumiyhdistystä ja kenties myös muita lähetystyöntekijöitä kohtaan. Päällimmäisinä esille nousivat elämän vaikeus Japanissa ja vastoinkäymiset, joita Korpinen joutui siellä asuessaan kohtaamaan. Välillä hän kuitenkin nosti esille myös asioita, jotka toivat iloa hänen elämäänsä vaikeina aikoina. Esimerkiksi Japanin kaunis luonto ja kieli vaikuttivat lopulta tehneen suuren vaikutuksen Korpiseen.

Korpinen kuvaili japanilaisia teoksessaan hyvinkin vaihtelevasti. Välillä kuvailut olivat hyvinkin ihailevia ja Korpinen piti japanilaisia lumoavina luonnonlapsina, jotka olivat onnistuneet säilyttämään oman alkuperäisyytensä. Välillä kuvailut olivat sävyltään kuitenkin hyvinkin negatiivisia, ja vuosien aikana Korpisen suhtautuminen saaren asukkaisiin alkoi muuttua negatiivisemmaksi. Korpinen kuvaili japanilaisia esimerkiksi ahneiksi ja omituisiksi. Heidän joukostaan löytyi kuitenkin muutamia poikkeuksia, joita Korpinen muisteli erittäin lämpimään sävyyn, ja joiden vuoksi hän tuntui myös hieman häpeävän vihamielistä suhtautumistaan muihin japanilaisiin. Negatiivisiin kuvauksiin ovat varmasti vaikuttaneet myös sodan aiheuttamat huonot olot ja ulkomaalaisia kohtaan asetetut rajoitukset. Korpinen vaikutti korostavan japanilaisissa erityisesti niitä piirteitä, jotka hänen mielestään erottivat heidät länsimaalaisista, kuten esimerkiksi heidän erilaista ulkonäköään.

Korpisen suhtautuminen japanilaiseen kulttuuriin ja uuteen kieleen olivat varsinkin aluksi melko vieroksuvia ja torjuvia. Korpinen piti kieltä vaikeana ja outona, eikä halunnut opiskella sitä kovinkaan ahkerasti. Hän koki esimerkiksi lähettien kokoukseen osallistumisen raskaaksi, sillä hän ei ymmärtänyt kieltä. Korpinen kummasteli useaan otteeseen japanilaisia

tapoja ja kulttuuria. Suomalaiset saapujat eivät esimerkiksi saaneet vatsojaan täyteen itselleen vieraista ruuista ja uuden kotimaan ihmisten pukeutuminen oli Korpiselle täysin vierasta. Myöhemmin hän kuitenkin oppi ihailemaan esimerkiksi naisten kauniita kimonoja, ja ruokienkaan omituisuus ei enää noussut niin usein esille. Japanilaisille ominaiset kohteliaisuustavat tuottivat myös aluksi hämmästyä ja erikoisia tilanteita Korpiselle. Kohteliaisuustavat tuntuivat myöhemmin kiehtovan Korpista, ja hän seurasi niiden kulkua mielellään.

Korpinen koki Japanin erilaiset luonnonolosuhteet ja luonnonmullistukset pelottavina. Aluksi suhtautuminen oli lähes pakokauhun omaista, sillä saapujat olivat Suomessa tottuneet täysin erilaisiin luonnonolosuhteisiin. Korpinen pelkäsi erityisesti maanjäristyksiä, ja hän oli etukäteen kuullut niistä pelottavia tarinoita muilta suomalaisilta. Maanjäristykset tulivatkin vuosien aikana tutuiksi, sillä niitä oli usein. Myös esimerkiksi Karuizawan lähellä sijaitseva Asama-tulivuori aiheutti ensin pelkoa Korpisessa. Kuitenkin myöhemmin suurin huoli luonnonmullistuksistaikin väistyi ja Korpinen tottui niihin ja kuvaili ihailevasti esimerkiksi Fuji- ja Asama-tulivuoria.

Arkinen elämä ja askareet olivat Korpisen mielestä Japanissa haastavampia kuin Suomessa. Korpisen oli vaikeaa tottua esimerkiksi uuteen peseytymistyyliin ammeessa, jonka vesi lämmitettiin ammeen alle sytytetyllä tulella. Myös kaupanteko toreilla tuotti ensin hankaluuksia. Myöhemmin Korpinen kuitenkin tottui kaupantekoon ja japanilaiset torit ja kaupat tulivat hänelle tutuiksi.

Japanin omat uskonnot, shintolaisuuden ja buddhalaisuuden Korpinen koki läpi teoksensa toisina ja vieraina. Hän vaikutti pitävän näitä uskontoja hieman huonompina ja arvottomampina kuin kristinuskoa, josta hän kirjoitti usein ylistävästi. Korpinen oli kuitenkin kiinnostunut shintolaisuudesta ja buddhalaisuudesta, ja kävikin tutustumassa esimerkiksi buddhalaisiin ja shintolaisiin temppelihin. Korpinen kuitenkin vertaili näkemiään asioita aina kristinuskoon, ja kristinuskko oli hänen mielestään yliverainen. Korpinen kuvaili esimerkiksi kirkkoja usein kauniisti, mutta shintolaista temppeliä hän kutsui ”kettujumalan kopiksi”.

Muistelmiensa loppupuolella Korpisen suhtautuminen Japaniin ja japanilaisiin muuttui taas lempeämmäksi. Ilo ja helpotus lähestyvistä kotiinpaluusta varmasti vaikuttivat siihen, että Korpisen suhtautuminen oli myönteisempää. Korpinen vaikutti myös säälivän japanilaisia, jotka olivat kohdanneet suuria kärsimyksiä ja menetyksiä toisen maailmansodan aikana, ja varsinkin sen loppupuolella.

Kaikista vastoinkäymisistään huolimatta Korpinen vaikutti pitävän kokemuksiaan Japanissa rikastuttavina. Korpinen kirjoitti paluunsa jälkeen muistelmateoksen Japanissa

vietetystä ajasta, ja myöhemmin hän kirjoitti myös esimerkiksi teoksen *Japanilaisia satuja*. Korpinen oli myös erityisen kiinnostunut japanin kielestä. Voitaneen siis tulkita, että kokemukset Japanissa eivät olleet täysin negatiivisia, koska hän kuitenkin halusi muistella maassa vietettyä aikaa vielä jälkikäteenkin.

Mielestäni yksittäisten lähetystyöntekijöiden kokemuksia voitaisiin tutkia enemmänkin. Näin voitaisiin rakentaa vielä parempaa yleiskuvaa lähetystyön historiasta itse lähetystyöntekijöiden näkökulmasta.

5. Lyhenteet

- AP *Autuus Pakanoille*
Hc Helsingin Yliopiston pääkirjasto
ESS *Etelä-Suomen Sanomat*
SLEY Suomen Luterilainen Evankeliumiyhdistys
SS *Sanansaattaja*
VK Vuosikertomus

5. Lähde- ja kirjallisuusluettelo

Päälähde

Korpinen, Tuulikki (1949). *Seitsemän vuotta sotaisessa Japanissa*. Porvoo: WSOY.

Muut painetut lähteet

Korpinen, Tuulikki (1964). *Japanilaisia satuja*. Helsinki: Valistuksen kirjapaino.

Matsuki, Suguru & Bergh, Earl (1985). *Hiroshiman testamentti*. SLEY-kirjat Oy.
Hämeenlinna: Karisto Oy.

SLEY VK
1939–1946 *Suomen Luterilaisen Evankeliumiyhdistyksen vuosikertomukset 1939–1946*.
Helsinki 1940–1947.

Watanabe, Siiri, Watanabe, Tadao & Vesterinen, Ilmari (2003). *Kirsikankukkien vuodet: Siiri ja Tadao (Daniel) Watanaben elämää 1905–1950*. Helsinki: Sley-kirjat.

Sanoma- ja aikakauslehdet

- AP *Autuus pakanoille*: Suomen Luterilaisen Evankeliumiyhdistyksen lähetyslehti 1/1939;
6/1940 ja 8/1940
ESS *Etelä-Suomen Sanomat* 1985 no 183.
SS *Sanansaattaja* 1939 no 15.

Internet-lähteet

Christianity and the Japanese 2019.

2019 *A little Faith: Christianity and the Japanese*.
<https://www.nippon.com/en/japan-topics/g00769/a-little-faith-christianity-and-the-japanese.html>. Katsottu 18.9.2020.

Globalis, Japani 2015.

2015 *Japani*. <https://www.globalis.fi/Maat/Japani>. Katsottu 18.9.2020.

Kirkkomme lähetys 2010.

2010 *Kirkkomme lähetys. Edinburgh 1910–2010.*
https://evl.fi/documents/1327140/39464723/KirkkommeL2_2010.pdf/57fc7ddb-fecf-7e40-7312-f6bf168dd6d7?t=1534234771000. Katsottu 18.9.2020.

Tama Reien hautausmaa 2002.

2002 *Tama Reien hautausmaa.*
<https://www.findagrave.com/cemetery/1059282/tama-cemetery>. Katsottu 19.10.2020.

Kirjallisuus

Arkkila, Reijo (1975). *Suomen Luterilaisen Evankeliumiyhdistyksen Suhde Suomen Evankelis-luterilaiseen Kirkkoon 1917–1939*. Väitöskirja. Helsinki: Suomen Luterilainen Evankeliumiyhdistys.

Arkkila, Reijo (2010). *Menkää maitten ääriin asti. Suomen evankelisen herätysliikkeen lähetystyö 1940–1980*. Helsinki: Reijo Arkkila ja Kustannus Oy Arkki.

Andrew Bernstein (2000). Fire and Earth: The Forging of Modern Cremation in Meiji Japan. *Japanese journal of religious studies*, vol. 27 (3/4), 297–334.

Bauer, Eddy (1974). *Toinen maailmansota 2*, Pentti Papunen (toim.), Mikko Kilpi (suom.). Helsinki: WSOY.

Ellwood, Robert S. (2008). *Introducing Japanese religion*. New York: Routledge.

Faure, Bernard (2009). *Unmasking Buddhism*. Malden, MA: Wiley-Blackwell.

Fält, Olavi K. (1993). Japanin keisarius avaimena japanilaisen kulttuurin ymmärtämiseksi. Ilmari Vesterinen (toim.), *Vuorten takana on vuoria: näkökulmia Japaniin*. Helsinki: Yliopistopaino, 11–44.

Fält, Olavi K. (1994). Japani kulttuurivirtojen suvantona. *Japanin kulttuuri*. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.

Helander, Eila (2001). *Kutsumus kantaa. Naislähetit Suomen Lähetysseuran työssä toisen maailmansodan jälkeen*. Saarijärvi: Saarijärven Offset Oy.

Hendry, Joy (2003). *Understanding Japanese society*. London: Routledge.

Haruyo, Inoue (2013). Contemporary Transformation of Japanese Death Ceremonies. Hikaru Zuzuki (toim.), *Death and Dying in Contemporary Japan*. Milton Park, Abingdon, Oxon; New York: Routledge, 123–137.

Iriye, Akira (1981). *Power and Culture the Japanese-American War, 1941–1945*. Cambridge, MA: Harvard University Press.

Jalagin, Seija (2007). *Japanin kutsu. Suomalaiset naislähetit Japanissa 1900–1941*. Väitöskirja Bibliotheca Historica Helsinki: SKS.

- Kakkuri, Teemu (2011). *Evankelinen liike kirkossa ja yhteiskunnassa 1944–1963: aktiivinen uudistusliike ja konservatiivinen sopeutuja*. Väitöskirja Joensuu: University of Eastern Finland.
- Karen, Artturi (1950). *Suomen luterilainen lähetystyö Japanissa*. Helsinki: Kirjapaino Oy.
- Kena, Kirsti (1993). *Kaukoidän teologian näkökulmia: Korea, Japani ja Filippiinit*. Helsinki: Suomalainen teologinen kirjallisuusseura.
- Kena, Kirsti (2000). *Eevat apostolien askelissa. Lähettinaiset Suomen Lähetysseuran työssä 1870–1945*. Helsinki: Suomen Lähetysseura ry.
- Kershaw, Ian (2008). *Fateful Choices: Ten decisions That Changed the World, 1940–1941*. London: Penguin Books.
- Koskenniemi, Lauri (1992). *Evankeliumi Japaniin: Suomen luterilaisen evankeliumiyhdistyksen lähetystyön kotimainen toiminta 1896–1939*. Helsinki: Sley-kirjat.
- Norring, Roosa (2018). *Kahden kulttuurin kohtaaminen. Tuulikki Korpinen lähetystyöntekijänä Japanissa 1939*. Suomen ja Skandinavian kirkkohistorian kandidaatintutkielma. Hc.
- Pöysä, Jyrki (2015). *Lähiluvun tieto. Näkökulmia kirjoitetun muistelukerronnan tutkimukseen*. Suomen Kansantietouden Tutkijain Seura. Vantaa: Multiprint.
- Walter, Mariko Namba (2008). The Structure of Japanese Buddhist Funerals. Jacqueline Ilyse Stone & Mariko Namba Walter (toim.), *Death and the afterlife in Japanese Buddhism*. Honolulu: University of Hawaii Press, 247–292.
- Thorne, Christopher G. (1978). *Allies of a kind: The United States, Britain, and the war against Japan, 1941–1945*. London: Hamish Hamilton.
- Turtola, Martti & Pajala, Lasse (2009) *Kaikilla rintamalla: toisen maailmansodan historia*. Helsinki: Otava.
- Vesterinen, Ilmari (1982). *Japanin kansankulttuuri: Kulttuuriantropologinen johdatus*. Helsinki: Gaudeamus.
- Vesterinen, Ilmari (1987). *Japanilaiset: Japanin kulttuurin antropologista tarkastelua*. Helsinki: Gaudeamus.
- Vesterinen, Ilmari (1988). *Lohikäärme ja krysanteemi: näkökulmia Itä-Aasian kulttuureihin*. Hämeenlinna: Karisto Oy
- Vesterinen, Ilmari (1999). Japanin nationalismin mytologiset juuret. Heikki Palva & Juha Pentikäinen (toim.), *Uskonnot maailmanpolitiikassa*. Helsinki: WSOY.
- Vesterinen, Ilmari (2003). *Keltaisenmeren takana: Elämää ja ilmiöitä Itä-Aasiassa*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Vesterinen, Ilmari (2012). *Shintolaisuus: Japanin kansallisuskonto*. Helsinki: Gaudeamus.

Watanabe, Tomio, Kobayashi, Yutaka & Hata, Sukenobu (1973). Harakiri and Suicide by Sharp Instruments in Japan. *Forensic science (Lausanne)* vol. 2 (2), 191–199.

Winters, Francis X (2009). *Remembering Hiroshima. Was it Just?* Farnham: Burlington, Ashgate.